

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในบทนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอออกเป็น 3 ส่วนคือ ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน สถานการณ์ยาเสพติดในชุมชน และกลไกทางสังคมที่มีศักยภาพในการป้องกันปัญหาเสพติด รายละเอียดของแต่ละส่วนมีดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน

บ้านสวนผัก เป็นชุมชนชนบทแห่งหนึ่ง ในอำเภอสันทราย ห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ไปทางทิศเหนือราว 15 กิโลเมตร ในเส้นทางเชียงใหม่ - พร้าว ซึ่งเป็นเส้นทางคมนาคมสายหลักที่ชาวบ้านใช้ติดต่อกับหมู่บ้านอื่น รวมทั้งไปอำเภอ หรือไปจังหวัด เมื่อเริ่มมีหมู่บ้าน ถนนเดิมเป็นดินลูกรังที่มีฝุ่นละอองคลุ้ง ชาวบ้านจะเดินทางเข้าไปในเมืองโดยรถรับจ้าง ซึ่งมีบริการตั้งแต่เมื่อเริ่มมีหมู่บ้าน ชาวบ้านเรียกรถนี้ว่า “รถพานสายลม” เพราะขับเคลื่อนไปอย่างช้า ๆ และมีลมโกรกไปตลอดทาง วันหนึ่งรถจะออกไปในเมืองเที่ยวเดียวในเวลาเช้า และกลับในช่วงบ่ายหรือเย็น ตามแต่ผู้โดยสารที่เดินทางไปจะตกลงกันว่าจะไปที่ไหน หรือจะกลับเวลาใด นอกจากนี้ยังมีรถโดยสารแบบสองแถวที่ผ่านไปอำเภอพร้าวที่จะเรียกโดยสารไปกลับในเมืองได้อีก ในปี พ.ศ. 2524 รัฐได้ปรับปรุง ลาดยางถนนให้การเดินทางสะดวกขึ้น ในปัจจุบันมีรถสองแถวรับจ้างรับส่งคนจากหมู่บ้านไปยังในเมืองทุกชั่วโมง คนที่ปลูกบ้านอยู่ในหมู่บ้านเล็ก ๆ เข้าไปก็สามารถตั้งรถให้ไปรับถึงบ้านได้ และหากไปเป็นหมู่คณะก็สามารถจ้างเหมารถสองแถวเหล่านี้ได้เช่นกัน ส่วนวัยรุ่นนิยมใช้รถจักรยานยนต์เป็นพาหนะไปตามที่ต่าง ๆ และมีหลายครอบครัวที่มีรถยนต์ส่วนตัวใช้โดยไม่ต้องพึ่งพาอาศัยโดยสาร ในหมู่บ้านสวนผักมีโทรศัพท์ใช้เกือบทุกครัวเรือน และสามารถติดต่อสื่อสารกับภายนอกได้อย่างสะดวก สามารถรับข้อมูลข่าวสารได้เช่นเดียวกับในเขตเมือง

พื้นที่ชุมชนเป็นที่ราบ เหมาะสมในการประกอบอาชีพการเกษตร มีการปลูกข้าว มันฝรั่ง ข้าวโพด กระเทียม และปลูกดอกเบญจมาศ แหล่งน้ำที่ใช้ทำการเกษตรได้จากคลอง

ชลประทานที่ตัดผ่านทางด้านทิศตะวันออกของหมู่บ้าน ซึ่งมีน้ำใช้ตลอดปี ชาวบ้านเพียงแต่ขุดร่องน้ำผ่านที่ไร่นาของตนแล้วทำคันดินกันก็สามารถปล่อยหรือกั้นน้ำเข้ามาในที่ดินเพื่อทำการเกษตรได้โดยไม่ต้องอาศัยพลังงานใด ๆ ลักษณะการตั้งบ้านเรือนของหมู่บ้านสวนผัก มี 2 ลักษณะ คือ การปลูกบ้านสองข้างถนนสายหลักและถนนภายในหมู่บ้าน บ้านที่ปลูกในบริเวณนี้ส่วนมากเป็นผู้ที่มีที่ดินเป็นของตัวเองมาแต่เดิม และพวกที่อพยพเข้ามาในภายหลังไม่ซึ่งใช้เครือญาติของคนในชุมชน มีทั้งกลุ่มนายทุนที่มาประกอบธุรกิจในชุมชนและผู้ที่มาซื้อที่ปลูกบ้านเพื่อเป็นที่อยู่อาศัย การปลูกบ้านอีกลักษณะหนึ่งคือการตั้งบ้านเรือนเป็นกลุ่ม ได้แก่กลุ่มที่เป็นเครือญาติกันมาแต่เดิมคือมีบ้านพ่อแม่เป็นศูนย์กลาง เมื่อมีลูกแล้ว ลูก ๆ แยกครอบครัวแต่งงานไปก็จะปลูกเรือนอยู่ในบริเวณที่ดินของพ่อแม่ จึงมีลักษณะเป็นกลุ่มบ้าน จากสภาพบ้านเรือนโดยรวมจัดว่าเป็นชุมชนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี เพราะบ้านมีขนาดใหญ่และขนาดปานกลาง อย่างไรก็ตามยังมีบ้านที่แสดงถึงครอบครัวว่ามีฐานะยากจนเพียงไม่กี่หลัง

หมู่บ้าน มีไฟฟ้าใช้ แต่ยังไม่มียระบบประปา แต่ละบ้านมีบ่อบาดแล้วสูบน้ำสำหรับบริโภคเอง หมู่บ้านมีความสงบ มีต้นไม้ร่มรื่น อากาศสบาย ยกเว้นบ้านที่อยู่บริเวณใกล้โรงงานผลิตอาหารกระป๋องจะมีเสียงดังจากโรงงาน และมีกลิ่นไม่สะอาดจากโรงงานมารบกวนบ้างเป็นครั้งคราว นอกจากนี้ในหมู่บ้านมีวัด 1 แห่ง โบสถ์คริสต์ 1 แห่ง ปิมน้ำมัน 1 แห่ง ร้านค้า 8 แห่ง โรงงาน 1 แห่ง มีคนงานราว 300 คน เคยมีสถานบันเทิงคาราโอเกะ 1 แห่ง แต่ได้เลิกกิจการเมื่อ เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2543

หมู่บ้านสวนผักมีประวัติการก่อตั้งเมื่อราว 67 ปีก่อน โดยในปี พ.ศ. 2478 รัฐได้ขุดคลองชลประทานผ่านพื้นที่บริเวณนี้และเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามาจับจองที่ดินทำกิน(สหกรณ์นิคมอำเภอสนทราย, หน้า 1) จึงได้มีผู้ย้ายถิ่นเข้ามาจับจองที่ดินกัน ชาวบ้านที่อพยพมาส่วนมากมีฐานะยากจน โดยอพยพมาจากจากอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ ชาวอำเภอสารภี สันกำแพง แม่ริม สันป่าตอง แม่แตง มีเพียงคนเดียวที่เป็นชาวไทยใหญ่ เคยมี ภูมิลำเนาอยู่ในฝั่งประเทศพม่าและเข้ามาในประเทศไทยทางอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ในปี พ.ศ. 2480 รัฐได้ตั้งสหกรณ์นิคมกสิกรรมขึ้นที่อำเภอสนทราย เพื่อจัดสรรที่ดินว่างเปล่าให้ราษฎรที่ไม่มีที่ดินทำกิน ผู้ที่มานุกเบิกแผ้วถางป่าทำกินจะได้สิทธิทำกินบนที่ดินครอบครัวละ 15 ไร่ ในช่วงแรกมีผู้มาจับจองที่ดินจำนวน 23 ครอบครัว และเป็นสมาชิกรุ่นแรกของสหกรณ์นิคมกสิกรรม อำเภอ

สันทราย ในจำนวนสมาชิกรุ่นแรก 23 ครอบครัว ปัจจุบัน เหลือเพียง ลุงดี ผู้อพยพจากพม่า เพียงคนเดียวที่ยังมีชีวิตอยู่ คนอื่น ๆ ได้เสียชีวิตไปหมดแล้ว คงเหลือแต่ลูกหลานที่ได้รับมรดก สืบทอดต่อกันมา ในปัจจุบัน มีจำนวนประชากรทั้งหมู่บ้าน 710 คน เพศชาย 344 คน เพศหญิง 366 คน จำนวนครัวเรือน 157 ครัวเรือน

ผู้เข้ามาตั้งรกรากอยู่ที่นี้ทั้ง 23 ครอบครัวแต่เดิมต้องจดทะเบียน เป็นสมาชิกของ สหกรณ์นิคมกสิกรรม อำเภอสันทราย เพื่อที่จะได้สิทธิทำกินในที่ดินที่สหกรณ์จัดสรรให้ หมู่บ้านสหกรณ์ที่ตั้งใหม่จะยังไม่ได้มีฐานะเป็นหมู่บ้าน จึงต้องมีการตั้งกลุ่มปกครองตนเองเพื่อความสงบสุขของคนในหมู่บ้าน สมาชิกสหกรณ์จะเลือกหัวหน้าคนหนึ่งให้ทำหน้าที่เป็นเหมือน หัวหน้าหมู่บ้าน เป็นผู้ติดต่อกับสหกรณ์ หรือเป็นตัวแทนของชาวบ้านที่จะติดต่อกับหน่วยงาน ราชการ ทำหน้าที่คล้ายผู้ใหญ่บ้าน แต่เรียกว่า ประธานหมู่บ้านสหกรณ์นิคม เมื่อสมาชิกใน หมู่บ้านคนใดกระทำความผิด เช่นขโมยของของคนอื่น บุกรุกที่ดินทำกิน มีเรื่องทะเลาะวิวาทกัน สมาชิกจะร่วมประชุมหารือกัน ลงโทษตามความเห็นของที่ประชุม กรณีที่เป็นความผิดรุนแรง เช่นลักทรัพย์ของผู้อื่นทำความเสียหายให้แก่ชุมชน จะถูกขับไล่ออกจากหมู่บ้านไป ประธาน สหกรณ์นิคมคนแรกได้เสียชีวิตแล้ว ลูกชายรับเลือกให้เป็นประธานคนต่อมา และได้ดำรงตำแหน่ง จนถึงปี พ.ศ. 2516 เนื่องจากทางสหกรณ์ได้โอนกรรมสิทธิ์ที่ดินทำกินให้ชาวบ้านแล้วจึงไม่ต้อง อยู่ในความดูแลของสหกรณ์อีกต่อไป บ้านสวนผักจึงมีการปกครองโดยผู้ใหญ่บ้าน ตั้งแต่นั้นมา

ผู้ใหญ่บ้านคนแรกได้รับเลือกตั้งมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2516 ดำรงตำแหน่งถึงปี พ.ศ.2539 ผู้ใหญ่บ้านคนที่สอง ได้รับการเลือกตั้ง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 ถึง พ.ศ. 2544 ซึ่งอยู่ในระหว่างที่ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเรื่องนี้ ผู้ใหญ่บ้านคนแรก เป็นคนที่ชาวบ้านให้ความเคารพ ศรัทธา มีมนุษย สัมพันธ์ดี ใช้แนวทางการปกครองที่ให้ความสำคัญเรื่องความสงบสุขของหมู่บ้านเป็นหลัก เหมือน เมื่อสมัยที่มีการปกครองโดยนิคมกสิกรรมอำเภอสันทราย เช่นห้ามไม่ให้มีการเล่นการพนันใน หมู่บ้าน จะอนุญาตเมื่อมีงานศพ ซึ่งมีไม่บ่อยนัก ห้ามทำผิดกฎหมายบ้านเมือง คนในหมู่บ้านให้ ความสำคัญเรื่องการทำมาหากินเป็นหลัก เมื่อมีผู้ขายเสพติดขึ้นในชุมชนอย่างสอน ผู้ใหญ่บ้าน ก็ว่ากล่าวตักเตือน แต่ไม่ถึงกับมีการลงโทษขับไล่ เพราะถือว่ามิได้ไปทำความเดือดร้อนให้แก่ คนอื่น สอนเคยถูกว่ากล่าวตักเตือนหลายครั้ง สอนจึงมักจะหลบหน้าเมื่อต้องพบกับ ผู้ใหญ่บ้าน คนก่อน ถึงแม้จะถูกว่ากล่าวตักเตือนแต่สอนก็ยังมองว่าผู้ใหญ่บ้านเป็นคนดีเอาใจใส่ลูกบ้าน ผู้ใหญ่บ้านคนที่สองไม่ได้ เอาใจใส่ในกิจกรรมของชุมชนมากนัก หลายคนบอกว่าจะไม่

เลือกผู้ใหญ่คนเดิมอีกแล้ว ในระหว่างที่ผู้ใหญ่บ้านยังไม่พ้นวาระปรากฏว่ามีข่าวลือว่าชาวบ้านส่วนหนึ่งได้ลงชื่อกันเพื่อจะขับไล่ผู้ใหญ่ออกจากตำแหน่งก่อนพ้นวาระ แต่แล้วเรื่องก็เงียบหายไป บทบาทของผู้ใหญ่บ้านในด้านการป้องกันปัญหายาเสพติดจึงไม่ปรากฏ นอกจากคำพูดของผู้ใหญ่ที่ว่าจะไม่ปล่อยให้มีผู้ขายยาเสพติดในชุมชนของตน ผู้ใหญ่บ้านคนจะทำหน้าที่ในการดูแลทุกข์สุขของราษฎรในหมู่บ้าน นับตั้งแต่การเกิด การตาย การย้ายถิ่น รวมถึงจัดการกรณีพิพาทในชุมชนก่อนที่จะเรื่องราวจึงถึงเจ้าหน้าที่ตำรวจ นอกจากนี้เมื่อมีการทำบุญที่วัดหรือมีกิจกรรมอื่น ๆ ที่มีการรวมตัวกันของชุมชน ผู้ใหญ่บ้านจะทำหน้าที่แจ้งข่าวคราวที่ได้รับมาจากอำเภอให้ลูกบ้านทราบ ผู้ใหญ่ไม่เคยมีการจัดประชุมเรื่องการป้องกันปัญหายาเสพติด แต่จากการพูดคุยกับผู้ใหญ่ถึงปัญหาเสพติดในชุมชน ผู้ใหญ่บ้านบอกว่า “ในหมู่บ้านนี้ไม่มีเรื่องยาเสพติด ผมไม่ปล่อยให้มี ถ้ารู้ผมก็จะจัดการทันที การพนันอีกอย่างหนึ่ง ผมก็ไม่ให้มีการเล่นในหมู่บ้านเช่นกัน ยกเว้นเมื่อมีงานศพก็อาจปล่อยให้เล่นกันได้บ้าง” ส่วนชาวบ้านที่บอกว่าในหมู่บ้านนี้ไม่มีปัญหาเสพติด ด้วยเหตุที่หมู่บ้านนี้ มีการห้ามกันมาตั้งแต่เนิ่นมาแล้ว เคยมีคนขายยาเสพติดในหมู่บ้าน เมื่อเจ้าหน้าที่รู้ก็จะจับไป และทุกวันนี้ในหมู่บ้านจะมีเจ้าหน้าที่ตำรวจจรดเข้าไปดูแลความเรียบร้อยเสมอ ไม่มีใครกล้าทำผิด ถ้าจะไปทำผิดนอกหมู่บ้าน นั่นก็อีกเรื่องหนึ่ง ชาวบ้านมักเรียกหมู่บ้านของตนเองว่าเป็นหมู่บ้านที่มีแต่คนแค้นกันทำมาหากิน คนจนเกือบจะไม่มีเลย ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนน้อย รวมถึงกิจกรรมการป้องกันปัญหาเสพติด ชาวบ้านมักจะเปรียบเทียบให้ฟังระหว่าง ผู้ใหญ่บ้านคนที่สองและผู้ใหญ่บ้านคนแรก ได้เสียชีวิตลงด้วยโรคเอดส์ว่า ผู้ใหญ่คนแรกเป็นผู้ที่สนใจ เอาใจใส่ดูแลทุกข์สุขของชาวบ้านอย่างดี มีเหตุการณ์หลายครั้งที่ช่วยสนับสนุน คำกล่าวของชาวบ้าน เช่น เมื่อมีการจัดกิจกรรมประชุมของชมรมผู้สูงอายุ ซึ่งผู้จัดต้องการให้ผู้ใหญ่มีส่วนร่วมรับรู้ ช่วยประชาสัมพันธ์เสียงตามสายที่มีจุดประกาศอยู่ที่บ้านของผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการได้แจ้งให้ผู้ใหญ่มาเข้าร่วมประชุมล่วงหน้า ถึงเวลาประชุมให้คนไปตามแล้วผู้ใหญ่ก็ไม่มา ในที่สุด พ่อน้อย ผู้อาวุโสคนหนึ่ง ที่ปกติเป็นคนพูดน้อยแต่จริงจัง ต้องเป็นผู้เดินไปตามด้วยตนเอง ผู้ใหญ่บ้านจึงยอมออกมา มีเสียงพูดกันถึงความไม่สนใจชาวบ้านของผู้ใหญ่บ้านให้ฟังเสมอ ผู้ใหญ่คนที่สองนี้มีส่วนดีก็คือ เป็นคนรักลูกเมีย ไม่เจ้าชู้ ไม่ดื่มเหล้า และประกาศตนชัดเจนว่าเป็นผู้ที่ต่อต้านการพนันและยาเสพติด ในปีพ.ศ. 2544 ผู้ใหญ่บ้านคนที่สอง ครบวาระที่จะต้องพ้นจากตำแหน่ง ได้มีการเลือกตั้ง ผู้ใหญ่บ้านอีกครั้ง คนใหม่ได้รับการเลือกตั้งเป็นคนที่สาม

นอกจากนี้หมู่บ้านมีสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล 2 คน คนหนึ่งอายุ 61 ปี เป็นผู้ที่อยู่ในหมู่บ้านนี้มา 48 ปี อีกคนหนึ่ง อายุ 40 ปี ทั้ง 2 คนดำรงตำแหน่งมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541 สมาชิกคนแรกเป็นคนที่เอาใจใส่ดูแลคนในชุมชนดีมาก จะรู้เรื่องราวต่าง ๆ ในชุมชนอย่างดี เพราะที่ได้เข้ามาอยู่ในชุมชนนี้ตั้งแต่วัยเด็ก ชาวบ้านจะพูดถึงอย่างชื่นชมเสมอ มักจะมาร่วม กิจกรรมต่าง ๆ ของหมู่บ้านแทบทุกครั้ง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดสมาชิกผู้นี้จะให้การสนับสนุนงบประมาณในการจัดอบรมเรื่องการป้องกันปัญหาเสพติดในชุมชน และร่วมไปเป็นประธานในพิธีเปิดการอบรมทุกครั้ง

ในชุมชนยังมีองค์กรชุมชนที่ตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการหลายองค์กร คือ

กลุ่มผู้สูงอายุ ก่อตั้งโดยการสนับสนุนของสถานีนามัย เมื่อปี 2538 เป็นกลุ่มที่มีความมั่นคงและเข้มแข็งมากที่สุดอาจเรียกได้ว่าในตำบล กลุ่มผู้สูงอายุของบ้านสวนผักจะเป็นกลุ่มที่มีกิจกรรมสม่ำเสมอ มีสมาชิก 65 คน กลุ่มมีการพบปะกันทุกเดือน เพื่อพูดคุยกันเรื่องแนวทางการพัฒนาชมรม การสร้างศาลาผู้สูงอายุ การตรวจสุขภาพ การฝึกอาชีพ และการหารายได้ให้แก่ชมรม

กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) มีกิจกรรมเสมอดันเสมอปลาย คือ การดูแลสุขภาพอนามัยของคนในพื้นที่รับผิดชอบ อาสาสมัคร 1 คน จำทำหน้าที่ดูแลคนในพื้นที่ประมาณ 10 - 15 ครัวเรือน อสม. มีจำนวน 11 คน ผู้ที่ทำหน้าที่อาสาสมัครด้วยความเสียสละ อดทน มีอยู่ 4 คน คนเหล่านี้จะหยุดจากงานประจำมาช่วยเหลือส่วนรวมเสมอ

กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มนี้เริ่มก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2523 เมื่อรัฐให้งบประมาณสนับสนุนการสร้างงานในชนบท กิจกรรมที่ทำส่วนมากได้รับการสนับสนุนจากรัฐ เช่น การศึกษาดูงาน การฝึกอาชีพเสริมให้แก่แม่บ้าน ได้แก่ การทำมันฝรั่งทอดกรอบ การตัดเย็บเสื้อผ้า อย่างไรก็ตามไม่ปรากฏว่า มีผู้ผ่านการฝึกอาชีพนำความรู้ที่ได้มาประกอบอาชีพจริงจัง เพราะชาวบ้านมีอาชีพเดิมของตนเองที่พึงพอใจอยู่แล้ว ปัจจุบันกลุ่มนี้มีบทบาทน้อยมาก ไม่เคยมีการประชุมกันมานาน กิจกรรมที่ยังคงอยู่คือเป็นกำลังสำคัญในการช่วยงานที่วัดที่เป็นงานของชาวบ้านทุกงานในเรื่องการเตรียมอาหารเลี้ยงแขก การเก็บกวาดดูแลบริเวณวัด เมื่อมีงานต่างๆ

กลุ่มผู้ปลูกมันฝรั่ง กลุ่มนี้มีสมาชิกทั้งสิ้น ราว 30 คน ได้เงินมาลงทุนปลูกจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ ทุกครัวเรือนในหมู่บ้านเป็นสมาชิก เมื่อมีผู้ใดเสียชีวิตลงจะมีกรรมการแต่ละกลุ่มบ้านออกเก็บข้าวสารจากครัวเรือนที่เป็นสมาชิกครัวเรือนละ 2 ลิตร และต้องจ่ายเงินค่าสมาชิกอีกครัวเรือนละ 25 หรือ 40 บาท ตามความสมัครใจ เพื่อช่วยเหลือครอบครัวผู้เสียชีวิต ในงานศพหนึ่ง ๆ ก็จะมีเงินจากสมาชิกรวบรวมไปจัดการศพและจัดอาหารเลี้ยงดูแขก

องค์กรชุมชนเหล่านี้แม้จะมีชื่ออยู่หลากหลายกลุ่ม แต่บุคคลที่เป็นสมาชิกของกลุ่มก็มักจะซ้ำ ๆ กัน กลุ่มผู้หญิง เช่น พิม เป็นแกนนำอาสาสมัครสาธารณสุขคนสำคัญ เป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้าน และเป็นผู้ที่ไปร่วมกิจกรรมในวันผู้สูงอายุทุกครั้งที่มีการจัดกิจกรรม เช่นเดียวกับ บุปผา แสง ป่าหล้า ป่าเร็ว แม่นาง และคนอื่นๆ อีกหลายคน ในขณะเดียวกัน กลุ่มผู้ชายก็จะเป็นสมาชิกกลุ่มผู้สูงอายุ กรรมการวัด กรรมการหมู่บ้าน เช่น พ่อเมือง พ่อหมื่น พ่อน้อย พ่อศรีบุตร น้ำอ้วน พ่อบุญ เรียกว่าไม่ว่าจะมีกิจกรรมใดในชุมชน บุคคลกลุ่มนี้จะมีส่วนร่วมด้วยเสมอ รวมถึงการร่วมกันต่อต้านสิ่งที่จะมารบกวนความสงบสุขของชุมชนด้วย ตัวอย่าง เช่น

ในเดือน ตุลาคม ปี พ.ศ. 2542 มีร้านค้าราโอเกะเกิดขึ้นแห่งหนึ่งในหมู่บ้าน นพเจ้าของร้านค้าราโอเกะเปิดเป็นหลานชายของ ยายลูน คนเก่าคนแก่ในหมู่บ้าน นพ มีบ้านอยู่อีกตำบลหนึ่ง ห่างจากหมู่บ้านไปราว 5 กิโลเมตร ได้มาเช่าที่ยายลูนบริเวณหน้าวัดศิริมณีน ปลุกเป็นร้านอาหารแบบไม่ถาวร และมีบริการเปิดเพลงคาราโอเกะให้แขก ร้านนี้เปิดเฉพาะเวลากลางคืนเท่านั้น มีหญิงสาวเป็นพนักงานบริการอาหารและเครื่องดื่มให้กับแขก 2-3 คน หลังจากเปิดบริการได้ไม่กี่วัน ก็มีเสียงบ่นจากชาวบ้านโดยเฉพาะป่าเร็วซึ่งมีบ้านอยู่ตรงข้ามกับร้านค้าราโอเกะว่าเสียงร้องเพลงดังรบกวน ทำให้คนที่อยู่บ้านใกล้เคียงนอนไม่หลับ บางคนวิจารณ์ว่า พวกผู้หญิงที่ร้านนี้ ไม่ได้บริการอาหาร เครื่องดื่มเท่านั้น แต่ได้ให้บริการอย่างอื่นหมายถึงการให้บริการทางเพศด้วย มีข่าวเรื่องหญิงบริการติดเชื้อเอดส์ บ้างบ่นว่าร้านอยู่หน้าวัดรบกวนพระที่ปฏิบัติธรรม บางคนก็บอกว่า สถานบันเทิงมาตั้งอยู่หน้าวัดเป็นการไม่เหมาะสม ชาวบ้านได้ร้องเรียนเรื่องนี้กับผู้ใหญ่บ้าน แต่ก็ไม่เป็นผล ด้วยยังมีฝ่ายที่ได้ประโยชน์จากราโอเกะอยู่ นั่นคือ ยายลูน ผู้ซึ่งเป็นเครือข่ายในขณะเดียวกันก็ได้ประโยชน์จากการให้เช่าที่ดินในบริเวณนั้นด้วย ยายลูนได้ยื่นเรื่องคนบ่นไม่พอใจเรื่องคาราโอเกะ ยายลูนก็จะออกมารับแทนหลานชาย เจ้าของร้านค้าราโอเกะว่า เสียงไม่ได้ดังมากอย่างที่ชาวบ้านพูดกัน มีคนร้องจะแกล้งหลานของตนเพราะอิจฉาเสียงบ่นวิพากษ์วิจารณ์เรื่องนี้มีอยู่เสมอ แต่ก็ไม่มีใครเอาจริงเอาจังอย่างออกหน้า นอกจากการพูดบ่นและนินทาพวกผู้หญิงปากคำเล็ดคำที่ทำหน้าที่ให้บริการแขกที่ร้านนั้นกัน ต่าง ๆ นานา ป่าเร็ว

และ ป้าน้อย ซึ่งมีบ้านอยู่ใกล้ร้าน ได้ล่ายรายชื่อคนได้ราว 20 ชื่อ ที่ไม่เห็นด้วย เอาไปให้ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านได้ไปตักเตือนเจ้าของร้านให้เบาเสียงลง แต่ก็ไม่เป็นผล ในที่สุดก็มีมือดี เอาก้อนดิน ก้อนหิน ขว้างปาเข้าไปในร้านอาหารขณะที่มีแขกมาใช้บริการ บางวันใช้หนังสติ๊กยิงก้อนดินก้อนหิน เข้าไปเพื่อรบกวนแขก ในที่สุดก็ไม่มีใครมาใช้บริการแล้ว คาราโอเกะก็ต้องเลิกกิจการไปในที่สุด ร้านคาราโอเกะนี้ดำเนินกิจการได้เพียง 4 เดือน

ในกรณีของปัญหายาเสพติด ชาวบ้านสวนผักจะมีความเห็นคล้ายคลึงกันว่า ปัญหาเสพติดเป็นเรื่องของบุคคล และครอบครัวของผู้ใช้ยาเสพติด และการวิพากษ์วิจารณ์เรื่องของยาเสพติดก็ไม่ได้มีมากเช่นเรื่องของคาราโอเกะ ด้วยเหตุผลที่ว่า กลุ่มผู้ใช้ยาเสพติดไม่ได้ส่งเสียงดัง รบกวนใคร และก็มีได้ก่อความเดือดร้อนแต่อย่างไร อีกทั้งความที่เป็นลูกหลานของคนในชุมชนเอง การจะพูดอะไรก็ต้องระมัดระวังไม่เช่นนั้นอาจทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติต้องสูญเสียได้ กระนั้นก็ตาม เจ้าหน้าที่ตำรวจก็สามารถจะรู้ได้เสมอว่ามีใครในชุมชนบ้างที่ใช้ยาเสพติด และจะหาวิธีการเรียกตรวจจับได้เมื่อไร ไม่มีใครพูดออกมาตรง ๆ ว่า ใครเป็นผู้นำข้อมูลนี้ส่งถึงตำรวจ เช่นเดียวกับกรณีของการใช้ก้อนดิน ก้อนหิน ขว้างปาคาราโอเกะ ที่หาตัว ผู้ลงมือกระทำไม่ได้เช่นกัน

ทั้งสองกรณี เป็นสิ่งที่บอกให้รู้ว่า มีผู้ไม่ต้องการให้มีอะไรมาทำลายความสงบสุขของคนในชุมชน หากมีสิ่งใดมาทำให้ชุมชนหมดความสงบสุข ก็จะถูกกำจัดออกไป ไม่มีวิธีใดวิธีหนึ่ง

การร่วมมือกันของชาวบ้านสวนผัก มีให้เห็นได้ชัดในคนวัยผู้ใหญ่กลางคนและกลุ่ม ผู้อาวุโส เพราะในการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมทางสังคมแต่ละครั้ง เราจะพบแต่คนวัยกลางคน และผู้อาวุโสเสียเป็นส่วนใหญ่ ในงานทำบุญที่วัด คนวัยกลางคนทั้งชายหญิง จะช่วยกันทำงาน พวกผู้ชายจะทำหน้าที่เรื่องสถานที่ และเป็นผู้ดำเนินการทำพิธีต่าง ๆ ส่วนกลุ่มสตรีจะทำหน้าที่ดูแลเรื่องอาหาร การกิน การต้อนรับแขก กลุ่มที่อาวุโสมาก ๆ ทำงานไม่ไหวแล้ว ก็มักจะนั่งจับกลุ่มคุยกันสารพัดเรื่อง วัดดูจะเป็นที่แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งการติลลนินทา ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติตัวไม่เหมาะสม เช่น มีการพูดถึงครอบครัวหนึ่งที่สามีเอาแต่ทำงาน จนไม่มีเวลาว่างสำหรับคนในครอบครัว มีลูกชายติดยาเสพติด มีภรรยาที่ชอบเที่ยวเตร่ ภรรยาเคยขอหย่า เรียกเงินจากสามีแสนบาท หายไปใช้ชีวิตอยู่กับชายอื่นนอกหมู่บ้าน เมื่อเงินหมดก็กลับมาหาสามีเดิม ชาวบ้านมองเหตุการณ์นี้แตกต่างกันไป บางคนสงสารสามี บางคนก็สมน้ำหน้า แต่ไม่มีใครที่รู้สึกสงสารหรือเห็นใจฝ่ายภรรยา นอกจากเรื่องเด็ด ๆ ในหมู่บ้านแล้ว พวกเขาจะ แลก

เปลี่ยนข่าวสารกันในเรื่อง การทำมาหากิน ผลผลิตที่ได้ ถ้าไร ขาดทุน การพูดคุยเต็มไปด้วย
ความมีชีวิตชีวา บ่งบอกถึงความสุข และความพึงพอใจที่ได้พูดคุยกัน

ชาวบ้านที่นี่ มีความภาคภูมิใจ ในความสงบสุขของชุมชนของตน ทุกครอบครัวมีอุดม
คติร่วมกันคือ การมีชีวิตที่สงบสุข แข่งขันกันประกอบอาชีพ เพื่อยกฐานะทางเศรษฐกิจของตนให้
ดีขึ้นซึ่งจะนำไปสู่การมีฐานะทางสังคมที่ดีตามมาด้วย ในยามปกติ คนในชุมชนก็จะอยู่กันอย่าง
สงบ เมื่อใดที่ต้องการความร่วมมือร่วมใจกัน ก็จะมีการติดต่อสื่อสารกัน หรือมีการรวมกลุ่มกัน
เพื่อร่วมกันทำกิจกรรมนั้น มีความเอื้ออาทรต่อกันเช่นเมื่อชาวบ้านรวมแรงร่วมใจกันก่อสร้างศาลา
ผู้สูงอายุ หรือในกิจกรรมที่ไม่มีการหุงหาอาหารเลี้ยง แต่ละคนจะห่อข้าว และกับข้าวที่ทำกินตั้ง
แต่เมื่อเช้ามากินด้วย บางคนนำข้าวหนึ่งมาเต็มกระติบใหญ่ที่พอกินกันได้ถึง 4-5 คน แม้ว่ากับข้าวจะ
มีไม่มากนักแต่เมื่อทุกคนนำมาคนละอย่างแล้วนำมารวมกัน ก็สามารถทำให้ผู้ที่ไม่ได้เตรียมอาหาร
มาร่วมวงกินกันได้อย่างพอเพียง ซึ่งหากมีผู้มาเยี่ยมเยียนในจำนวนที่ไม่มากนักก็สามารถจะร่วม
วงรับประทานอาหารกับเขาได้ บรรยากาศเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความมีน้ำใจและมิตรภาพที่ชาวบ้านมี
ให้แก่กันและได้แผ่มาถึงคนนอกที่มาเยือนด้วย กิจกรรมในหมู่บ้าน ทำให้พวกเขามีการ
เรียนรู้ร่วมกันในการกระทำงานตามบทบาทหน้าที่ของตน กลุ่มผู้หญิงมีหน้าที่ดูแลเรื่องอาหาร
ปัดกวาด เช็ดถู ล้างถ้วยชาม ในขณะที่กลุ่มผู้ชายจะทำหน้าที่ดูแลพระสงฆ์ และทำงานหนัก ๆ ที่
ต้องใช้กำลัง การจัดสถานที่ การปฏิบัติงานเหล่านี้ทุกคนทำโดยที่ไม่มีใครต้องมาบอกกล่าว ผู้
ที่มีส่วนร่วมในกิจกรรม จะหยอกล้อกันอย่างมีความสุข เป็นความสุขของคนที่มีส่วนร่วม เพราะ
มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีการช่วยกัน มีการสนับสนุนซึ่งกันและกัน เกิดความสุขเมื่อได้ทำอะไร
ร่วมกันให้ประสบความสำเร็จ

การศึกษาของชุมชน คนในชุมชนที่มีบุตรจะส่งเข้าเรียนในสถานศึกษาตามวัย ผู้
ปกครองจะพาเด็กเล็กไปฝากเลี้ยงที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของตำบลซึ่งอยู่ห่างจากหมู่บ้านไปกว่า 1
กิโลเมตร โดยมีรถรับจ้างเป็นรายเดือนทำหน้าที่รับส่ง ส่วนเด็กวัยเรียน ส่วนมากจะไปโรงเรียน
ประจำตำบลและตำบลใกล้เคียง เหตุที่ส่งไปเรียนต่างตำบลเพราะเป็นโรงเรียนที่ พ่อแม่ผู้ปกครอง
ของเด็กเคยเรียนมาก่อน และมีระยะทางห่างจากหมู่บ้านสวนผักราว 2-3 กิโลเมตรเท่านั้น ทั้ง
สองโรงเรียน สามารถรับเด็กในบริเวณใกล้เคียงให้เรียนได้ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 บางครอบครัว
ก็ส่งบุตรไปเรียนในอำเภอ คือ โรงเรียนมัธยมประจำอำเภอ และมีบางครอบครัวที่มีฐานะดีก็จะส่ง
ลูกเข้าเรียนโรงเรียนเอกชนที่มีชื่อเสียงในจังหวัดเชียงใหม่ นักเรียนส่วนมากเดินทางไปเรียนด้วย
รถรับจ้างของคนในหมู่บ้านที่รับส่งเป็นรายเดือน

เด็กวัยรุ่นที่เรียนหนังสือ จะเดินทางไปเรียนหนังสือที่โรงเรียนประจำอำเภอหรือในตัวเมืองจังหวัดเชียงใหม่ ส่วนวัยรุ่นที่ไม่ได้เรียนหนังสือจะรับจ้างทำงานในโรงงาน หรือรับจ้างทำงานในเขตเมือง ไม่นิยมประกอบอาชีพเกษตรกรรม คนที่ทำได้และทำส่วนมากเป็นพ่อแม่ของเด็ก หรือผู้ที่มารับจ้างรายวัน เหตุที่วัยรุ่นไม่นิยมทำงานเกษตรกรรมเพราะเห็นว่า เป็นงานหนัก ต้องทำท่ามกลางแดด ผู้ทำงานมีเงินเดือนไม่ได้ วัยรุ่นอีกส่วนหนึ่งว่างงาน นั่นคือ มีงานรับจ้างแต่ไม่ยอมทำ รอให้ได้งานดี ๆ ไม่ต้องเหนื่อยมาก เมื่อมีใครบอกจ้างงานก็จะไปสมัครทำ หากไม่พอใจก็ทำไม่นานก็ลาออก ซึ่งมีจำนวนไม่มากนัก พวกนี้ชอบจับกลุ่มกันเที่ยวเตร่ สถานที่ที่วัยรุ่นชอบไปเที่ยวคือร้านวิดีโอเกมส์ที่ตลาดแม่โจ้ ที่นี้สามารถไปใช้บริการได้โดยมีเงินเพียง 20 บาท หรือบางทีวัยรุ่นเหล่านี้ก็ไปรวมกลุ่มกันตามบ้านเพื่อนที่อยู่นอกหมู่บ้าน ภายในหมู่บ้านไม่มีสนามกีฬา หรือร้านค้าประเภทที่จะเป็นที่พบปะของวัยรุ่นได้ บ่อตกปลาที่อยู่ในหมู่บ้านแห่งนี้เคยเป็นแหล่งที่พบปะกันของวัยรุ่น แต่ได้ถูกตำรวจเข้าไปตรวจจับผู้ขายยาเสพติดเมื่อปี 2541 จากนั้นก็ไม่ค่อยมีวัยรุ่นในหมู่บ้านเข้ามาใช้อีก คนที่มาใช้บริการส่วนมากเป็นลูกค้าที่มาจากที่อื่น ประกอบกับการเข้าไปใช้สถานที่จะต้องเสียค่าบริการด้วย วัยรุ่นจึงไม่นิยมไปกัน

ผู้ที่อยู่ในวัยแรงงาน ทั้งชายและหญิงจะใช้เวลาไปกับการประกอบอาชีพทำสวนหรือทำไร่ซึ่งเป็นอาชีพหลักของครอบครัว ส่วนครอบครัวที่ประกอบอาชีพเย็บผ้าหรืออุตสาหกรรมในครัวเรือน เช่น ทำตุ๊กตาของที่ระลึก ผู้ที่ประกอบ อาชีพหลักจะเป็นแม่บ้าน โดยพ่อบ้านของสมาชิกกลุ่มนี้มักจะมีอาชีพขับรถรับจ้างจากหมู่บ้านไปตัวเมืองเชียงใหม่ หรือขับรถรับส่งนักเรียน ส่วนผู้สูงอายุ จะทำหน้าที่เฝ้าบ้าน ดูแลสวน และถ้ายังทำงานไหวก็จะทำงานเช่นเดียวกับคนวัยแรงงานในครอบครัว หรือทำหน้าที่เลี้ยงดูสมาชิกที่เยาว์วัยของครอบครัวแทนพ่อแม่เด็กที่ติดภาระกิจอื่นๆ อยู่

ในด้านความเชื่อ เกือบทุกครัวเรือนในหมู่บ้านนับถือศาสนาพุทธ มีเพียง 3 ครอบครัวที่นับถือคริสต์ มีโบสถ์คริสต์ที่อยู่ในหมู่บ้านจึงเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมของผู้ถือคริสต์จากหมู่บ้านใกล้เคียงด้วย สำหรับชาวพุทธ ชาวบ้านได้ร่วมกันบริจาคเงินซื้อที่ดิน และก่อสร้างวัดสวนผักเมื่อ ปี พ.ศ. 2535 โดยหวังว่าจะได้เป็นที่พึ่งทางใจและ อาศัยทำพิธีต่าง ๆ ก่อนที่จะมีวัดนี้ชาวบ้านต้องไปทำบุญยังวัดที่หมู่บ้านอื่น การสร้างวัดนับเป็นการรวมพลังที่ยิ่งใหญ่ของชาวบ้าน มีแกนนำคนสำคัญคือผู้ใหญ่บ้านคนแรกและผู้อาวุโสทั้งหลาย แม้ว่าวัดนี้จะเป็นวัดที่มีขนาดเล็ก และมีพระและเณรจำพรรษาที่วัดอยู่มากที่สุดเพียง 7-8 รูป และบางปี เช่น พ.ศ. 2544 มีทั้งพระ

และเณร เพียง 3 รูปเท่านั้น เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบัน มีอายุ 40 ปี จำพรรษาที่นี่มาตั้งแต่ พ.ศ. 2539 โดยมีผู้ไปนิมนต์ย้ายมาจากวัดในจังหวัดเชียงใหม่ ไม่มีพระที่เป็นคนในหมู่บ้านเลย ด้วยเหตุผลที่คนรุ่นใหม่ไม่นิยมบวชกัน พระที่มาอยู่วัดนี้ส่วนมากเป็นพระที่ทำวิปัสสนากรรมฐาน พระไม่ค่อยมีบทบาทในด้านอื่น นอกจากทำพิธีกรรม ต่างๆ เช่น สวดศพ ทำบุญขึ้นบ้านใหม่ และไม่มีพิธีกรรมที่ซับซ้อนยุ่งยาก ทุกครั้งที่มีการทำพิธีอะไรก็ตามก็จะเป็นไปด้วยความเรียบง่ายและ รวดเร็ว แต่โดยสถานที่แล้ววัดเป็นศูนย์กลางทางสังคมของหมู่บ้านนี้ นั่นคือ เป็นที่พบปะสังสรรค์กันในวันสำคัญต่าง ๆ เป็นที่จัดประชุม เป็นที่หาเสียงของนักการเมือง เป็นที่ตรวจสอบสุขภาพ เป็นที่ฝึกอาชีพของผู้สูงอายุ เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ และเป็นที่ให้แต่ละคนได้แสดงความสามารถ ความมีน้ำใจและเป็นที่ซบซิบนิทา ส่งข้อมูลข่าวสารของชาวบ้าน คนที่จะมาที่วัดเสมอคือ คนวัยทำงาน ผู้อาวุโสทั้งชายและหญิง เราจะไม่เห็นวัยรุ่นมาปะปนกับกลุ่มเหล่านี้ วัยรุ่นที่มาวัดจะทำหน้าที่ นำ ผู้ปกครองไปส่งที่วัดในวันพระและ วันที่มีงานบุญ หรืออาจช่วยถือสัมภาระต่าง ๆ ที่ผู้ปกครองนำไปทำบุญที่วัด จากนั้นวัยรุ่นก็จะยืนรออยู่ห่าง ๆ บางคนก็กลับบ้านไปก่อน รอเวลาว่ากิจกรรมตามพิธีกรรมเสร็จสิ้นลงก็จะมารับผู้ปกครองกลับบ้าน วันรุ่นที่รออยู่ก็มีได้เข้าร่วมฟังพระเทศ หรือร่วมสวดมนต์ด้วย พระที่นี่มีบทบาทในการป้องกันปัญหายาเสพติดค่อนข้างมาก ด้วยเหตุที่วัดนี้เป็นวัดในนิกายธรรมยุติ ซึ่งให้ความสำคัญในเรื่องการปฏิบัติธรรม เจ้าอาวาสที่มาอยู่ที่นี่จึงจึงมักเป็นพระปฏิบัติธรรมเป็นส่วนมาก ชาวบ้านเล่าว่า แต่ก่อนเคยมีวัยรุ่นมาจับกลุ่มกันเล่นกีฬาที่วัด เช่นเตะ ตะกร้อ และฟุตบอล แต่ถูกทางวัดห้ามมิให้เล่น เนื่องจากส่งเสียงดังรบกวนพระที่ทำหน้าที่ปฏิบัติธรรม ตั้งแต่นั้นกลุ่มวัยรุ่นก็มีได้ไปใช้บริเวณนั้นเล่นกีฬาอีก อย่างไรก็ตาม วัดก็ได้ให้การสนับสนุนกิจกรรมที่มีได้ทำให้เกิดเสียงดังมาก เช่นการใช้สถานที่ทำกิจกรรมฝึกอาชีพ ของชมรมผู้สูงอายุ การจัดอบรมวัยรุ่นเรื่อง ยาเสพติด การอบรมเรื่องกฎจราจร หรือการจัดประชุมต่าง ๆ ที่จะเกิดประโยชน์ แก่ชุมชน ชาวบ้านโดยเฉพาะ ผู้สูงอายุจะนำอาหารไปทำบุญที่วัดกันทุกวันพระ แม้ว่าหมู่บ้านนี้จะมีจำนวนประชากร 710 คน แต่ผู้ที่ไปทำบุญที่วัดจะมีราว 20 - 30 คนเท่านั้น และส่วนมากก็มักจะเป็นคนที่ไปที่วัดเป็นประจำ ได้แก่ ผู้สูงอายุ และกรรมการวัด ผู้สูงอายุบอกว่า คนส่วนมากไปทำงานกัน ทั้งงานเกษตรและเย็บเสื้อผ้า ซึ่งเป็นงานที่ไม่มีวันหยุด และบางครั้งต้องเร่งทำให้ทันกับความต้องการของตลาดกลุ่มวัยรุ่นไม่นิยมไปวัดด้วยเหตุผลว่าการไปวัดเป็นเรื่องของผู้ใหญ่

ประเพณีของชาวบ้านที่ยึดถือปฏิบัติคล้ายคลึงกับประเพณีของชาวเหนือทั่วไป คือมี ประเพณีรดน้ำดำหัวในวันปีใหม่ เมืองหรือวันสงกรานต์ มีการทำบุญที่วัดในวันพระ และมี ประเพณีเกี่ยวกับการเกิด การตาย นอกนั้นเป็นความเชื่อส่วนบุคคลเช่นความเชื่อเกี่ยวกับการ ทรง เจ้า ความเชื่อเรื่องผีอำหม่อง ซึ่งผู้ที่มีความเชื่อเรื่องนี้ เมื่อมีเรื่องทุกข์ใจ มีปัญหาที่แก้ไขไม่ได้ หรือเจ็บไข้ไม่สบาย ก็จะไปให้ผู้อาวุโสที่ทำหน้าที่นี้โดยเฉพาะช่วยทำพิธีให้ ในพิธีจะมีอุปกรณ์ ในการนั่งข้าว ได้แก่ หม่อง ข้าวสาร กระดัง กรวยดอกไม้ธูปเทียน ซึ่งภาษาพื้นเมืองเรียกว่า “สวดดอก” ขึ้นตั้ง เงิน 5 บาท และเสื้อม่อฮ่อม ผู้ทำพิธีจะนำเสื้อม่อฮ่อมคลุมหม่องเหมือนใส่ เสื้อให้คน นำข้าวสารใส่กระดัง นำสวดดอกวางไว้กลางกระดัง ผู้ทำพิธีจะถือหม่องหนึ่งสายไปมา เมื่ออยากทราบเรื่องอะไรก็ถามเรื่องนั้น ผู้อาวุโสที่ทำพิธีจะทำนายตามการส่ายของ หม่องหนึ่ง เช่น จะหายป่วยไข้หรือไม่ หากต้องการจะหายป่วยจะต้องไหว้ผีอำหม่องด้วยเครื่องเช่นอะไร ไก่หรือ เหล้า นอกจากผีอำหม่องแล้วยังมีผีที่ทำหน้าที่เฝ้าบ้านเรือนเมื่อเจ้าของบ้านไม่อยู่ เรียกว่า ผีเจ้าพ่อ บุญลือ เจ้าของบ้านจะต้องหาอาหารถวายทุกวัน และเมื่อจะออกจากบ้านไป ค้างคืนที่อื่น ก็ ต้องจุดธูปบอกเจ้าพ่อก่อน เจ้าพ่อก็จะทำหน้าที่คุ้มครองดูแลบ้านให้ ความเชื่อนี้เป็นส่วนน้อย ของครอบครัวเท่านั้น นอกจากนี้มีความเชื่อเรื่องโชคลาง การขอเลขห่วยต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความ เชื่อเรื่องกรรม หรือทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ความเชื่อเหล่านี้มีในกลุ่มหัวหน้า ครอบครัวหรือผู้สูง อายุเท่านั้น จากการสังเกตเหตุการณ์ที่วัดในหมู่บ้านใกล้เคียงได้พบเรื่องเก่าแก่ในแม่น้ำปิงแล้วนำขึ้น ไร่บนวัด มีคนจากหมู่บ้านใกล้เคียงพากันไป กราบไว้ และขอห่วยกันมากมาย ปรากฏว่าชาว บ้านสวนผัก ได้เหมารถไปกราบไหว้ และขอห่วยกัน 3 คันรถ หรือประมาณ 30 คน ในกลุ่มผู้ที่ ไปนี้ไม่มีวัยรุ่นร่วมเดินทางไปด้วย ส่วนมากเป็นคนวัยกลางคนหรือผู้สูงอายุเท่านั้น ในงาน ประเพณียังมีกลุ่มวัยรุ่นไปร่วมงานบ้าง เช่นงานศพ งานฉลองต่าง ๆ

เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ ครอบครัวที่มาอยู่แต่เดิม ได้รับการจัดสรรที่ทำกินโดยต้อง แฝวถางป่ากันเอง ซึ่งในระยะแรกใช้พื้นที่ทำไร่ ยาสูบ ปลูกข้าว เลี้ยงสัตว์ ได้แก่ วัว เป็ด ไก่ ปัจจุบันไม่มีการปลูกยาสูบ ส่วนการปลูกข้าวยังพอมีอยู่บ้างโดยจะปลูกข้าวเหนียวไว้กินไม่ได้ ปลูกไว้ขาย ส่วนอาชีพอื่นยังคงมีอยู่ อาชีพที่เริ่มมีขึ้นในภายหลังคือ การปลูกมันฝรั่ง ปลูกดอก เบญจมาศ และอุตสาหกรรมในครัวเรือน คือ เย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูป เย็บรองเท้าผ้า ที่ทำส่งให้กับ พ่อค้าคนกลางที่รับของไปส่งตัวแทนจำหน่ายอีกทีหนึ่ง ผู้รับจ้างเย็บผ้าบอกว่าไม่เคยเห็นผลงาน ของตนมีวางขายตามท้องตลาดเลย ส่วนผู้ตกตาชาวเขาของที่ระลึกเป็นรูปชาวเขาเผ่าต่าง ๆ จะมีวาง

ขายอยู่ในตลาด และตามร้านค้าที่มีนักท่องเที่ยวแวะอยู่ทั่วไป ผู้วิจัยได้เดินทางไปภาคกลางและภาคอีสานและภาคใต้ ก็พบตุ๊กตาชาวเขาที่มีรูปแบบเหมือนที่ผลิตจากบ้านสวนผัก มีวางขายอยู่ตามแหล่งที่มีนักท่องเที่ยวแวะอยู่ทั่วไป หลายครอบครัวไม่มีที่ทำกิน เพราะที่ดิน 15 ไร่ ที่ได้รับจัดสรรให้เป็นมรดกแก่บุตรหลาน บางครอบครัวมีแต่เพียงที่ปลูกบ้านเท่านั้น ผู้ใหญ่บ้านเล่าว่า “ที่ดินส่วนหนึ่งได้เปลี่ยนเจ้าของ ขายให้คนอื่นไปแล้ว โดยเฉพาะที่ดินคนจะถูกขายไปในช่วงที่ที่ดินมีราคาดี แต่ที่ดินที่อยู่ลึกเข้าไปส่วนมากจะยังคงเป็นของลูกหลานของผู้ที่เคยอยู่มาก่อนแต่เดิม” ผู้ขายที่ดินบางส่วนย้ายถิ่นไปอยู่ที่อื่นเช่นย้ายกลับไปอยู่ภูมิลำเนาเดิม และอีกหลายครอบครัวขายที่ดินแล้วได้เข้าไปจับจองที่ดิน หรือซื้อที่ดินที่ผู้อื่นจับจองไว้บริเวณเชิงเขาอยู่ลึกเข้าไปประมาณ 2-3 กิโลเมตรในราคาถูก ชาวบ้านเรียกว่าอยู่ในแพะหรือในป่า น้ำท่าไม่สะดวกเท่า ความอุดมสมบูรณ์สู้พื้นที่เดิมไม่ได้ แม้ในปัจจุบันนี้ก็สามารถหาซื้อได้ในราคาไม่สูงนักคือราคาประมาณ ไร่ละ 2 แสนบาท จากการสัมภาษณ์ ผู้ประกอบอาชีพต่าง ๆ ในชุมชน พบว่ารายได้ของแต่ละอาชีพจะมีความแตกต่างกัน เช่น อาชีพทำตุ๊กตาที่ระลึกและของชำร่วย ผู้ที่มีความชำนาญแล้วอย่าง ครอบครัวของ บุญเลื่อน มีรายได้เดือนละ 3,000 - 5,000 บาท คนที่เพิ่งเริ่มทำ เช่น ครอบครัวของ ยุพิน จะมีรายได้ราว 1,000 บาท ต่อเดือนเท่านั้น และในการทำงานเช่นนี้จะใช้เวลาทำทั้งวัน และอาจรวมทั้งเวลากลางคืนในช่วงหัวค่ำด้วย อาชีพทำไร่มันฝรั่ง ผู้ใหญ่บ้านซึ่งมีอาชีพทำไร่มันฝรั่ง บอกว่า ถ้าปีใดมันมีราคาดีจะมีรายได้ประมาณไร่ละ 18,000 บาท ผลผลิตไร่มันต่อไร่จะได้ 1,000 กิโลกรัม ราคามันประมาณกิโลกรัมละ 18 บาท หักต้นทุนประมาณไร่ละ 2,000-3,000 บาท ประมาณว่าจะได้กำไรไร่ละหมื่นกว่าบาท ยกเว้นชาวไร่ที่ขายมันเขียว นั่นคือเอาเงินขายทุนมาก่อนที่ได้ผลผลิตก็จะขายได้ในราคาประกันเท่านั้น คือกิโลกรัมละ 8 บาท ซึ่งเมื่อหักต้นทุนแล้วจะเหลือกำไรเพียงเล็กน้อยเท่านั้น และชาวไร่ที่ขายมันเขียวก็มีจำนวนไม่น้อย อาชีพตัดเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูป เช่น ครอบครัวของลัดดา และ ครอบครัวของสมหวัง มีรายได้เดือนละ 3,000 - 5,000 บาท ส่วนสมชาย และ ครอบครัวของ สืบศักดิ์ มีอาชีพขับรถรับจ้าง และรับส่งเด็กนักเรียน มีรายได้หักค่าน้ำมันรถแล้ว เดือนละประมาณ 5,000 บาท ชาวบ้านไม่นิยมปลูกลำไย ที่เป็นพืชเศรษฐกิจของภาคเหนือ โดยให้เหตุผลว่า มีที่ดินน้อย และต้องใช้เวลาในการเพาะปลูกอย่างน้อย 6-8 ปีจึงได้ผล ซึ่งจะทำให้ไม่มีรายได้ ในระหว่างที่รอผลผลิตจากลำไย การประกอบอาชีพของหมู่บ้านจึงมีลักษณะเป็นการผลิตเพื่อตอบสนองระบบตลาดเป็นส่วนใหญ่ และในขณะเดียวกันก็มีส่วนหนึ่งที่ผลิตเพื่อยังชีพด้วยนั่นคือยังคงมีการปลูกข้าวพืชผักผลไม้ไว้กินส่วนหนึ่ง

เมื่อมองในภาพรวมทั่วไปแล้ว จะเห็นว่า หมู่บ้านนี้ ชาวบ้านที่อยู่มาแต่ดั้งเดิม มีวิถีชีวิตแบบเรียบง่าย สิ่งที่เป็นเสน่ห์ของหมู่บ้านนี้คือ ความสงบสุข ที่มีมาช้านาน ด้วยเหตุที่แทบทุกครอบครัวมีความรู้จักคุ้นเคยกันเป็นอย่างดี ใครจะไปมา ก็เป็นที่รู้จักกันไป ด้วยเหตุผลที่ชาวบ้านล้วนเป็นเครือญาติ หรือหากเป็นผู้ที่เข้ามาอยู่ใหม่ ก็เข้ามาอยู่อาศัยเพราะมีความสัมพันธ์กันด้วยการแต่งงาน มีพื้นฐานความเป็นอยู่ที่ใกล้เคียงกัน คนที่อยู่มาแต่ดั้งเดิมล้วนมีฐานะครอบครัวยากจน มีการศึกษาในระดับประถมศึกษาเป็นส่วนใหญ่ ครอบครัวที่มีฐานะดีในปัจจุบัน เป็นครอบครัวที่มีลูกไม่มากและได้พยายามส่งลูกให้เรียนหนังสือ จนได้งานที่มีเงินเดือน และได้ขายที่ดินทำกิน เช่นครอบครัวของลุงบุญ ที่ค่อนข้างสุขสบาย แต่ลูก ๆ ก็ไม่ได้มาอยู่ด้วย บางคนทำงานอยู่กรุงเทพแล้วส่งเงินมาให้พ่อแม่ใช้จ่าย หรือ ครอบครัวของลุงตา ที่มีลูกเพียง 2 คน ก็ยังมีที่ดินทำกินในหมู่บ้าน ปลูกข้าว ปลูกกระเทียมไว้กินได้ตลอดปี ครอบครัวพ่อสมประสงค์ ที่เป็นเจ้าของที่ดิน และมีบ้านหลังใหญ่ มีรถคัน และคอกวัวที่มีวัวถึง 20 ตัว และจัดว่าเป็นคนดั้งเดิมที่มีฐานะดี ซึ่งครอบครัวเหล่านี้ก็ล้วนเป็นครอบครัวที่สมบูรณ์ ไม่มีคนในครอบครัวข้องเกี่ยวกับยาเสพติด ทุกครอบครัวล้วนขยันทำมาหากินและมีชีวิตที่เรียบง่าย ในหมู่บ้านเราจะไม่เห็นผู้คนพลุกพล่าน ถ้าไม่มีงานหรือกิจกรรมพิเศษ ที่บ้านสวนผักนี้แม้ว่าหลายครอบครัวจะแบ่งที่ดินบางส่วนขายไปบ้างเช่นครอบครัวของผู้ใหญ่บ้าน แต่ผู้ใหญ่ก็ยังมียอดที่ดินสำหรับเป็นที่อยู่อาศัย และได้เช่าที่ดินทำไร่มัน ความแตกต่างในฐานะทางเศรษฐกิจเพิ่งเริ่มเกิดขึ้นเมื่อคนรุ่นหลาน ของกลุ่มผู้ที่มาตั้งรกรากมาแต่แรก เพราะที่ดินจะถูกแบ่งย่อยเป็นแปลงเล็กลง เพื่อให้แก่ลูกหลาน ปี พ.ศ. 2535-2539 ที่ดินมีราคาแพง หลายคนขายที่ดินใกล้ถนน ให้กับคนนอกหมู่บ้านแล้วตนเองอพยพไปอยู่ที่อื่น หรือไปซื้อที่ดินที่อยู่ลึกเข้าไปป่าเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยแห่งใหม่ บางคนเหลือไว้เฉพาะที่ปลูกบ้านเท่านั้น ครอบครัวของกลุ่มผู้ขายเสียดหลายคนที่มียอดที่ดินปลูกบ้านแม้ว่า ฐานะครอบครัวจะมีความแตกต่างกันบ้างแต่คนส่วนมากก็ยังคงมีวิถีชีวิตที่คล้ายคลึงกัน นั่นคือเมื่อมีงานที่ต้องการความร่วมมือ ชาวบ้านก็จะมาช่วยกัน ไม่ว่าจะเป็นงานส่วนรวมที่วัด หรือว่าเป็นงานของครอบครัวใดครอบครัวหนึ่ง เสมือนว่าเป็นบทบาทหน้าที่ของทุกคน เมื่อปี พ.ศ. 2542 มีผู้อพยพเข้ามาอยู่ใหม่ครอบครัวหนึ่ง ที่ไม่มีเครือญาติอยู่ในหมู่บ้านเลย เมื่อเข้ามาสร้างบ้านอยู่และได้ทำบุญขึ้นบ้านใหม่ตามประเพณี เจ้าของบ้านมิได้บอกเพื่อนบ้านหรือคนในหมู่บ้านให้ไปร่วมงานด้วย และมีคนแปลกหน้ามาร่วมงานเพียงไม่กี่คน ชาวบ้านหลายคนเห็นว่าเป็นเรื่องผิดปกติของชุมชน ต่างหุบซิบกันคิดว่า เป็นบ้านที่ไม่เอาใคร ไม่มีน้ำใจ หลายคนต่างสงสัยว่าเขาจะอยู่โดยไม่ยุ่งเกี่ยวกับคนในหมู่บ้านไปได้อีกนานสักเท่าไร คอยสังเกตว่า จะมีใครมาบ้านนี้บ้าง รดสีอะไร

กลับออกไปเมื่อไร สิ่งเหล่านี้ก็เป็นประเด็นการสนทนาของชาวบ้านได้เป็นอย่างดี ในยามปกติ หรือเมื่อไม่มีงานให้ต้องช่วยเหลือกัน ชาวบ้านก็จะทำมาหากินไปตามอาชีพของตน บ้านที่คุ้นเคยกันก็อาจจะไปเยี่ยมเยียนและพูดคุยกันเมื่อว่างจากงานในช่วงพักกลางวัน หรือเวลาเย็น หัวข้อการสนทนาเป็นเรื่องของการทำมาหากิน เป็นส่วนมาก นอกจากนี้หากมีการเคลื่อนไหวเรื่องใดเรื่องหนึ่งแตกต่างไปจากวิถีชีวิต ก็จะเป็นหัวข้อสนทนาใหม่ที่ หยิบยกขึ้นมาพูดคุยกัน รวมถึงมีการหยอกล้อ พุดเล่นกันอย่างไม่มีพิธีรีตอง ในหมู่บ้านไม่มีประเพณีหรือศิลป วัฒนธรรมอะไรที่เป็นลักษณะเด่น หรือเป็นที่ดึงดูดใจของคนทั่วไป หมู่บ้านนี้ไม่มีแหล่งท่องเที่ยว ไม่มีร้านอาหารที่มีชื่อเสียง แต่ในความไม่มีนั้น หมู่บ้านนี้ก็มิมีในสิ่งที่หมู่บ้านอื่นไม่มี สิ่งที่เป็นเสน่ห์ของหมู่บ้านนี้คือ ความสงบสุขที่มีมายาวนาน ด้วยเหตุที่แทบทุกคนรอบรู้มีความรู้จักคุ้นเคยกันเป็นอย่างดี ใครจะไปมา ก็เป็นที่รู้จักกันทั่วไป ด้วยเหตุผลที่ชาวบ้านล้วนเป็นเครือญาติ ผู้คนยิ้มแย้มแจ่มใส และใช้ชีวิตกันอย่างเรียบง่าย แต่ละครอบครัว พยายามที่จะยกระดับฐานะทางสังคมของตนเอง จากครอบครัวที่ยากจนมาแต่เดิม ด้วยการแข่งขันกันประกอบอาชีพหลากหลาย ส่งเสียให้สมาชิกของครอบครัวให้ได้เรียนหนังสือต่อ ด้วยเห็นว่าการศึกษาคือสิ่งที่จะทำให้บุคคลมีอาชีพที่มีเงินเดือน เป็นที่ยอมรับของคนในสังคม ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด คือ บ้านของ ครุนพดล พ่อครุนพดล เป็นกลุ่มคนรุ่นแรกที่เข้ามาอยู่ในหมู่บ้านนี้ และได้ส่งลูกเรียนหนังสือทุกคน รวมทั้งครุนพดลด้วย ปัจจุบันครุนพดลเกษียณอายุราชการแล้ว เป็นผู้มีฐานะดี มีปิ่นน้ำมันอยู่ริมถนนในหมู่บ้าน ลูกหลานของครุนพดลได้เรียนหนังสือต่อกันทุกคน ในขณะที่พ่อสมประสงค์ เป็นอีกผู้หนึ่งที่ถือว่าเป็นผู้มีฐานะดี แต่พ่อสมประสงค์เองไม่มีลูกที่มีเงินเดือนเลย ทั้ง 3 คน เพราะพ่อประสงค์ส่งลูกให้เรียนทางช่างบ้าง และบางคนก็ไม่ได้เรียนหนังสือต่อ เมื่อจบชั้นประถมศึกษาแล้ว แต่ลูกพ่อประสงค์ก็มีอาชีพ มีหลักฐานมั่นคงทุกคน แต่การยอมรับของชาวบ้านที่จะเอาเป็นแบบอย่างนั้นมีน้อยกว่าบ้านครุนพดล ด้วยเหตุผลว่า ลูกของพ่อสมประสงค์นั้นยังคงประกอบอาชีพเหมือน ๆ ชาวบ้านคนอื่น คือ คนหนึ่งค้าขาย อีกคนซ่อมรถ รวมทั้ง มีรถดั้มรับจ้าง โดยเป็นผู้ขับและดูแลเอง และอีกคนหนึ่งมีอาชีพเลี้ยงวัว หลายสิบตัว ครอบครัวของพ่อสมประสงค์มีเงินล้าน แต่ทุกคนในครอบครัวก็ยังใช้ชีวิตเรียบง่าย ไม่แตกต่างจากคนอื่น ๆ หลายคนบอกว่า หมู่บ้านนี้เป็นหมู่บ้านของคนทำมาหากิน และมีเศรษฐกิจดี นั่นคือ ชาวบ้านส่วนมาก มีที่ดินทำกิน สามารถหาเลี้ยงครอบครัวให้สามารถดำรงอยู่ได้โดยไม่เดือดร้อน คนที่รวยมากกว่าคนส่วนใหญ่ของหมู่บ้าน มีอยู่เพียง 5 ครอบครัว ทั้งนี้ไม่รวมนายทุนที่มาซื้อที่ดินปลูกสร้าง โรงงานและมาทำอุตสาหกรรม คนที่มีฐานะดี เป็นครอบครัวที่อยู่มาแต่เดิม 3 ครอบครัว อีก 2 ครอบครัว เป็นคนที่

อพยพมาอยู่ในภายหลัง ทั้ง 2 ครอบครัวที่มาอยู่ภายหลังมีฐานะดีมาแต่เดิม ต้องการจะมาหาที่อยู่ และที่ดินทำมาหากินที่ราคาไม่สูงมากและไม่อยู่ไกลจากตัวเมืองมากนัก ซึ่งก็ได้บริเวณนี้ ส่วนครอบครัวอื่น ๆ มีฐานะไม่แตกต่างกันมากนัก

ปัญหาของชุมชน หมู่บ้านสวนผักต่างมีหลายปัญหา ระยะแรก ๆ ชาวบ้านให้ข้อมูลว่าไม่มีปัญหา ชาวบ้านที่นี้ขยันทำมาหากิน แต่จากการสนทนากลุ่มที่ประกอบด้วยผู้นำ ผู้อาวุโส และอาสาสมัครสาธารณสุข และชาวบ้าน เกี่ยวกับปัญหาของหมู่บ้าน ทำให้ทราบว่า ปัญหาของหมู่บ้านได้แก่ ปัญหาการจราจร เนื่องจากมีถนนหลวงผ่านหมู่บ้านและคนจับจักรยานพาหนะจับด้วยความเร็ว อีกปัญหาหนึ่งคือ ปัญหามันฝรั่งที่ปลูกไว้มีราคาต่ำในบางปี แม้ว่าชาวบ้านจะบอกว่ามันมีราคาต่ำแต่จำนวนผู้ที่เปลี่ยนจากการปลูกพืชอย่างอื่นเช่น ข้าว หรือหอม มาปลูกมันฝรั่งแทนก็ยังมิได้อยู่เสมอ เพราะปีใดที่มันมีราคาดี ก็จะทำให้ผู้ปลูกมีกำไรงาม สองปัญหาที่กล่าวมาเป็นปัญหาที่ชาวบ้านเห็นว่าเป็นปัญหาสำคัญของชุมชน ส่วนปัญหายาเสพติดเป็นอีกปัญหาหนึ่ง ซึ่งชาวบ้านเห็นว่าเป็นปัญหาของบุคคลหรือครอบครัวของผู้ใช้ยาเสพติด ไม่ใช่ปัญหาของชุมชน เพราะที่ผ่านมาคนในชุมชนยังไม่ได้ได้รับความเดือดร้อนจากปัญหานี้ ซึ่งรายละเอียดจะได้กล่าวต่อไปในตอนที 2

บ้านสวนผักมีศักยภาพหลายประการด้วยกันคือ

ด้านสภาพแวดล้อม ที่มีความอุดมสมบูรณ์ โดยเฉพาะ ทรัพยากรน้ำซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม การมีน้ำใช้ตลอดปีทำให้ชาวบ้านไม่ต้องเสี่ยงกับภัยแล้งที่จะทำให้ผลผลิตทางการเกษตรเสียหาย นอกจากนี้คลองชลประทานยังช่วยระบายน้ำสู่แม่น้ำปิงในฤดูที่มีฝนตกหนัก ชุมชนนี้จึงไม่ต้องประสบกับภาวะน้ำท่วมหรือภัยแล้ง ทำให้หลายครอบครัวมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

ด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ที่มีความสงบสุข สิ่งนี้เป็นศักยภาพของชุมชน ที่สั่งสมมาเป็นเวลายาวนาน จากการเริ่มต้นแผ้วถางป่า ต่อดูแลดินร่นเพื่อความอยู่รอดมายาวนาน ทำให้ชาวบ้านได้เรียนรู้ถึงความอดทน การจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน สิ่งเหล่านี้ กลายเป็นประสบการณ์ที่มีคุณค่า เมื่อมีสิ่งใดที่จะทำให้ชุมชนไม่สงบสุข เช่นการมีร้านค้าคาราโอเกะ หรือ มี

ปัญหาเสพติดเกิดขึ้นในชุมชน ชาวบ้านก็สามารถจัดการด้วยวิธีการของเขาให้พ้นจากปัญหาต่าง ๆ ได้

ศักยภาพที่เป็นวิถีชีวิตของชาวบ้านอีกประการหนึ่งคือ การมีอาชีพที่หลากหลายในชุมชน ทำให้มีผู้คนสับเปลี่ยนกันตั้นขึ้นมาทำงานตลอดคืน ดังเช่นคำกล่าวของเจริญ หัวหน้าครอบครัวที่มีอาชีพขับรถสองแถว ที่ให้เหตุผลเรื่องหมู่บ้านนี้ไม่มีขโมยว่า “หมู่บ้านเราเป็น หมู่บ้านที่ตื่นตลอดคืน พอคนส่วนใหญ่เข้านอนกันก็จะมีผู้ทำสวนดอกเบญจมาศเตรียมตัดดอกไม้มัดเป็นกำส่งตลาดในช่วงตีสี่ตีห้า ต่อจากนั้นแม่ค้าในตลาดเริ่มทยอยขนของมาวางขายที่ตลาดเช้าปากทางเข้าหมู่บ้าน” การประกอบอาชีพที่หลากหลายทำให้มีการเคลื่อนไหวในหมู่บ้านอยู่ตลอดคืน เป็นเสมือนยาม คอยป้องกันหมู่บ้านของตนให้ปลอดภัยจากการลักขโมย ศักยภาพทั้งสองสิ่งนี้เป็นสิ่งที่ส่งผลให้ชุมชนสวนผักเป็นชุมชนที่มีความสงบสุขและไม่มีอาชญากรรม

ด้านผู้นำชุมชน นับตั้งแต่ก่อตั้งหมู่บ้านสวนผักผู้นำทุกคนได้รับการยอมรับจากชาวบ้าน ประธานหมู่บ้านสหกรณ์คนแรกที่เสียชีวิตไปนานแล้วยังคงได้รับคำกล่าวขวัญชื่นชมความดีงามจากชาวบ้านอยู่เสมอ ลูกชายของเขาได้รับการคัดเลือกให้เป็นประธานคนต่อมานับเป็นผู้นำ หมู่บ้านคนที่สอง เป็นที่ยอมรับของชาวบ้านเช่นกัน เพราะเมื่อพ้นจากตำแหน่งจากตำแหน่งแล้ว เขาก็ยังได้รับการแต่งตั้งจากกลุ่มให้เป็นประธานชมรมผู้สูงอายุ ผู้นำคนที่สาม เป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรกหลังจากที่หมู่บ้านเริ่มใช้การปกครองโดยผู้ใหญ่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านคนแรกเป็นผู้ที่ชอบสังคม มีมนุษยสัมพันธ์ดีในสมัยที่ดำรงตำแหน่ง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2516 ถึงปี พ.ศ. 2529 ได้เกิดการ เปลี่ยนแปลงหลายอย่างในชุมชน เช่น มีการสร้างวัดในหมู่บ้าน มีการจัดตั้งกลุ่มต่าง ๆ เช่นกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ และชมรมผู้สูงอายุ เป็นต้น ผู้ใหญ่บ้านคนที่ สองหรือเป็น ผู้นำคนที่สี่ของบ้านสวนผัก ที่ชาวบ้านเห็นว่ามีส่วนร่วมในกิจกรรมของหมู่บ้านน้อยกว่าผู้ใหญ่บ้านคนก่อน ก็เป็นคนที่ไม่ข้องเกี่ยวกับอบายมุขทุกรูปแบบ คือ ไม่เล่นการพนัน ไม่ดื่มเหล้า ไม่เจ้าชู้ ซึ่งเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่คนในชุมชน ผู้นำทั้ง 4 คน ไม่มีผู้ใดมีประวัติการใช้ยาเสพติดผิดกฎหมาย การมีผู้นำที่เป็นแบบอย่างที่ดีของชุมชนนับเป็นศักยภาพที่สำคัญของชุมชน เพราะจะทำให้ชาวบ้านศรัทธา เคารพเชื่อฟัง และคนที่ต้องการเป็นที่ยอมรับของผู้นำชุมชนก็ไม่กล้าที่จะทำสิ่งผิดกฎหมาย เช่น การใช้ยาเสพติด

ส่วนที่ 2 สภาพปัญหายาเสพติดในชุมชน

ยาเสพติดเริ่มมีในชุมชนสวนผัก เมื่อราว ปี พ.ศ. 2522 โดยมี ผู้ใช้ยาเสพติดสองคนแรก คือ สอน และ อัน สอนเริ่มสูบกัญชาเมื่ออายุ 21 ปี ปัจจุบัน สอนมีอายุ 43 ปี เดิมสอนมีอาชีพทำไร่ยาสูบ สลับกับการทำนาและ เมื่อว่างจากงานในไร่นาของตนก็จะไปรับจ้างรายวัน เมื่อวัยหนุ่ม สอนชอบคบเพื่อนเที่ยวเตร่ คี๋มเหล้า แบบคนวัยหนุ่มทั่วไป กลุ่มเพื่อนที่คบด้วยมีการนำกัญชามาสูบกินและชวนสอนสูบบุหรี่ สอนก็ลองสูบกินกับเพื่อน ต่อมาสอนเที่ยวกับเพื่อนบ่อย ๆ เพื่อนใช้ยาเสพติดอะไรสอนก็ทดลองอย่างนั้นด้วย สอนเคยแอบปลูกกัญชาไว้สูบเอง ผื่น (ยาตำ) ก็เคยใช้ ผง (เฮโรอีน หรือผงขาว) ก็เคยใช้ โดยใช้บ้างหยุดบ้าง รวมเวลาที่ใช้ยาเสพติดประมาณ 10 ปีกว่า และเลิกใช้ยาเสพติดมา เป็นเวลาประมาณ 10 ปี เหตุที่เลิกใช้ยาเสพติด เพราะสุขภาพร่างกายเริ่มไม่ดี สมอมีเงิน ๆ กิดอะไรไม่ค่อยออก ถูกแม่ค้า และถูกญาติพี่น้องว่า เป็นตัวอย่างไม่ดีให้กับลูกหลาน นอกจากนี้ผงขาวมีราคาแพง ทำงานหาเงินมาซื้อไม่ไหว สอนเลิกใช้ยาเสพติดด้วยการค้ำเหล้าทดแทน สอนเล่าถึงความรู้สึกเมื่อครั้งที่เลิกใช้ยาเสพติดว่า “มันทรมานมาก ปวดเมื่อยไปทั้งตัว ต้องค้ำเหล้าให้เมาหลับไปทุกวัน จึงอยู่ได้” ปัจจุบัน สอนเลิกใช้ยาเสพติด ประกอบอาชีพเป็นช่างตัดผมในหมู่บ้าน สอนยังคงค้ำเหล้าบ่อย ๆ ครอบครัวของสอนเป็นอีกครอบครัวหนึ่งที่ไม่มีที่ดินทำกินแล้ว เพราะแม่ของสอนได้รับแบ่งที่ดินจากพ่อแม่เพียง 5 ไร่ เมื่อแม่มีลูกอีก 10 คนก็ได้แบ่งที่ให้ลูก ๆ ซึ่งเป็นพี่น้องของสอนที่มีครอบครัวไปได้ปลูกบ้านอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกัน สอนซึ่งยังไม่แต่งงานจึงยังคงอาศัยอยู่ในครอบครัวของแม่ โดยมีน้องสาวอีก 2 คน รวมอยู่ในครอบครัวด้วย สอนยังคงเป็นโสด ใช้ชีวิตอย่างสงบอยู่กับแม่และน้อง ผู้ใช้ยาเสพติดอีกคนหนึ่ง คือ อัน เป็นชายโสด อายุ 35 ปี ใช้ยาเสพติดตั้งแต่วัยหนุ่มเช่นกัน อันเองไม่สามารถจะให้ข้อมูลได้ เพราะสติไม่ดี อยู่แต่ในห้องมา 4-5 ปีแล้ว อันเลิกใช้ยาเสพติดเพราะได้รับอุบัติเหตุเดินไปไหนมาไหนไม่ได้และมีอาการทางจิต อันอาศัยอยู่กับแม่ที่อยู่ในวัยชรา ซึ่งต้องคอยดูแล อัน เอาข้าว เอาน้ำให้ แม่ของอันไม่รู้ว่อันไปใช้ยาเสพติดได้อย่างไร แต่คิดว่าน่าจะเป็นเพราะเพื่อนของอันชักชวน แม่บอกว่า อันเป็นคนที่ดีเพื่อน เที่ยวเตร่โดยไม่กลับบ้านเสมอ หากอันยังเดินไปไหนมาไหนได้ อันก็คงจะยังเที่ยวกับเพื่อนอยู่ ตั้งแต่อันได้รับอุบัติเหตุถูกรถชนแล้วก็ไม่ได้ไปไหนอีก และก็ได้เลิกใช้ยาเสพติดด้วย อันมีอารมณ์หงุดหงิดเสมอ สอนและอันไม่ได้คบเพื่อนกลุ่มเดียวกันเพราะเป็นคนละวัยกัน อีกทั้งไม่ได้อยู่ในละแวกบ้านเดียวกันด้วย การใช้ยาเสพติดของสอนและของอันจึงไม่ได้เกี่ยวข้องกันเพราะต่างคนต่างก็ใช้กับเพื่อนนอกหมู่บ้าน

ต่อมาในปี พ.ศ. 2533 เกิดเหตุการณ์เกี่ยวกับยาเสพติดที่เป็นที่เล่าลือไปทั้งหมู่บ้าน คือ ป้อง วัยรุ่นชาย อายุ 18 ปี เป็นโสด ป้องเป็นลูกชายของครอบครัว เกษตรกรในหมู่บ้าน และเป็นหลานชายของสอน ผู้ใช้ยาเสพติดรายแรก เรื่องของป้อมเป็นที่กล่าวขานกันมากในชุมชน เมื่อถามถึงปัญหายาเสพติดของชุมชน แทบทุกบ้านจะเล่าถึงเรื่องนี้ คือ ป้อมติดยาและได้หายไปจากบ้าน ชาวบ้านเชื่อว่าป้อมถูกตำรวจเก็บเนื่องจากเกี่ยวข้องกับยาเสพติด หลังจากป้อมหายไปมีผู้พบรถจักรยานยนต์ ของป้อมจอดทิ้งไว้ที่ศาลากลางจังหวัด ไม่มีใครในชุมชนบอกความจริงได้ว่าเกิดอะไรขึ้นกับป้อม แม้แต่ญาติของป้อมเอง เมื่อถามถึงสาเหตุที่ทำให้ป้อมติดยา คนส่วนมากบอกว่า เพราะครอบครัวของป้อมมีปัญหา พ่อชอบเที่ยวเตร่ ติดโรคเอดส์และป่วยตายลงในเวลาต่อมา ขณะที่พ่อของป้อมยังมีชีวิตอยู่ก็มักจะทะเลาะกับแม่ของป้อมอยู่เป็นประจำ ครอบครัวไม่มีความสุข มีปัญหาหลายด้าน สังคมรังเกียจที่พ่อของป้อมติดโรค และขณะเดียวกันก็ต้องใช้เงินเป็นค่าใช้จ่ายในการรักษา น้องสาวของป้อมหนีออกจากบ้านไปไม่มีใครทราบข่าวคราวจนถึงทุกวันนี้ เหลือแม่ของป้อมคนเดียวและได้เสียชีวิตลงในเวลาต่อมา เมื่อถามชาวบ้านถึงสาเหตุการตายของแม่ป้อม คำตอบที่ได้คือ ตายเพราะตรอมใจกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิต ปัจจุบันไม่มีคนในครอบครัวของป้อมที่มีชีวิตอยู่ สอนนำชายของป้อมบอกว่า ไม่ทราบว่าป้อมใช้ยาเสพติดได้อย่างไร เพราะอยู่บ้านคนละหลังกัน และไม่ค่อยได้คุยกัน เครือญาติของป้อมยังคงมีอยู่ในชุมชน แต่ทุกคนไม่มีใครอยากพูดถึงเรื่องนี้ คนที่เล่าเรื่องของป้อมส่วนมากเป็นคนที่ไม่ใช่ญาติของป้อม ในปี พ.ศ. 2537 เป้ วัยรุ่นชาย อายุ 16 ปี เป็นลูกพี่น้องของป้อม และเป็นหลานของสอนอีกคนหนึ่ง มีบ้านอยู่ในระแวกเดียวกัน นิดผงขาวเข้าตัวเอง แล้วเสียชีวิตคาเข็มฉีดยาลงอีกคน ชาวบ้านเชื่อว่า เป้ใช้ยาเสพติดเพราะป้อม เพราะทั้ง สองคนนี้สนิทสนมกันมาก ชักชวนกันซื้อรถจักรยานออกไปเสมอ หลังจากที่ได้เสียชีวิตลงแล้ว เรื่องของยาเสพติดในชุมชนก็เงียบหายไป

เรื่องราวของยาเสพติดปรากฏอีกครั้ง ในช่วงที่ยาบ้าแพร่ระบาดมากขึ้น คือนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 เป็นต้นมา (ป.ป.ส. , 2543, หน้า 1) เริ่มมีข่าวการใช้ยาเสพติดในหมู่บ้านอีก แต่ครั้งนี้เป็นเรื่องของยาบ้า เช่น มีข่าวเรื่องกลุ่มวัยรุ่นชายมักจะไปนัดพบกันที่บ่อปลาเพื่อเสพยากัน มีข่าวเรื่องลูกหลานบ้านนั้นบ้านนี้ใช้ยาบ้า กลุ่มผู้ใช้ยาส่วนมากเป็นวัยรุ่นชาย ยังไม่พบว่ามียุวชนหญิงใช้ยาเสพติด ผู้หญิงที่ใช้ยาเสพติด โดยใช้หลายยาหลายชนิด มีเพียงคนเดียวคือ วิภา เคยมีอาชีพเป็นหญิงบริการมาก่อน และเริ่มใช้ยาเสพติดขณะที่ไปเป็นหญิงบริการอยู่ที่พัทยา กลุ่มผู้ใช้ยาเสพติดที่เป็นวัยรุ่นในหมู่บ้านนี้ จะนิยมใช้ยาเสพติด 2 ชนิดคือกัญชาและยาบ้าส่วนมากแล้วจะนิยมใช้ยาบ้า เหตุที่นิยมใช้ยาบ้าเพราะใช้ได้สะดวกและหาซื้อได้ง่าย มีเพื่อนใช้กันหลายคน

วิธีที่ใช้คือนำยาบ้าใส่กระยกระดาฟอยล์ ลนไฟแล้วใช้หลอดกาแฟดูดควัน เข้าสู่ร่างกาย ส่วน
 กัญชานาน ๆ จะใช้สักครั้งหนึ่งเพราะไม่นิยมกันแล้ว ผู้ใช้ยาเสพติดจะมีภาษาเฉพาะที่ใช้เรียกด
 เสพติดและการใช้ ดังนี้

เล่น	หมายถึง	ใช้ยาเสพติด
เล่นของ	หมายถึง	ใช้เฮโรอีน
เล่นมั่ว	หมายถึง	ใช้ยาบ้า
ตัวหนึ่ง	หมายถึง	ยาบ้า 1 เม็ด
ขาหนึ่ง	หมายถึง	ยาบ้า หนึ่งโนสเม็ค
เปิด หรือ เนื้อ	หมายถึง	กัญชา

แหล่งชุมนุมเสพยามีอยู่หลายแห่ง ที่เป็นที่รู้จักดีมี 2 แห่งคือ บริเวณบ่อปลาแยกเข้าไป
 จากถนนสายหลักราวหนึ่งกิโลเมตร เจ้าของที่ได้ซื้อที่ดินนี้ไว้แล้วขุดบ่อเลี้ยงปลาทิ้งไว้ ไม่ค่อยได้
 มาดูแล แต่ปัจจุบันเจ้าของได้มาปลูกบ้านอยู่แล้ว แต่กระนั้นบริเวณบ่อปลานี้ก็เป็นสถานที่ที่เอื้อให้
 เสพยาได้สะดวก เนื่องจาก บ่อปลามีบริเวณกว้าง รอบ ๆ บ่อปลูกเพิงไว้ให้ผู้มาใช้บริการนั่งต
 ปลา เพิงแต่ละหลังจะอยู่ห่างจากกันมากพอที่จะทำอะไรเป็นส่วนตัวได้ และค่าบริการถูกมาก
 คือผู้ที่มาตักปลาจะเสียค่าคันเบ็ดคันละ 10 บาทเท่านั้น จะนั่งนอนอยู่นานทั้งวันก็ได้ สถานที่อีก
 แห่งหนึ่ง คือบริเวณสะพานข้ามคลองชลประทาน เชื่อมต่อระหว่างบ้านสวนผัก และ บ้านปากกล้วย
 สะพานนี้แม้จะเป็นส่วนที่กันเขตแดนระหว่างสองหมู่บ้านนี้ แต่ความหนาแน่นของบ้านเรือน
 ชุมชนบ้านปากกล้วยจะอยู่ใกล้สะพานมากกว่า นอกจากนี้ บ้านปากกล้วยยังได้ชื่อว่าเป็นแหล่งที่มี
 ผู้ใช้ยาเสพติดและมีผู้ค้ายาเสพติดมากกว่าหมู่บ้านใกล้เคียง บ้านปากกล้วย มีทางเข้าออกหมู่บ้านได้
 หลายทาง และแต่ละทางสามารถมองเห็นผู้ที่เข้ามาในหมู่บ้านได้แต่ไกล และหากมีเจ้าหน้าที่
 เข้าไปในหมู่บ้านก็สามารถมองเห็น ผู้ใช้ยาเสพติดของบ้านสวนผักส่วนหนึ่งก็มักจะเข้าไปเสพยา
 กับเพื่อนที่บ้านปากกล้วยนี้

ใน ปี พ.ศ. 2541 มีผู้เสพยาในหมู่บ้านสวนผัก ที่ถูกให้ออกจากโรงเรียนอื่นย้ายมาอยู่
 โรงเรียนประจำตำบล แล้วได้นำยาเสพติดไปให้เพื่อนนักเรียนในโรงเรียนใช้ ถูกครูจับได้ ทาง
 โรงเรียน จึงได้เรียกประชุมผู้ปกครองนักเรียน แล้วแจ้งเรื่องปัญหายาบ้าที่กำลังแพร่ระบาดอยู่ใน
 ปัจจุบันให้ผู้ปกครองทราบและให้ผู้ปกครองสังเกตลูกหลานของตนเองเรื่องการใช้ยาเสพติด ให้
 อบรมลูกไม่ให้ใช้ยาเสพติด ถ้ามีใครรู้เห็นเรื่องยาเสพติดต้องแจ้งให้ทางโรงเรียนทราบเพื่อที่จะได้
 ป้องกันบุตรหลานไม่ให้เข้าไปเกี่ยวข้องกับยา ส่วนทางเจ้าหน้าที่ตำรวจได้กวาดจับกลุ่มผู้ใช้ยา

เสพติดที่บริเวณบ่อปลา และจับผู้ค้ายาขายย้อยขณะส่งยาเสพติดที่ใกล้คลองชลประทานได้ โดยใช้วิธีการล่อซื้อและอีกวิธีการหนึ่งที่เจ้าหน้าที่ตำรวจทำเป็นประจำคือ ตำรวจที่อยู่เวรจะชี้จักรยานยนต์เข้าไปสังเกตการณ์ในหมู่บ้านอยู่เสมอ เมื่อทราบว่าใครใช้ยาเสพติดก็จะจับกุมแล้วส่งตรวจปัสสาวะ ทำให้หลายคนในหมู่บ้านต้องโทษคดีใช้ยาเสพติด ข้อมูลจากสถานีตำรวจที่ดูแลหมู่บ้านสวนผัก ตั้งแต่เดือน มกราคม 2540 ถึงเดือนตุลาคม 2543 มีการจับกุมผู้กระทำความผิดคดียาเสพติดได้ในหมู่บ้าน 7 คดี เป็นการกระทำความผิดเกี่ยวกับการจำหน่ายยาเสพติด 2 คดี นอกนั้นเป็นคดีใช้ยาเสพติด ในปี พ.ศ. 2544 ไม่มีคดียาเสพติดในหมู่บ้านสวนผักเลย และในปลายปี พ.ศ. 2544 หมู่บ้านนี้ได้ประกาศเป็นหมู่บ้านปลอดยาเสพติด และให้บ้านที่ไม่มีผู้ใช้ยาเสพติด ประดับธงสัญลักษณ์ไว้ที่ประตูหน้าบ้าน ซึ่งเราจะพบว่ามียาบางบ้านที่มีได้ประดับธงดังกล่าว แม้ว่าครอบครัวนั้นจะไม่มีผู้ใช้ยาเสพติด

สรุปแล้วมีผู้ใช้ยาเสพติดที่เป็นที่รู้จักกันในชุมชน 9 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 1.2 จากจำนวนประชากรในหมู่บ้าน 710 คน ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ ครอบครัวของผู้ใช้ยาเสพติด ซึ่งจำแนกข้อมูลของผู้ใช้ยาเสพติดได้ดังนี้

เพศ

ชาย	8 คน
เพศหญิง	1 คน

อายุ

13 - 19 ปี	5 คน
20 - 25 ปี	3 คน
26 - 30 ปี	1 คน

สถานภาพสมรส

โสด	7 คน
สมรสแล้วแต่เลิกกัน	1 คน
อยู่กับภรรยา	1 คน

การประกอบอาชีพ

รับจ้าง	4 คน
นักเรียน นักศึกษา	4 คน
ว่างงาน	1 คน

สภาพครอบครัว

อยู่กับพ่อแม่	4 คน
อยู่กับแม่ตามลำพัง	2 คน
อยู่กับพ่อหรือแม่ และมีพ่อเลี้ยงหรือแม่เลี้ยงอยู่ด้วย	2 คน
อยู่กับภรรยา	1 คน

ฐานะทางเศรษฐกิจ

ยากจนหาเช้ากินค่ำ	3 ครอบครัว
มีพอกินพอใช้โดยไม่เดือดร้อน	5 ครอบครัว
มีเหลือเก็บ	1 ครอบครัว

ผู้ขายยาเสพติดทั้ง 9 คน นี่เป็นกลุ่มผู้ขายยาเสพติดในชุมชนที่ชาวบ้านรับรู้กัน แม้ว่าบางรายจะหยุดใช้แล้ว แต่ก็มีความเป็นไปได้ว่าอาจใช้อีกเมื่อมีโอกาส ผู้วิจัยไม่ได้นำผู้ขายยาเสพติดสองรายแรกของชุมชนมารวมไว้เนื่องจากเลิกขายยาเสพติดมานานแล้ว สำหรับรายละเอียดเกี่ยวกับผู้ขายยาเสพติดทั้ง 9 คนที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้ ผู้วิจัยขอใช้นามสมมติทั้งหมดและไม่ให้รายละเอียดเกี่ยวกับครอบครัว ทั้งนี้เพื่อมิให้เกิดความเสียหายต่อแหล่งข้อมูลและผู้ที่เกี่ยวข้อง ผู้ขายยาเสพติดที่เป็นที่รู้จักกันในชุมชนแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ

กลุ่มแรก ได้แก่ กลุ่มผู้เสพยาในชุมชนและมีเพื่อนที่เสพยาอยู่ในชุมชนด้วยกัน และบางทีก็มีเพื่อนที่เป็นผู้เสพยาออกชุมชนด้วย กลุ่มผู้เสพยาในชุมชนเป็นวัยรุ่นด้วยกัน ได้แก่ ศักดิ์ ก้องทอม เอก รวม 4 คน แต่ละคนมีรายละเอียดดังนี้

ศักดิ์ อายุ 18 ปี ชาย โสด เรียนจบ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จากนั้นเรียนต่อวิทยาลัยเทคนิคแห่งหนึ่ง แต่เรียนไม่จบ เพราะเริ่มขายยาเสพติดผลการเรียนไม่ดีทางโรงเรียนจึงให้ออกจากโรงเรียนเมื่ออยู่ปีที่ 2 ปัจจุบัน ศักดิ์อยู่บ้าน ไม่มีงานทำ ออกเที่ยวเตร่กับเพื่อนไปวันหนึ่ง ๆ

ด้านครอบครัว พ่อแม่เลิกกัน แม่ของศักดิ์มีสามีใหม่เป็นคนในหมู่บ้านส่วนพ่อมีภรรยาใหม่และอยู่อีกหมู่บ้านหนึ่ง ศักดิ์เลือกอยู่กับแม่ ไม่ได้ติดต่อกับพ่ออีก ศักดิ์ เรียกสามีใหม่ของแม่ว่า “พ่อ” เมื่อศักดิ์พูดถึงพ่อจึงหมายถึงสามีใหม่ของแม่ ไม่ใช่พ่อแท้ ๆ ของศักดิ์ ศักดิ์มีน้องสาวที่เกิดจากพ่อใหม่ 1 คน

พ่อ เป็นคนที่เกิดในหมู่บ้าน เรียนจบชั้นประถมศึกษา และเป็นคนดีคนหนึ่งของชุมชน ขยันทำมาหากินมาก กลางวันทำงานเป็นลูกจ้างประจำ ตั้งแต่เย็นถึงเที่ยงคืนรับจ้างเป็นยามเฝ้าบริษัทแห่งหนึ่ง เป็นเช่นนี้ทุกวัน จะมีวันว่างเฉพาะวันอาทิตย์ช่วงกลางวัน ตอนเย็นก็ต้องไปเป็นยามเพราะงานยามไม่มีวันหยุด ส่วนแม่ของศักดิ์ เรียนจบชั้นประถมศึกษา เลิกกับสามีคนแรก ตั้งแต่ศักดิ์อายุได้สองขวบ แม่มีสามีใหม่ภายในเวลาหนึ่งปี แม่มีลูกสาวกับพ่อใหม่คนหนึ่ง เด็บโตมาด้วยกันกับศักดิ์ ตั้งแต่ศักดิ์จำความได้จะเห็นพ่อแม่เอาอกเอาใจน้องสาวมาก ตามใจทุกอย่าง รับส่งไปโรงเรียนด้วยตนเอง และตั้งความหวังไว้ว่าอยากให้ลูกสาวเรียนหมอหรือพยาบาล มีการปฏิบัติหลายอย่างที่ทำให้ศักดิ์รู้สึกว่าพ่อแม่รักน้องสาวมากกว่าตน เช่นการพูดชมน้อง แต่คำว่าและคำตนหรือพ่อแม่มักจะซื้อของให้น้องสาวมากกว่าศักดิ์ เช่นการซื้อเสื้อผ้า หรือของใช้ ศักดิ์มีความคิดว่า พ่อแม่ไม่รักตน พ่อทำงานหนักมากเพื่อจะหาเงินมาเลี้ยงครอบครัว ไม่มีเวลาให้กับลูกเมีย ส่วนแม่ก็ใช้จ่ายเงินฟุ่มเฟือย ชอบเที่ยวเตร่ ไม่ค่อยอยู่บ้าน พ่อก็ตามใจและยอมทุกอย่าง ที่จะเป็นคนที่เห็นดีเห็นชอบเอง ในระหว่างที่ผู้วิจัยอยู่ในศึกษาข้อมูลในหมู่บ้าน แม่ของศักดิ์ได้ไปพบรักใหม่ ขอแยกทางกับพ่อและขอเงินเป็นค่าใช้จ่ายไปแสนบาท พ่อศักดิ์ก็ยอมจำใจให้ไป แม่ของศักดิ์ไปอยู่กับชายคนใหม่ได้สามเดือนกว่า ก็กลับมาในสภาพหมดตัว พ่อของศักดิ์ก็อนุญาตให้กลับมาอยู่กันเหมือนเดิม ชาวบ้านซุบซิบนินทาเรื่องนี้กันมาก แต่ละคนเมื่อเล่าสู่กันฟังแล้วก็ไม่ได้ไปบอกกับใคร หลายคนวิจารณ์ว่า เพราะพ่อศักดิ์มัวแต่ทำงาน ไม่มีเวลาให้ครอบครัว ลูกเมียจึงเสียคนหมด ชาวบ้านประนามแม่ของศักดิ์ว่า เป็นคนที่ไม่รักลูกรักผัว และมีความต้องการเรื่องเพศมาก พ่อและแม่ศักดิ์ไม่มีข่าวเรื่องการทะเลาะกันให้ชาวบ้านได้รับรู้

การใช้ยาเสพติด ศักดิ์ เริ่มใช้ยาเสพติดตั้งแต่เรียนมัธยมในเมือง หลังเลิกเรียนวันหนึ่งเพื่อนๆ นักเรียนชายชวนศักดิ์ไปเที่ยวสวนสาธารณะแห่งหนึ่ง ชื้อบุหรี่และเหล้ามาเสพกัน เพื่อนชายคนหนึ่งในกลุ่มได้นำยาบ้ามาผสมน้ำอัดลมแล้วชักชวนให้ดื่ม ศักดิ์จึงได้ทดลองดื่มดู ศักดิ์ใช้แล้วรู้สึกว่ามันก็ค่อนงมากกว่าเดิม ต่อมาเมื่อเพื่อนชวนศักดิ์ก็มักจะไปกับเขาอีก ในที่สุดศักดิ์ก็ติดเวลาไม่มีใช้จะกระวนกระวาย ไม่มีความสุข ผลการเรียนของศักดิ์เริ่มแยลง ขาดเรียนบ่อย และในที่สุดผลการเรียนไม่ถึงตามเกณฑ์ ศักดิ์จึงต้องออกจากวิทยาลัยมาอยู่บ้าน ศักดิ์ไม่เคยถูกจับคดี

ยาเสพติด ศักดิ์เคยทำหน้าที่ไปรับยาเสพติดจากผู้ค้าที่อำเภอเชิงความมาส่งให้แก่เพื่อนๆ ผู้เสพ ในหมู่บ้านครั้งหนึ่ง โดยซ่อนไว้หลังกระจกรถจักรยานยนต์ นับเป็นประสบการณ์ที่ตื่นเต้นและน่ากลัวมากสำหรับศักดิ์ เหตุที่ศักดิ์ต้องไปหาซื้อยาเองเพราะ เอกที่เคยทำหน้าที่ขายยาเสพติดถูกจับกุมและต้องโทษที่สถานพินิจ ความกลัวในครั้งนั้นทำให้ไม่กล้าทำอีกและมีที่ที่จะหาซื้อได้จากหมู่บ้านใกล้เคียง ศักดิ์ใช้ยาเสพติดมานาน 3 ปีแล้ว ศักดิ์ คิดว่าจะเลิกยาเสพติดเมื่อไรก็ได้ แต่ที่ยังไม่เลิกเพราะเพื่อนๆ ที่คบกันยังใช้อยู่ ศักดิ์ไม่ปฏิเสธเพื่อนเพราะกลัวว่าเพื่อน ๆ จะไม่ยอมรับตน เพื่อนที่สนิทกับศักดิ์ใช้ยาเสพติดกันทุกคน ศักดิ์ เป็นหลานของสอน แม่ของศักดิ์เป็นน้องสาวของสอน นอกจากนี้มีญาติที่ใช้ยาเสพติดหลายคน ได้แก่ปอ ผู้หายสาบสูญ และ เป้ ผู้ที่ติดยาเสพติดที่จบชีวิตลงคาเข็มฉีดยา นอกจากนี้ยังมีก้อง อีกคนหนึ่ง ที่ยังคงใช้ยาเสพติดอยู่ในกลุ่มเดียวกับศักดิ์ ศักดิ์และก้อง เมื่อยังไม่ใช้ยาเสพติดก็รู้จักคุ้นเคยกันอยู่แล้วเพราะเป็นญาติ เมื่อมาใช้ยาเสพติดด้วยกันก็เพิ่มความสนิทสนมคุ้นเคยเพิ่มมากขึ้นอีก

ชีวิตประจำวันของศักดิ์คือ นอนตื่นสาย เมื่อตื่นขึ้นมาพอก็ไปทำงานแล้ว ส่วนน้องก็ไปเรียนแล้ว แม่ของศักดิ์อยู่ข้าง ไม่อยู่ข้าง หากเมื่อยุ่บ้านก็พูดจากักทายกัน จากนั้นศักดิ์จะอาบน้ำ แต่งตัวออกจากบ้านไปเที่ยวกับกลุ่มเพื่อน ได้แก่ เอก ก้อง และบางทีก็ไปหาเพื่อนที่อีกหมู่บ้านหนึ่ง กลับบ้านค่ำมืดหรือไม่กลับมาเลย บางวันศักดิ์จะกลับมานอนกลางวันที่บ้านด้วย

การอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว พ่อแม่ของศักดิ์ อยากให้ศักดิ์ได้เรียนหนังสือสูง ๆ เพื่อจะได้หางานทำได้ง่าย โดยพยายามหาเงินส่งให้เรียน แต่ศักดิ์ใช้ยาเสพติดจนต้องออกจากโรงเรียน ครอบครัวของศักดิ์เลี้ยงดูศักดิ์โดยการให้เงินใช้จ่ายพอเพียง อย่างไม่ฟุ่มเฟือย พ่อแม่สั่งสอนให้ตั้งใจเรียนหนังสือและไม่ให้ใช้ยาเสพติด แต่ทั้งพ่อและแม่ก็ไม่ได้เข้มงวดกับศักดิ์ ศักดิ์สามารถที่ไปเที่ยวเตร่กับเพื่อนอย่างอิสระ จนกระทั่งพ่อรู้เรื่องการใช้ยาเสพติด และถูกให้ออกจากโรงเรียน พ่อจึงได้ดูอย่างรุนแรง และลั่นวาจาว่า “ตัดหางปล่อยัด อยากจะทำอะไรก็ทำไป “ ศักดิ์เสียใจและจดจำคำนี้มาตลอด ทั้งพ่อแม่โกรธเมื่อรู้ว่าศักดิ์ติดยา บอกให้ศักดิ์เลิกใช้ยา แต่ศักดิ์ทำได้เพียงวันเดียวก็กลับไปหาเพื่อนและใช้ยาเสพติดอีก ศักดิ์ใช้ยาเสพติดมาราว 3 ปีแล้ว การสั่งห้ามของพ่อแม่ไม่ได้เข้มงวดกวดขัน พ่อแม่แต่ยุ่งอยู่กับการทำงาน ส่วนแม่ก็ไม่ค่อยอยู่บ้าน ศักดิ์มักได้เงินมาใช้จ่ายจากมารดา ที่มักจะแอบเอาเงินให้เสมอ นอกจากนี้ ศักดิ์คิดว่าเป็นเพราะทั้งพ่อและแม่ต่างก็ให้ความสำคัญกับน้องสาวมากจนไม่มีเวลาให้กับตน ศักดิ์มีความเห็นเกี่ยวกับการป้องกันปัญหาเสพติด ว่าครอบครัวมีส่วนสำคัญมากที่จะทำให้วัยรุ่นไม่ติดยาเสพติด ศักดิ์บอกว่า “อย่างผมถ้าพ่อแม่รักผม เข้าใจผม เรื่องยาเสพติดจะเลิกเมื่อไรก็ได้ แต่นี้ครอบครัวไม่

เหมือนคนอื่นเขา พ่อไม่สบายใจเจอเพื่อนใช้ก็เอาบ้างทุกที เวลาอยู่กับกลุ่มเพื่อนก็อดใจไม่ได้ หากไม่มีกลุ่มเพื่อนที่ใช้จ่ายเองก็คงจะไม่ใช้ ผมคิดว่าเริ่มแรกทีเดียวคงไม่มีใครเดินไปหาซื้อยาเสพติดมาใช้เอง จุดเริ่มต้นอยู่ที่เพื่อนทั้งนั้น” เกี่ยวกับการป้องกันปัญหาเสพติดในชุมชนศักดิ์มีความเห็นว่า “ทำได้ยาก เดี่ยวนี้มีขายทุกหมู่บ้าน หาซื้อได้ง่ายมาก เม็ดละห้าสิบบาทเท่านั้น หมู่บ้านอื่นยิ่งมีมากกว่าที่นี่อีก” ส่วนความเห็นต่อกิจกรรมป้องกันปัญหาเสพติดในชุมชนนั้น ศักดิ์ไม่เห็นว่ามีใครทำอะไร และศักดิ์เองก็ไม่เคยไปเข้าร่วมกิจกรรม ด้านเจ้าหน้าที่บ้านเมืองได้แก่ผู้ใหญ่บ้าน ตำรวจ ศักดิ์เห็นว่าตำรวจเขาจริงผู้ขายยาเสพติดต้องต้องระวัง ส่วนผู้ใหญ่บ้านไม่ค่อยให้ความสนใจต่อปัญหาเสพติดนัก

ก้อง เด็กชายวัย 14 ปี ใช้จ่ายมาราว 3 ปี เรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 แล้วต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ขณะเรียนอยู่ต้องย้ายออกจากโรงเรียนเดิมเพราะมีเรื่องชกต่อยกับครู ก้องย้ายไปเรียนโรงเรียนอีกแห่งหนึ่ง ได้ชักชวนเพื่อนที่โรงเรียนใช้ยาเสพติดถูกจับได้จึงให้ออกจากโรงเรียนทั้งสามคน ด้านครอบครัว ก้องอยู่กับพ่อแม่ เป็นลูกชายคนเดียวของครอบครัว พ่อของก้อง เป็นพี่ชายของสอนผู้เสพยารายแรกของชุมชน นอกจากนี้ก้องยังเป็นลูกพี่ของศักดิ์ เป็นลูกผู้น้องของป๋องผู้เสพยาที่หายสาบสูญไป และลูกผู้น้องอีกคนหนึ่งใช้ยาเสพติดประเภทเฮโรอีนจนเสียชีวิตคาเข็มฉีดยา ดังได้กล่าวมาแล้ว ครอบครัวของก้องพ่อแม่มีอาชีพปลูกมันฝรั่ง ไม่มีที่ดินของตัวเอง พ่อของก้องดื่มเหล้าเป็นประจำ เป็นคนที่ไม่ค่อยพูดทั้งยามปกติและเวลาเมา ส่วนแม่ก็เป็นคนที่พูดน้อยเช่นกัน ไม่ค่อยสมาคมกับใคร ครอบครัวของก้องแม้จะอยู่กันพร้อมหน้าพ่อแม่ลูก แต่บรรยากาศของครอบครัวดูห่างเหิน ผู้วิจัยเข้าไปเยี่ยมเยียนและพูดคุยกับย่าของก้องที่อยู่บ้านติดกันเสมอ จะพบความมันตึง เห็นห่าง จากครอบครัวนี้ที่มีต่อย่า ในขณะที่พี่น้องคนอื่น ๆ จะเข้ามาพูดคุย ถามไถ่ หรือทักทายผู้เป็นย่าอย่างเป็นมิตรและห่วงใย แต่แม่ของก้องมีท่าทีเฉยเมย ส่วนพ่อของก้องท่าทางเหมือนคนติดเหล้า ไม่ค่อยพูด และเมื่อได้พูดคุยกันแล้วก็พอจะประเมินได้ว่าเป็นคนที่มีสติปัญญาไม่สูงนัก ทั้งพ่อและแม่เรียนจบชั้นประถมศึกษาเท่านั้น

ก้องเริ่มใช้ยาเสพติดเพราะเพื่อนจากโรงเรียนเดิมชักชวน โดยเริ่มใช้เมื่อเรียนอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีเพื่อนนักเรียนชายที่คุ้นเคยกันนำมาให้ทดลอง เพื่อนให้เหตุผลว่ายาบ้านี้ใช้แล้วไม่เป็นอะไรนอกจากทำให้รู้สึกสนุก เพื่อนคนอื่นก็ใช้กัน ก้องจึงทดลองดูบ้าง เมื่อใช้บ่อย ๆ ก็ติดต้องเสพยาเสมอ ก้องเคยหยุดใช้ยาบ้าได้เป็นครั้งคราว ครั้งละวันหรือ สองวัน แต่เมื่อออกไปพบเพื่อนก็ใช้อีก ก้องมีเพื่อนที่ใช้ยาเสพติดที่โรงเรียน มีเพื่อนในหมู่บ้านและมีเพื่อนนอกหมู่บ้าน

ด้วย ปี พ.ศ. 2543 ก้องถูกครุฑว่าเรื่องไม่มาโรงเรียน ก้องโกรธ ได้ชกต่อยครูทำให้ถูกออกจากโรงเรียน เมื่อย้ายไปเรียนอีกโรงเรียนหนึ่งก้องไปชักชวนเด็กในโรงเรียนใช้ยาบ้า 2 คน แล้วถูกครูจับได้ จึงถูกให้ออกจากโรงเรียน ก้องออกจากโรงเรียนแล้วก็มีภรรยาเป็นเด็กหญิงวัยเดียวกัน พามาอยู่ด้วยที่บ้าน ก้องยังคงเสพยาบ้าเสมอ เมื่อ ต้นเดือน มิถุนายน 2543 ก้องหายออกจากบ้านไป ญาติพยายามตามหาแต่ไม่พบ มีการพูดคุยว่าก้องอาจถูกเก็บเชลยเชลยกับญาติของเขา แต่หลังจากหายไปได้ 5 วันก็กลับมา ก้องยังคงใช้ยาบ้ากับเพื่อนๆ เสมอ ส่วนทางโรงเรียนที่ก้องถูกให้ออกมาได้เรียกประชุมผู้ปกครองให้คอยสอดส่องดูแลเด็กในปกครองของตน ให้พ้นจากยาเสพติด

วันหนึ่ง ๆ ก้องไม่ต้องมีหน้าที่รับผิดชอบอะไรที่บ้าน งานบ้านแม่จะเป็นคนทำ ก้องนอนตื่นสาย หลังจากลุกขึ้นมาอาบน้ำกินข้าวปลาอาหารแล้ว ก็จะแต่งตัวขี่จักรยานยนต์ออกจากบ้านไป บางวันก็มีเพื่อนมารับถึงบ้าน บางที่หายไปตลอดวัน บางวันก็กลับมานอนที่บ้านในช่วงบ่าย ๆ พอค่ำ ๆ ก็ออกจากบ้านไปอีก สถานที่ที่ก้องและเพื่อนชอบไปคือบ้านป่าเขียว ที่อยู่ในปากกล้วย ที่นี่หลายคนให้ความเห็นว่า เป็นแหล่งที่วัยรุ่นมามั่วสุมเสพยากัน ป่าเขียวได้สร้างเพิงพักไว้ในสวนลำไยที่ทำให้ลูกวัยรุ่นของป่าเขียวและเพื่อน ๆ มาใช้พักผ่อนนอนเล่นได้อย่างอิสระ

การอบรมสั่งสอนก้องเรื่องยาเสพติด พ่อแม่ของก้องเป็นคนที่ไม่ค่อยรู้เรื่อง ชาวบ้านบอกว่าไม่ค่อยฉลาด เรียนน้อย และไม่รู้ว่าจะอบรมสั่งสอนลูกอย่างไร ผู้วิจัยได้พูดคุยกับพ่อและแม่ของก้องเพียงครั้งเดียว แต่ได้พบเจอและทักทายกันหลายครั้ง ดูสภาพทั้งพ่อและแม่ เหมือนคนไม่มีชีวิตชีวา ถามคำตอบคำ หรือบางทีก็ไม่ตอบ คำถามที่เกี่ยวกับการแสดงความคิดเห็นจะไม่ได้คำตอบเลย ทั้งพ่อและแม่มักตอบว่าไม่รู้ ข้อมูลของก้องส่วนมากจึงได้มาจากเครือข่ายและเพื่อน ภาพที่ได้เห็นเป็นประจำคือ พ่อนั่งสูบบุหรี่อยู่ระยะเบียงหน้าบ้าน แม่ก็นั่งอยู่ไม่ห่างจากกัน ทั้งสองไม่ได้พูดคุยกันอย่างที่เราเห็นบรรยากาศของครอบครัวอื่น ๆ ถึงแม้ว่าก้องใช้ยาเสพติดแล้ว พ่อแม่ก็ไม่รู้ว่าควรจะต้องทำอะไร ปล่อยให้ก้องใช้ยาเสพติดต่อไป เพื่อนบ้านและญาติของก้องก็บอกเช่นเดียวกันว่า พ่อแม่ของก้องไม่เคยลงโทษด้วยการทุบตีเลย น้ำของก้อง ยังให้ความเอาใจใส่ คว้า ก้อง มากกว่าพ่อแม่ ก้องมีน้ำสาวเป็นแกนนำคนสำคัญของอาสาสมัครสาธารณสุขชื่อว่าพิม เป็นคนร่วมกิจกรรมของกลุ่มป้องกันปัญหาเสพติด และเป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญในการจัดอบรมเรื่องยาเสพติดให้แก่กลุ่มวัยรุ่น เมื่อก้องถูกให้ออกจากโรงเรียนเดิม พิมก็เป็นผู้พาก้องไปฝากเรียนที่โรงเรียนในตำบล แต่ก้องไปเรียนได้ไม่นานก็ถูกให้ออกอีก ญาติ ๆ บอกว่าพ่อแม่ของก้องไม่ค่อยรู้เรื่องต้องให้พิมเป็นธุระแทน ทั้งพ่อและแม่ของก้องไม่มีบทบาทในการทำกิจกรรมใด ๆ ของส่วนรวมนอกจากเป็นสมาชิกชมรมฉาบฉวยของหมู่บ้านเท่านั้น ผู้วิจัยไม่เคย

ได้พูดคุยกับก้องเพียงแต่ได้เห็นวีรจักรยานยนต์ผ่านไปมา ผู้วิจัยคุ้นเคยกับญาติของก้องหลายคน เช่น ย่า น้ำเชย และน้ำสาวของก้อง ญาติของก้องทุกคนหมดหวังต่อการแก้ปัญหาของก้องและแต่ละคนก็มีความเห็นที่แตกต่างกันไป พ่อแม่ของก้องไม่รู้ว่าจะทำอะไร จึงได้แต่อยู่เฉย ๆ ส่วน ย่า ได้ดูว่าก้องเสมอ ก้องเองไม่เปิดโอกาสให้ญาติพี่น้องได้ว่าบ่อยนัก เพราะนอนตื่นสาย และเมื่อตื่นแล้วก็ออกจากบ้านไปกับเพื่อนทุกวัน

เอก เด็กชาย อายุ 15 ปี เรียน จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นผู้ค้ารายย่อย และเป็นผู้ใช้ยาเสพติด ปัจจุบันมีอาชีพรับจ้างทำงานที่สวนดอกไม้ เดิมครอบครัวของเอก มีพ่อ แม่ และพี่ชายอีกคนหนึ่ง พ่อเกิดในหมู่บ้านสวนผัก ส่วนแม่เป็นชาวอำเภอสารภี ที่มาอยู่ในหมู่บ้านเมื่อแต่งงานกับพ่อของเอก พ่อเอกเป็นผู้ประกอบอาชีพหาเลี้ยงครอบครัวคนเดียวในบ้าน โดยมีอาชีพเป็นผู้รับเหมาก่อสร้าง บ้าน อาคาร หรือโรงเรียนที่ไม่ใหญ่โตนัก มีรายได้พอส่งลูกให้เรียนหนังสือได้ แม่ของเอกไม่ได้ประกอบอาชีพอะไร เรียนจบเพียงชั้นประถมศึกษาปีที่สี่ เป็นแม่บ้านคอยดูแลลูกเท่านั้น เมื่อเอกอายุได้ 10 ปี พ่อซึ่งเป็นผู้ประกอบอาชีพหาเลี้ยงครอบครัวคนเดียวป่วยตายลง ครอบครัวไม่มีรายได้ พ่อเอกเรียนจบชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6 ก็ต้องออกจากโรงเรียนมาเพราะแม่ไม่สามารถจะหาเงินมาส่งเสียให้เอกเรียนต่อได้ หลังจากเอกออกจากโรงเรียนแล้วได้ไปช่วยงานที่อู่ซ่อมรถในหมู่บ้าน ในลักษณะของการฝึกงานไป หักซ่อมรถไปด้วย พี่ชายของเอกเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 พอดี ก็ไม่ได้เรียนต่อเช่นกัน ได้ทำงานบริษัทแห่งหนึ่งในจังหวัดเชียงใหม่ ทั้งสองพี่น้องหางานทำเพื่อเป็นเป็นรายได้เลี้ยงครอบครัว แม่ของเอกยังคงเป็นแม่บ้าน ไม่ได้หางานทำ สุขภาพร่างกายไม่แข็งแรง ผอมมาก เมื่อไปตรวจที่โรงพยาบาลก็ทราบว่าเป็นนิ่วในถุงน้ำดี ต้องผ่าตัดซึ่งจะต้องใช้เงิน หลังจากผ่าตัดจนอาการดีแล้วแม่ก็กลับมาอยู่บ้านกับเอกสองคน ส่วนพี่ชายของเอกนั้นมียกรยาอยู่ในเมืองเชียงใหม่ แต่ก็กลับมาบ้านเสมอในระยะแรก ๆ แม่ของเอกเริ่มหารายได้ด้วยการฝึกทำตุ๊กตาของที่ระลึกและของชำร่วย หลังจากทีเอกถูกจับคดีค้ายาเสพติด มีรายได้เดือนละ 1,500-2,000 บาท

เอกเริ่มเสพยาเมื่อไปคลุกคลีกับคนงานที่อู่ซ่อมรถในหมู่บ้าน โดยเข้าไปนั่งเฝ้าพวกคนงานดื่มเหล้าและเฮฮากัน แรก ๆ ก็นั่งเฝ้ามองเฉย ๆ และเมื่อคนงานให้หกลองดื่มเอกก็ลองตาม และในที่สุดก็ใช้ยา และต้องหาเงินมาซื้อยาเสพติดในที่สุด เอกเริ่มเป็นผู้ส่งยาหรือเป็นผู้ค้ารายย่อย ที่จำหน่ายให้คนในหมู่บ้านเดียวกันและเพื่อน ๆ ที่ใช้ยา เอกไม่บอกว่ารับมาจากไหน เคยถูกจับขณะไปส่งยาบ้าให้ลูกค้าในหมู่บ้าน ต้องโทษอยู่สถานพินิจ 2 ปี พ้นโทษมาเมื่อปี พ.ศ.2543

ปัจจุบัน เกร็บจ้างทำงานที่สวนดอกไม้นอกหมู่บ้านแห่งหนึ่ง มีรายได้เป็นรายวัน ๆ ละ 100 บาท วันที่ไม่ไปทำงานก็ไม่มีรายได้ เกร็บบอกว่าตนเองไม่เคยเสพยาบ้า แต่ที่รับส่งยาบ้าเพราะมีรายได้ดี และครอบครัวอยู่ในฐานะลำบาก นั่นคือพ่อตาย แม่เป็นนิ้วถุงน้ำดี ต้องใช้เงินเพื่อการรักษามาก

แม่ของเกร็บไม่เคยสั่งสอนลูกเรื่องยาเสพติด บอกว่าไม่รู้จะสอนอย่างไร และคิดว่าเป็นหน้าที่ของครู แม่เกร็บบอกว่าเกร็บไม่ได้ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ที่ถูกจับเพราะถูกเพื่อนแกล้งยัดยัดยาให้ โดยเพื่อนได้ร่วมมือกับตำรวจเพื่อตำรวจจะได้เลื่อนขั้น ส่วนเพื่อนบ้านเล่าว่า แม่ของเกร็บรู้ดีว่าลูกขายยาบ้า เพราะเคยเห็นว่าแม่ของเกร็บมีสตางค์ใบละห้าร้อยเป็นจำนวนมาก หากไม่ค้ายาเสพติดแล้วแม่ของเกร็บไม่มีทางที่จะหาเงินได้มากขนาดนั้น สภาพครอบครัวเกร็บปัจจุบันภายในบ้านพบของมีราคาคือโทรทัศน์สีขนาดจอภาพ 14 นิ้ว 1 เครื่อง พัดลมตั้งพื้น 1 ตัว กิตาร์ของเกร็บ 1 ตัว ไม่มีรถจักรยานยนต์ เวลาจะออกไปนอกบ้านจะมีเพื่อนมารับออกไป แม่เกร็บและแม่ได้บอกเกร็บว่าเกร็บไม่ใช่ยาเสพติดอีกหลังจากพ้นโทษมา แต่คนในชุมชนและเพื่อนของเกร็บบอกว่าเกร็บใช้ยาเสพติดด้วย และมีเหตุการณ์หนึ่งที่ยืนยันคือ เกร็บกับเพื่อนมึนเมาและทำร้ายชายในหมู่บ้านคนหนึ่ง เรื่องถึงตำรวจแต่ยอมความกันได้ หลายคนบอกว่าเกร็บและเพื่อนคงจะเมายา เจ้าหน้าที่ตำรวจคนหนึ่งบอกว่าเกร็บเคยถูกจับมาแล้ว 3 ครั้งทั้งซื้อหาเสพยาและค้ายาเสพติด ครั้งแรก ๆ ที่เกร็บถูกจับเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่ได้ลงโทษ เพราะเห็นว่าเป็นเด็ก และกำพร้าพ่อ ครอบครัวน่าสงสาร จึงได้แต่ว่ากล่าวตักเตือนแล้วก็ปล่อยตัวไป แต่เกร็บยังคงไม่เลิก ครั้งหลังสุด จึงเอาจริงเกร็บจึงต้องโทษอยู่สถานพินิจ 2 ปี เมื่อเกร็บยังไม่ถูกจับ เกร็บจะเป็นผู้นำยาเสพติดมาขายให้แก่เพื่อน ๆ และร่วมวงเสพด้วย หลังจากพ้นโทษออกมาเกร็บก็ยังคบหากับเพื่อนกลุ่มเดิม เกร็บไม่มีความเห็นเกี่ยวกับปัญหาเสพติดในชุมชน แต่เกร็บให้ความเห็นเกี่ยวกับวัยรุ่นที่เสพยาว่า “พ่อแม่ต้องเข้าใจลูก ต้องรู้ว่าเมื่อไรที่ลูกมีปัญหา เมื่อไรที่ลูกนั่งก้มหน้ามองพื้นพ่อแม่จะต้องรู้ว่าลูกกำลังมีปัญหา ลูกจะได้ไม่ไปเสพยา” เมื่อถามเกร็บว่า เคยชักชวนเพื่อนที่ไม่เคยเสพยาให้ทดลองเสพยาหรือไม่ เกร็บตอบว่า “เมื่ออยู่ในกลุ่มเพื่อนแล้ว เพื่อนทำอะไรก็มักจะทำด้วยกัน เรื่องเสพยาก็ไม่ต้องชวนมาก วัยรุ่นอยากลองของแปลก ถ้าร่วมวงกันก็ใช้ทุกคน คนที่ว่าดี ๆ เมื่ออยู่กับเพื่อนก็เล่นทั้งนั้น”

ครอบครัวของเกร็บเป็นครอบครัวที่ไม่เคยพบว่าไปร่วมกิจกรรมส่วนรวมของชุมชนไม่เคยพบว่าแม่ของเกร็บไปทำบุญที่วัด ไปช่วยงานศพ หรือไปฟังนักร้องเมืองหาเสียง ผู้วิจัยพบแม่ของเกร็บอยู่บ้าน นั่งทำตุ๊กตาชาวเขาของที่ระลึก ทุกครั้งที่ไปเยี่ยมเยียนแม่ของเกร็บมักจะไม้ออกจากบ้านไปไหน แม้แต่การจ่ายกับข้าวหรือซื้อของใช้ เกร็บก็จะเป็นผู้ซื้อหาให้

ทอม เด็กชาย อายุ 13 ปี เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ดิทยาเสพติดมานานาน 2 ปี อยู่ตามลำพังกับแม่ 2 คน ครอบครัวมีฐานะยากจนมาก พ่อเป็นคนหมู่บ้านอื่น ส่วนแม่เกิดในหมู่บ้านนี้ พ่อแม่ของทอมเลิกกัน แม่ว่าพ่อไม่ดี ดิดเหล่าและไม่เอางานการ มาบ้านเมื่อไรก็เามา ทุกครั้งทะเลาะกันเสมอในที่สุดก็เลิกกันไปเมื่อปี พ.ศ. 2540 พ่อของทอมเคยแวะมาหาลูกเดือนละครั้ง หรือบางเดือนก็ไม่มาเลย ให้เงินไว้ใช้ ครั้งละ 50 บาท บางทีก็ไม่มีเหลือแบ่งปันให้ ส่วนแม่ของทอมมีบุคลิกภาพออกเป็นชาย ชาวบ้านเรียกว่า “เป็นปู้” ชอบผู้หญิงด้วยกัน ดิดเหล่า ต้องดืมทุกวัน มีอาชีพรับจ้างทำงานที่ส่วนมากผู้ชายเขาทำกัน เช่น รับจ้างทำเฟอร์นิเจอร์ หรือรับจ้างซ่อมแซมอุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น ตู้ โต๊ะมีรายได้เป็นบางวันราววันละร้อยบาท สภาพบ้านของทอมเป็นกระต๊อบห้องเดียวกว้างยาวไม่เกิน 4 เมตร ทรุดโทรมมากสร้างโดยเอาเศษไม้มาประกอบกันเป็นบ้าน พื้นสูง ๆ ต่ำ ๆ หุงต้มอาหารด้วยเตาพื้นซึ่งน่าจะมีเพียงครอบครัวเดียวของหมู่บ้านนี้ ทอม ไม่ค่อยอยู่บ้านมักจะบอกกับแม่ว่าไปนอนวัด ซึ่งเพื่อนของทอมจะบอกว่าทอมไปอยู่กับกลุ่มเพื่อนในบ้านปากกล้วยที่มีผู้ขายเสพติดกันมาก และอยู่ใกล้วัดที่ทอมบอกว่าไปนอนค้างที่นั่น ปี พ.ศ. 2544 ทอมจบชั้นประถมปีที่ 6 แล้ว ต้องออกจากโรงเรียน เพราะแม่ไม่สามารถหาเงินส่งให้เรียนต่อได้ แม่ของทอมบอกว่าทอมไม่เคยยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดและเป็นเด็กดี

ทอมและก้องเคยเรียนโรงเรียนเดียวกัน ก้องเป็นผู้ชักชวนให้ทอมเริ่มใช้ยาเสพติดที่โรงเรียน โดยแอบใช้กันในห้องน้ำนักเรียนชาย ทอมเริ่มใช้ยาเสพติดโดยที่ไม่รู้ว่าใช้แล้วจะเป็นอย่างไร เมื่อเพื่อนชวนให้ลองก็ลอง เมื่อใช้บ่อย ๆ ก็เริ่มดิด ทอมได้พยายามเลิกใช้ยาเสพติดหลายครั้งเพราะไม่มีเงินซื้อ แต่เมื่ออยู่ในกลุ่มเพื่อนที่ใช้ยาเสพติดเช่นก้องและเอก ทอมก็มักใช้ยาเสพติดอีก ต่อมาเพื่อนก็ใช้ให้ทอมเป็นผู้นำยาไปส่งให้ผู้เสพรายอื่นโดยแบ่งรายได้ให้ ทอมก็ปฏิบัติตามเพราะทอมเองก็ไม่ต้องการอาศัยเพื่อนเสพทุกครั้ง การส่งยาจึงทำให้ได้เงินมาเพื่อซื้อยาเสพเอง หรือบางครั้งทอมได้เป็นผู้แบ่งปันยาให้เพื่อนเสพได้ด้วย ทอมจึงเริ่มเป็นผู้ค้ารายย่อย โดยทำหน้าที่ส่งยาให้กับคนที่อยู่ในบ้านปากกล้วย ภายหลังทอมไม่ค่อยได้กลับมาอนบ้าน บางวันทอมก็ผ่านไปทักทายแม่ที่บ้านสักครูหนึ่งแล้วก็กลับไป ที่บ้านปากกล้วยอีก ที่บ้านของทอมจึงมักจะพบเพียงแม่ของทอมอยู่บ้านตามลำพังเสมอ

เครือข่ายของทอมปลูกบ้านอยู่เป็นกลุ่ม ในบริเวณเดียวกับบ้านที่แม่ทอมเคยอยู่แต่ญาติ ๆ ไม่ชอบครอบครัวของทอม ด้วยแม่ของทอมเมาทุกวัน บางวันส่งเสียงเอะอะโวยวายลั่นไปหมด นอกจากนี้ยังเป็นหนี้สินพี่น้องทุกคน เวลาไม่มีข้าวจะกินพี่น้องก็ต้องให้ยืมข้าวสาร เงิน เพื่อประทังชีวิต แม่ของทอมปฏิเสธที่จะเลิกดืมเหล่า บอกว่าเลิกไม่ได้ เย็นลงก็ต้องไปหาเหล่าดืม

ทุกวัน ใบหน้ามีแผลเป็นหลายแห่ง เช่น ริมฝีปาก ก้าว หน้าผาก แต่ละแผลล้วนเกิดจากอุบัติเหตุ ขณะที่มา

แม่ของทอม มีความหวังอยากให้ทอมได้เรียนหนังสือสูง ๆ แต่ก็รู้ตัวดีว่าตนเองไม่มีความสามารถที่จะส่งเสียลูกเรียนได้ ตนเองได้พยายามอบรมสั่งสอนทอมให้เป็นคนดี ตั้งใจเรียนหนังสือ เมื่อเติบโตขึ้นจะได้หางานมีเงินเดือนทำ แม่ของทอมไม่เคยอบรมสั่งสอนลูกเรื่องยาเสพติดเพราะไม่คิดว่าลูกของตนจะใช้ยาเสพติด ไม่เคยมอบหมายหน้าที่อะไรให้รับผิดชอบ เพราะที่บ้านไม่มีงานอะไรให้ทำเลย แต่ทอมก็เป็นคนดี ห่วงใยแม่ เช่นเมื่อแม่มา ทอมจะดูแลหุงข้าว ตักน้ำไว้ให้แม่ใช้ แล้วก็ออกจากบ้านไปอยู่กับเพื่อน ๆ ที่บ้านปากกล้วย

ปลายปี 2544 แม่ของทอมมา เป็นลมล้มและเสียชีวิตลงที่บ้านโดยไม่ทันได้นำส่งโรงพยาบาล บ้านหลังน้อยของครอบครัวทอมถูกรื้อทิ้งลง ด้วยญาติมีความเชื่อว่า หากยังคงปล่อยบ้านนี้ไว้จะต้องมีคนตายตามไปอีก ทอมจึงไม่มีบ้านของตนเอง ตาชักชวนให้ทอมมาอยู่ด้วยที่บ้านตายาย ทอมก็ได้นำของใช้ที่จำเป็นไปไว้ที่บ้านตา แต่ก็ยังคงใช้ชีวิตส่วนใหญ่อยู่ที่บ้านปากกล้วย

ศักดิ์ เอก ทอม ก้อง เป็นคนหมู่บ้านเดียวกันที่รู้จักกันมาก่อนหน้าที่จะเริ่มใช้ยาเสพติด เอกและก้องมีบ้านอยู่ตรงกันข้ามคนละฝั่งถนน และเป็นผู้ที่อยู่ที่นี่มาตั้งแต่กำเนิด ศักดิ์และทอมก็มีบ้านอยู่ใกล้กัน แม้จะมีได้สนิทกันมากมาก่อน แต่เมื่อมาใช้ยาเสพติดแล้วทุกคนก็จะสนิทกันเพิ่มมากขึ้น เสมือนเป็นพวกเดียวกัน

ก่อน ปี พ.ศ. 2541 กลุ่มของ ศักดิ์ ทอม ก้อง และ เอก มักจะไปใช้บริเวณบ่อปลา ซึ่งเป็นที่ซึ่งไม่มีบ้านคนอยู่เป็นที่พบปะและเสพยา อีกแห่งหนึ่ง คือ บริเวณคลองชลประทาน แต่ปัจจุบันได้ย้ายกลุ่มไปที่บ้านปากกล้วยแทน นอกจากนี้ยังแวะเวียนไปตามบ้านเพื่อนคนอื่น ๆ ด้วย คนที่มีรถจักรยานยนต์จะเป็นผู้ขับรถไปรับคนที่ไม่มีรถแล้วก็หายไปจากหมู่บ้าน กลับมาบ้านอีกครั้งหนึ่งก็เป็นเวลาค่ำมืด กลุ่มนี้ได้พยายามชักชวนวัยรุ่นในหมู่บ้านเดียวกันให้ร่วมเสพยาด้วย เช่น ด้อย วัยรุ่นผู้หญิง เคยถูกทั้งศักดิ์ และเอกชักชวนให้ลองใช้ยาบ้า ด้อยก็ทดลองตามเพื่อน แต่ด้อยไม่ได้มีโอกาสที่จะมาคลุกคลีกับเพื่อนกลุ่มนี้บ่อยนักด้วยแม่ห้าม ด้อยจึงไม่ได้ติดยาเหมือนเพื่อน ๆ

กลุ่มที่สอง เป็นกลุ่มที่ใช้ยาเสพติดกับเพื่อนนอกหมู่บ้านหรือหามาเสพในบ้านของตัวเอง มีจำนวน 5 คนได้แก่

ชัย อายุ 23 ปี เป็นโสด ใช้ยาบ้ามานาน 5 ปี ชัยเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป มีรายได้วันละ 125 บาท อาชีพรับจ้างมีเป็นบางวัน ชัยอยู่กับพ่อและแม่ฐานะ

ค่อนข้างยากจน แม่ไม่ได้เรียนหนังสือ มีอาการทางประสาทเพราะคิดมากที่ลูกสาวซึ่งเป็นน้องของ ชัยหายจากบ้านไปแล้วไม่กลับมาอีกเลย ส่วนพ่อของชัยติดเหล้า บ้านของชัยมีที่ดินหนึ่งไร่กว่าๆ แม่ของชัย ปลุกพืชผักสวนครัวไว้กินและหากมีเหลือก็เก็บไปขายที่ตลาดปากทางเข้าหมู่บ้าน พ่อของชัยเป็นช่างไม้ ใครว่าจ้างไปทำอะไรก็เกี่ยวกับงานไม้เช่นการต่อเติมบ้านก็จะไปตามนั้น

ชัยเริ่มใช้ยาบ้ากับเพื่อนที่ทำงานก่อสร้างด้วยกัน เพื่อนแนะนำว่า ถ้าใช้ยาแล้วจะทำให้ทำงานได้โดยไม่รู้สึกลำบากเหนื่อย ในที่สุดก็ติด ต้องใช้ยาบ้าผสมน้ำดื่มจึงจะมีแรงทำงาน วันหนึ่ง มีเจ้าหน้าที่ไปตรวจที่โรงงาน ได้ให้คนงานทุกคนตรวจปัสสาวะ ผลการตรวจยืนยันว่าชัยใช้ยาบ้า ชัยถูกจับกุมไปโรงพักข้อหาเสพยาบ้า 1 ครั้ง ถูกลงโทษปรับ ส่วนโทษจำคุกรอลงอาญาไว้ เจ้าหน้าที่บอกว่าหากชัยไม่เลิกให้คราวหน้าจะถูกจำคุกแน่นอน หลังจากชัยถูกจับแล้วไม่ใช้ยาเสพติดอีกแต่ดื่มเหล้าทุกวันในตอนเย็น

พ่อแม่ของชัยไม่เคยอบรมสั่งสอนลูกเรื่องยาเสพติด แม่ไม่คิดว่า จะต้องพบกับปัญหานี้ เพราะชัยเป็นผู้ใหญ่แล้ว ส่วนการอบรมสั่งสอนเรื่องอื่นๆ คือ ให้ชัยเป็นคนดี ขยันทำมาหากิน และใช้จ่ายอย่างประหยัด ชัยต้องช่วยพ่อแม่ทำงานรับจ้างตั้งแต่ออกจากโรงเรียนมา แรก ๆ ทำงานในไร่ในสวนของเพื่อนบ้าน มีรายได้เป็นรายวัน วันละ 30 - 50 บาท พ่อชัยเป็นผู้ใหญ่ก็ไปรับจ้างทำงานก่อสร้างกับนายจ้างคนหนึ่ง นอกหมู่บ้าน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541 - 2543 ชัยมีงานทำเป็นบางวันเท่านั้น นายจ้างที่เคยรับงานมีงานน้อยลง วันที่มีงานก็จะส่งข่าวให้ชัยไปทำ วันที่ไม่มีงาน ชัยก็จะอยู่บ้านเฉย ๆ ชัยมีความเห็นว่า ชุมชนนี้มีผู้ใช้ยาเสพติดอยู่ไม่กี่คน ยังไม่ได้เป็นปัญหาที่สำคัญของหมู่บ้าน การแก้ปัญหาเสพติดในหมู่บ้านนี้ทำได้โดยให้เจ้าหน้าที่ตำรวจเข้มงวด และเมื่อรู้ว่าใครใช้ยาเสพติดก็จับกุมเสีย ปัญหา ก็จะหมดไป “อย่างผม ตั้งแต่ถูกตำรวจเรียกไปตรวจปัสสาวะ แล้วก็กลัว ไม่กล้าใช้ยาเสพติดอีก” เรื่องการใช้ยาเสพติดของชัยนั้น พ่อแม่รู้เมื่อชัยถูกตำรวจจับไปโรงพัก แม่จำครั้งเดียวแล้วก็ไม่ได้พูดอะไรอีก ส่วนพ่อไม่พูดอะไรเลย ชัยไม่เคยร่วมกิจกรรมส่วนรวมของชุมชน แต่พ่อแม่ของชัยไปร่วมกิจกรรมของชุมชนเสมอเช่นไปร่วมทำบุญ ไปร่วมกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ พ่อแม่ของทอมมีความเห็นเรื่องปัญหาเสพติดในชุมชนว่าไม่อยากให้มีคนในหมู่บ้านใช้ยาเสพติดเพราะเป็นสิ่งไม่ดีและผิดกฎหมาย คนที่จะช่วยป้องกันปัญหาเสพติดได้คือตัวคนใช้ยาเสพติดเอง ถ้าไม่ใช้ก็ไม่ติด คนไปแอบใช้เจ้าหน้าที่บ้านเมือง (ตำรวจ) จะไปรู้ได้อย่างไร เพราะคนที่จะใช้ยาเสพติดมีมากกว่าตำรวจ พ่อแม่ของชัยเป็นอีกครอบครัวหนึ่งที่ไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมการป้องกันปัญหาเสพติดของชุมชน แต่ไปทำบุญที่วัด

และเข้าร่วมประชุมในกิจกรรมของส่วนร่วม การเข้าร่วมประชุมของครอบครัวนี้มีบทบาทเป็นเพียงผู้ฟังที่ร่วมรับรู้สถานการณ์ ไม่เคยร่วมแสดงความคิดเห็นต่อกลุ่ม

ต้น เพศชาย อายุ 17 ปี เป็นโสด เป็นนักเรียนในระดับมัธยม ของโรงเรียนแห่งหนึ่งในจังหวัดเชียงใหม่ บิดาและมารดาเลิกกัน ต้นอยู่กับย่าระยะหนึ่ง ต่อมาบิดามีภรรยาใหม่ พาต้นไปอยู่บ้านภรรยาใหม่ด้วย ต้นเรียกภรรยาใหม่ของพ่อว่า “แม่” แม่มีอาชีพเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูปขาย และเป็นคนกลางที่จะนำวัสดุที่ใช้ในการตัดเย็บเสื้อผ้าส่งให้แก่ชาวบ้านที่มีอาชีพเดียวกัน วันหนึ่ง ๆ ยู่อยู่กับการทำงานจนค่ำมืด นอกจากนี้ยังปลูกดอกเบญจมาศขายด้วย เป็นครอบครัวที่มีฐานะดี มีบ้านมีที่ดินทำไร่ทำสวนและมีเงินเหลือเก็บ เมื่อต้นย้ายมาอยู่กับพ่อ ต้นอายุได้ 11 ปี พ่อเห็นว่าตนเองมีครอบครัวที่มั่นคง มีฐานะดี สามารถที่จะอุปการะต้นได้ แม่มีลูกชายอยู่แล้วคนหนึ่ง ชื่อตั๋ย อายุน้อยกว่าต้น 1 ปี ตั๋ยและต้น พุดคุยกันบ้าง ตั๋ยนอนห้องหนึ่ง ต้นนอนห้องหนึ่ง บ้านมีบริเวณกว้างขวางมีห้องนอนหลายห้อง ต้นและตั๋ยไม่สนิทสนมกัน ซึ่งต้นคิดว่า ตนเองเป็นคนที่มาอยู่ใหม่ ส่วนตั๋ยเป็นเหมือนเจ้าของบ้านที่ไม่ยอมให้ความสนิทสนมกับตน อีกอย่างหนึ่ง ตั๋ยมีเพื่อนที่สนิทมากอีก 2 คน อยู่บ้านใกล้ๆ กัน ส่วนต้นมีเพื่อนสนิทอยู่ที่โรงเรียน เมื่อกลับจากโรงเรียนก็มักจะแยกตัวอยู่ในห้องของตน

ปี พ.ศ. 2542 ต้นล้มในห้องน้ำ มีเลือดออกมาทั้งทางปากทางจมูก ถูกนำส่งโรงพยาบาล ครอบครัวจึงได้ทราบว่าต้นใช้ยาเสพติดต้นอยู่ในครอบครัวเดียวกับตั๋ย หลังจากออกจากโรงพยาบาลมาแล้วสองสามเดือน พ่อและแม่ก็เลิกกัน พ่อพาต้นไปอยู่อีกหมู่บ้านหนึ่ง ตั๋ยก็อยู่กับแม่ที่บ้านเดิมต่อมา

ต้น เสพยาบ้า และบางครั้งก็ใช้ผงขาวด้วย เป็นเวลา นาน 2-3 ปี เริ่มใช้โดยเพื่อนนักเรียนด้วยกันเป็นคนนำมาให้ยาที่หอพักของเพื่อนเป็นครั้งแรก ต่อมาก็มักแอบใช้กันในห้องน้ำของโรงเรียน แล้วในที่สุดก็ติดต้องเสพยาทุกวัน โดยซื้อจากเพื่อนที่โรงเรียน เพื่อนที่นำยาเสพติดมาขาย เคยนำผงขาวมาให้ทดลองใช้ ซึ่งเมื่อใช้ได้ไม่นานก็ติด ต้นไม่มีปัญหาเรื่องการเงิน เพราะครอบครัวมีฐานะดีพ่อแม่ให้เงินไปใช้ได้พอเพียง เวลาเสพยาไม่เคยคิดถึงโทษ ไม่คิดถึงว่าพ่อแม่จะรู้สึกอย่างไร เพื่อนเสพก็เสพบ้าง ต้นบอกว่า “มันอย่างไรไม่รู้ถ้าเพื่อนเล่นแล้วเราไม่เล่นด้วย มันเหมือนวัยรุ่นต้องมีมอไซด์ มันต้องมี เพื่อนเล่นเราก็ต้องเล่น มันบอกไม่ถูก” ต้นบอกว่าการใช้ยาเสพติดนั้น ครอบครัวมีส่วนบ้าง แต่เพื่อน ๆ มีส่วนมากกว่าถ้าไม่มีกลุ่มเพื่อนชวนกันแต่แรกก็คงจะไม่ใช้ยา พอใช้แล้วล้มโลก เมื่อไม่สบายใจก็อยากใช้อีก จะเลิกใช้เมื่อหาไม่

ได้ ส่วนมากดันเสพกับเพื่อนที่โรงเรียน ดันไม่ได้ยุ่งเกี่ยวกับผู้เสพในหมู่บ้าน ที่บ้านดันแอบใช้ยาเสพติดในห้องน้ำทุกวันโดยที่คนในบ้านไม่รู้ วันหนึ่งดันล้มในห้องน้ำ มีเลือดออกมาทั้งทางปากและจมูกจึงถูกนำส่งตัวรักษาที่โรงพยาบาลในอำเภอ เมื่อดันได้รับการรักษาจนมีอาการหายดีแล้วจึงไปเรียนหนังสือต่อ ก่อนที่ดันจะล้มในห้องน้ำพ่อแม่ของดันไม่เคยรู้มาก่อนว่าดันใช้ยาเสพติด เพราะแม่ใหม่ของดัน เป็นคนที่ทำงานหนัก เย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูปขาย และเป็นคนกลางที่จะนำวัตถุดิบที่ใช้ในการตัดเย็บเสื้อผ้าส่งให้แก่ชาวบ้านที่มีอาชีพเดียวกัน วันหนึ่ง ๆ ยุ่งอยู่กับการทำงานจนล้ามีด พ่อของดันก็เช่นกัน ต้องดูแลส่วนเบญจมาศ ทำหน้าที่ดูแลการตัดดอกไม้ มัดเป็นกำ แต่งช่อ และนำส่งพ่อค้าคนกลาง ดันเองคิดว่าทั้งพ่อ และแม่ใหม่ต่างก็คิดกับตน ดันสามารถอยู่ได้สบายในครอบครัวของแม่ใหม่ แต่หลังจากที่ครอบครัวรู้เรื่องตนใช้ยาเสพติดแล้ว พ่อและแม่ใหม่เริ่มมีเรื่องทะเลาะกัน แม่กลัวว่าดันจะนำความเดือดร้อนมาถึงครอบครัว เพราะยาเสพติดเป็นเรื่องผิดกฎหมาย นอกจากนี้แม่ยังกลัวว่าด้อยลูกชายวัยรุ่นจะพลอยใช้ยาเสพติดไปด้วย ในที่สุดพ่อและแม่ใหม่ก็เลิกกันทั้งที่อยู่ด้วยกันมานาน ถึง 9 ปี ดันไปอยู่กับพ่ออีกบ้านหนึ่ง ส่วนด้อยอยู่กับแม่ที่บ้านเดิม ดันเลิกยาเสพติดได้ระยะหนึ่ง แล้วก็กลับไปใช้ยาเสพติดอีก ดันไม่เคยถูกจับกุมเรื่องยาเสพติด

เมื่อดันอยู่กับย่า จะถูกย่าอบรมสั่งสอนให้เป็นคนดี ให้ตั้งใจเรียนหนังสือ ย่าไม่เคยอบรมสั่งสอนเรื่องยาเสพติด ดันมีความรู้เรื่องยาเสพติดจาก โรงเรียน ทางโทรทัศน์ รู้ว่ายาเสพติดมีโทษเมื่อใช้เป็นระยะเวลานาน ๆ และรับรู้ว่าการใช้ยาเสพติดครั้งแรก ๆ จะไม่ทำให้ติด ส่วนแม่ใหม่ของดันไม่ได้อบรมสั่งสอนดัน เพราะเห็นว่าดันเป็นลูกของพ่อ ให้พ่อทำหน้าที่เป็นคนอบรมดูแลกันเอง แม่ใหม่ไม่เคยดูว่าหรือใช้งานดัน จะใช้งานด้อยเพียงคนเดียว ดันจึงมักจะแยกตัวอยู่ตามลำพังในห้องหลังจากที่กลับมาจากโรงเรียน ดันมีความเห็นเกี่ยวกับการป้องกันปัญหายาเสพติดว่า “จะป้องกันปัญหายาเสพติดได้ ถ้าไม่มีเพื่อนที่ใช้ยาเสพติด ชุมชนคงไม่สามารถป้องกันปัญหายาเสพติดได้ เพราะเวลาที่ใครไปใช้ยาเสพติด ชุมชนก็ไม่อาจรู้ได้ ส่วนมากคนที่ใช้ก็มักจะปิดบังไว้อย่างที่สุดเพื่อไม่ให้ใครได้รู้ ความลับจะถูกเปิดเผยเมื่อมีเหตุการณ์ที่ทำให้ไม่สามารถจะปิดบังไว้ต่อไปได้ เช่นถูกจับ ป่วย หนีเรียน” ดันไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน แม่ใหม่ของดันไปเข้าร่วมกิจกรรมเช่นไปทำบุญ ไปงานศพ แต่ก็ไม่ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการป้องกันปัญหายาเสพติดของชุมชน

ตั้ม เพศชาย อายุ 20 ปี โสด เรียนอยู่ในระดับอุดมศึกษาของสถาบันแห่งหนึ่ง เสพยาบ้าอยู่นาน 3 เดือน ตั้มอยู่กับพ่อแม่และน้องสาวอีกหนึ่งคน พ่อมีอาชีพซื้อขายและแลกเปลี่ยนรถยนต์ ส่วนแม่มีอาชีพรับจ้างเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูป มีรายได้เพียงพอใช้จ่าย ในครอบครัว

ตั้มบอกว่าครอบครัวของตนไม่มีปัญหาอะไร มีความอบอุ่นดี แม่ของตั้มเองก็ยืนยันเช่นเดียวกันว่า ครอบครัวของตนเป็นครอบครัวที่พ่อแม่พี่น้องรักกัน แต่จากการสัมภาษณ์เพื่อนบ้าน ทราบว่า พ่อของตั้มเคยไปติดหญิงอื่น และแม่ของตั้มก็เคยไปติดผู้ชายอื่น และน้องสาวของตั้มเอง เคยขังตัวอยู่ในห้องนํ้านานด้วยปัญหาครอบครัว จนญาติเดือดร้อน น้องของตั้มประท้วงเพราะพ่อแม่มีปัญหากัน ปัจจุบันพ่อแม่คืนดีกันแล้ว

ตั้มเริ่มเสพยาบ้า เมื่อเรียนอยู่ชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่โรงเรียนมีชื่อเสียงแห่งหนึ่งในจังหวัดเชียงใหม่ ตั้มเล่าว่าในชั้นเรียนมีนักเรียนชาย 13 คน เสพยาบ้าทุกคน เริ่มเสพเอง เห็นเพื่อนเสพก็อยากลองเสพบ้าง เมื่ออยู่กับกลุ่มเพื่อนจึงขอเพื่อนทดลองดู รู้ว่ายาเสพติดมีอันตราย แต่เวลาเสพจะไม่มีใครคิดถึงเรื่องนี้ ตั้มเลิกใช้ยาเสพติดเพราะ ถูกทางโรงเรียนตรวจปัสสาวะแล้วเป็นสีม่วง กลัวพวกผู้หญิงในชั้นเรียนรู้แล้วอายเขา จึงตัดสินใจเลิก มีเพื่อนที่ไม่ยอมเลิกถูกให้ออกจากโรงเรียนไป 7 คน คนที่ไม่โดนทางโรงเรียนไล่ออกคือ คนที่สามารถจะเลิกเสพได้ ตั้มบอกว่าครอบครัวไม่เกี่ยวกับการใช้ยาเสพติด ถ้าอยู่ในกลุ่มเพื่อนมียาเสพติดใช้ก็เชื่อว่าจะต้องใช้กันทุกคน บอกว่าปัจจุบันตนเลิกใช้ยาเสพติดแล้วเนื่องจากสถานศึกษาแห่งใหม่ที่เริ่มไปเรียนไม่มีเพื่อนใช้ยาเสพติด ถ้าไปเจอกลุ่มเพื่อนที่ใช้ยาเสพติดก็คงจะใช้อีก ตั้มไม่ได้ยุ่งเกี่ยวกับกลุ่มผู้ใช้ยาเสพติดในหมู่บ้าน

พ่อแม่ของตั้มไม่เคยดูว่าลูก และมักตามใจทุกเรื่อง แม่ไม่เคยคิดว่าตั้มจะใช้ยาเสพติด จนกระทั่งตั้มได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังต่อหน้าแม่ ถึงประสบการณ์การใช้ยาเสพติดของตน แม่จึงได้รับทราบ พ่อแม่ไม่เคยสั่งสอนลูกเรื่องยาเสพติด แต่จะสอนให้ตั้งใจเรียน แม่ไม่เคยมอบหมายหน้าที่ให้ลูกทำเพราะที่บ้านไม่มีงานอะไร แม่เย็บเสื้อผ้าขายซึ่งเป็นงานของผู้หญิงไม่เหมาะสำหรับผู้ชาย พ่อของตั้มรับซื้อขายแลกเปลี่ยนรถ ก็ไม่ได้พาตั้มไปเรียนรู้ด้วย เพราะไม่คิดที่จะให้ลูกประกอบอาชีพนี้ วันที่ตั้มไม่ไปเรียน ตั้มจึงมักจะนอนเล่นอยู่ที่บ้านทั้งวัน ผู้วิจัยไปบ้านนี้เมื่อไร ก็ได้พบตั้มนอนอยู่หลังบ้าน เปิดเพลงจากวิทยุที่วางไว้ใกล้ตัว น้องสาวของตั้มก็จะนั่ง ๆ นอน ๆ อยู่ไม่ห่างจากตั้มนัก ในขณะที่แม่ขมกเขม้นเย็บผ้าอยู่หน้าบ้าน ครอบครัวนี้เป็นครอบครัวที่ไม่เคยเห็นว่าไปร่วมกิจกรรมของส่วนรวมในชุมชน เช่นกัน แม่ของตั้มมักบอกว่าตนเองงานยุ่ง

จึงไม่ได้ไปร่วมงานศพ หรืองานทำบุญต่าง ๆ ส่วนพ่อของตั้มผู้วิจัยไม่เคยได้พบว่าอยู่ที่บ้านเลย แม่บอกว่าไปทำงาน

ชาย อายุ 21 ปี มีภรรยาแล้ว เป็นพี่ชายของเอก เรียนจบมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปัจจุบันต้องโทษอยู่ในเรือนจำ คดีค้ายาเสพติด ถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจจับได้ด้วยวิธีการล่อซื้อ มารดาของชายบอกว่าชายมีครอบครัวและอยู่กับภรรยาที่ในเมือง ไม่ค่อยได้กลับมาบ้าน เพราะงานยุ่งมาก แต่จากหลักฐานทางสถานีตำรวจและชาวบ้านบางคนบอกว่าต้องโทษอยู่เรือนจำ ในขณะที่ชาวบ้านอีกหลายคนไม่ทราบเรื่องที่ชายถูกจับกุม และไม่ทราบว่าใช้ยาเสพติดด้วยหรือไม่ เนื่องจากเป็นคนที่ไม่ทำงานอยู่นอกหมู่บ้านเสมอ ครอบครัวของชายดูเพิ่มเติมได้จากเรื่องของเอก

วิภา หญิง วัย 30 ปี เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เลิกกับสามีมานาน 6 ปี มีลูกชาย 2 คน ลูกคนโตอายุ 13 ปี พิกัดไม่สามารถพูด เดินหรือดูแลตัวเองได้ แม่ของวิภาเล่าว่า วิภาไม่พร้อมที่จะมีลูกจึงพยายามบีบเอเด็กออก แต่เด็กก็รอดออกมา ลูกคนเล็กปกติดี สามีของวิภาทำงานรัฐวิสาหกิจแห่งหนึ่ง หลังจากเลิกกับวิภาแล้ว ก็มีภรรยาใหม่ ไม่ได้ไปมาหากันอีก วิภาเมื่อสามีเลิกไปแล้ว วิภาอยู่กับพ่อแม่ระยะหนึ่ง จึงได้ไปทำงานบริการที่พัทยา กลับมาอยู่ในหมู่บ้านอีก เมื่อต้นปี พ.ศ. 2543 วิภาติดยาเสพติดมาจากพัทยา เมื่อกลับมาอยู่บ้านได้วันเดียววิภาก็ต้องออกไปหาขายยา มีคนพบวิภาเมา ไม่ได้สตินอนกลางถนนที่ตลาดแม่โจ้กลางดึกจึงช่วยพาตัวกลับบ้าน

พ่อของวิภาเคยรับจ้างขับรถให้กับหน่วยงานแห่งหนึ่งปัจจุบันออกมาแล้ว อยู่บ้านเฉย ๆ ค่อมเหล้าเป็นประจำ ส่วนแม่ไม่ได้ทำงานอะไร ทำหน้าที่เลี้ยงลูกให้วิภา วิภามีน้องสาวคนหนึ่งได้สามีเป็นชาวต่างชาติ และอยู่กับสามีที่ต่างประเทศ ส่งเงินมาให้พ่อแม่ใช้เสมอ ครอบครัวนี้จึงมีรายได้หลักจากเงินที่น้องสาวของวิภาส่งให้

พ่อแม่ของของวิภา เป็นคนพูดน้อยและไม่ค่อยสมาคมกับใคร ผู้วิจัยไปบ้านวิภาเพื่อเยี่ยมลูกชายหลายครั้ง ตั้งแต่วิภายังไม่กลับมาจากพัทยา และไม่เคยทราบข้อมูลการใช้ยาเสพติดของวิภามาก่อน ชาวบ้านมักจะพูดถึงครอบครัวนี้ว่า มีลูกสาวสองคน ไปทำงาน เป็นหญิงบริการทั้งหมด น้องสาววิภาโชคดีที่ชาวต่างประเทศรับเอาไปเป็นภรรยา ทำให้พ้นจากอาชีพหญิงบริการได้ ส่วนวิภานั้นไม่รู้จะไปอยู่ที่ไหนและจะได้กลับมาดูลูกอีกหรือไม่ ผู้วิจัยพูดคุยกับแม่ของวิภา

บ่อยๆ แต่ก็ไม่ได้ข้อมูลอะไรมา จนกระทั่งวิภา กลับมาบ้านและมีข่าวลือเกี่ยวกับวิภาคมามากมาย แม่จึงได้เล่าเรื่องต่างๆ ให้ฟังบ้าง

วิภาเริ่มใช้ยาเสพติดหลังจากเลิกกับสามีแล้วและไปทำงานบริการอยู่ที่พัทยา ใช้ยาเสพติดหลายชนิด เริ่มจากสูบบุหรี่ คัมเหต้า กินยาบ้า และบางครั้งก็เสพยาบ้า แล้วแต่ว่าแขกที่ไปด้วยนั้นใช้ยาเสพติดประเภทใด เคยสูบบุหรี่ด้วยแต่ไม่เคยคิดเพราะกลัวเจ็บ เมื่อไปทำงานที่พัทยา เพื่อนที่ทำงานบริการด้วยกันชักชวนให้ใช้ เมื่อใช้แล้วทำให้สามารถให้บริการกับแขกได้ง่ายขึ้น ต่อมาก็เลยใช้เสมอ ไม่เคยคิดว่าวิภาจะใช้ยาเสพติดเพราะเห็นว่าเป็นผู้หญิงจึงไม่เคยสั่งสอนวิภาเรื่องไม่ให้ใช้ยาเสพติดนั้น แม่บอกว่าไม่รู้ว่าคุณตนเองใช้ยาเสพติด เนื่องจากวิภาใช้ยาเสพติดเมื่อไปทำงานต่างจังหวัด เมื่อกลับมาว่ากล่าวตักเตือนแล้วไม่เชื่อฟังจึงไม่รู้จะทำอย่างไร เพราะวิภา ก็เป็นผู้ใหญ่แล้ว และมีลูกถึงสองคนที่ต้องรับผิดชอบ เมื่อต้นปี 2543 น้องสาวซึ่งมีสามีเป็นชาวต่างชาติ ได้นำเงินไปไถ่ตัววิภาจากพัทยากลับมาอยู่ที่บ้าน การติดยาทำให้วิภาไม่สามารถจะอยู่อย่างสงบได้ หลังจากกลับมาได้เพียง 1 วันก็หายออกจากบ้านไป มีผู้ไปพบนอนเมาอยู่ข้างถนนบริเวณตลาดแม่โจ้ในเวลากลางคืน วิภาได้พยายามประกอบอาชีพเพื่อหารายได้มาเลี้ยงครอบครัวด้วยการทำอาหารไปขายในตลาดใกล้หมู่บ้าน ปรากฏว่ามีผู้ซื้อกับข้าวน้อยมากเพราะมีข่าวว่าเธออาจเป็นโรคเอดส์ เพราะว่ารูปร่างผอมและมีตุ่มขึ้นตามร่างกาย เธอทำอาหารไปขายอยู่ได้ไม่กี่วันก็ต้องเลิกเพราะว่าขาดทุนทุกวัน วิภายังคงหายไปจากบ้านเป็นครั้งคราว

ผู้ที่ใช้ยาเสพติด 5 คนนี้ ใช้ยาเสพติดกับคนนอกหมู่บ้าน ในจำนวนนี้ คัมและชัยเป็นผู้ที่ชุมชนกล่าวถึงน้อยมาก ด้วยทั้งคู่ได้หยุดเสพยาได้ระยะหนึ่งแล้ว ส่วนวิภาเป็นผู้ที่ถูกชุมชนพูดถึงมากที่สุด ด้วยเป็นผู้หญิงคนเดียวที่ใช้ยาเสพติด

การแพร่ระบาดของยาเสพติดเข้ามาสู่ชุมชนหลายทางด้วยกัน ที่มากที่สุดคือจากโรงเรียนหมู่บ้าน ผู้ใช้ยาเสพติดในบ้านสวนผักส่วนมากอยู่ในวัยเรียน ได้ไปเรียนหนังสือในเขตเมือง แล้วถูกเพื่อนที่โรงเรียนชักชวนให้เสพยา ได้แก่ สก๊ดี ดัน และ คัม สก๊ดี เมื่อตนเองติดแล้ว ก็ได้ชักชวนเพื่อนในหมู่บ้านคือ ด้อย และทอมให้ร่วมใช้ยาเสพติดด้วย ด้อยมีแม่ที่คอยดูแลเข้มงวด ไม่มีโอกาสที่จะมาคบหาเที่ยวเตร่กับสก๊ดีบ่อย ๆ จึงไม่ได้ใช้ยาเสพติดอีก ส่วนทอมผู้ที่ครอบครัวแตกแยก แม่ที่เป็นผู้ปกครองเพียงคนเดียว มาทุกวัน ไม่ได้เอาใจใส่ดูแลทอม ทอมจึงมีโอกาที่จะไปอยู่กับเพื่อนที่ใช้ยาเสพติดบ่อยๆ และในที่สุดทอมก็ติดยาเสพติดต้องใช้ประจำ ครอบครัวของทอมไม่มีของทอมยากจนมาก การใช้ยาเสพติดจำเป็นต้องใช้เงินเพื่อซื้อหาเสพติด ซึ่งครอบครัวของทอมไม่มี

เงินให้ทอมใช้จ่ายได้ ทอม จะรอพึ่งขอเสพจากเพื่อนอยู่เสมอก็เป็นเรื่องน่าอายใจ เมื่อมีผู้เสนอให้ทอมเป็นผู้ส่งยาเสพติดให้กับลูกค้ารายย่อยเพื่อแลกกับรายได้ทอมก็ทำ ทอม ได้ก้าวจากผู้เสพมาเป็นลูกค้ารายย่อย และพยายามหาลูกค้าเพิ่มโดยการชักชวนเพื่อนให้เสพด้วย ในที่สุดทอมก็ก้าวขึ้นจากการเป็นผู้เสพไปสู่การเป็นผู้ค้ายาเสพติด หากทอมยังคงอยู่ในหมู่บ้านสวนผัก กลุ่มเป้าหมายที่ทอมจะหาลูกค้าก็จะเป็นคนในหมู่บ้านสวนผัก

อีกทางหนึ่งก็จากบุคคลภายนอกนำยาเสพติดเข้ามาใช้ในชุมชน และเผยแพร่ให้กับคนในชุมชนอย่างกรณีของเอก หลังจากพ่อเสียชีวิตเอกต้องออกจากโรงเรียนไปทำงานที่อุ้มอรรถซึ่งส่วนใหญ่คนงานที่นี่เป็นคนที่มาจากหมู่บ้านอื่น ๆ เย็นลงจะมีการตั้งวงดื่มเหล้าเฮฮากัน และมีการใช้ยาเสพติดด้วย เอกเริ่มต้นใช้ยาเสพติดจากการนั่งร่วมวงกับคนงานอุ้มอรรถแล้วก็ถูกชักชวนให้ใช้ยาเสพติด เอกเป็นอีกครอบครัวหนึ่งที่มีฐานะยากจนและในที่สุดก็ก้าวขึ้นมาเป็นผู้ค้ายาเสพติดในหมู่บ้าน จำหน่ายยาเสพติดให้แก่คนในหมู่บ้านและบริเวณใกล้เคียง จนกระทั่งถูกจับดำเนินคดีเมื่อพันโทขกก็กลับมาอยู่บ้านกับแม่

จากสถานบริการ กลุ่มคนงานก่อสร้าง มาสู่ชุมชน วิชาเป็นผู้ใช้ยาเสพติดที่มาจากสถานบริการ ส่วนชัยเป็นผู้ใช้ยาเสพติดที่มาจากกลุ่มคนงานก่อสร้าง และเมื่อได้รับผลกระทบจากปัญหาเสพติดจนทั้งสองคน ไม่ได้ประกอบอาชีพประจำที่เคยทำแล้ว ได้กลับมาอยู่ในชุมชนกลายเป็นผู้เสพยาของชุมชนไปด้วย ทั้งชัยและวิชาไม่มีข้อมูลว่าได้ชักชวนคนในชุมชนใช้ยาเสพติด

นอกจากหมู่บ้านสวนผักจะมีผู้นำยาเสพติดเข้ามาเผยแพร่แล้ว ผู้ใช้ยาเสพติดของบ้านสวนผักยังแพร่ยาเสพติดไปยังกลุ่มบุคคลอื่นเช่น ก้องผู้ใช้ยาเสพติดที่ถูกให้ออกจากโรงเรียนเดิมเพราะมีเรื่องชกต่อยกับครู ญาติได้พาก้องไปฝากเข้าเรียนที่โรงเรียนที่โรงเรียนแห่งใหม่ในตำบล ก้องได้ไปชักชวนเพื่อนที่โรงเรียนซึ่งเป็นเด็กจากหมู่บ้านอื่นร่วมเสพยาเสพติดด้วยแล้วถูกครูจับได้ให้ออกจากโรงเรียนทั้งสามคน

การแพร่ระบาดของยาเสพติดมีความเชื่อมโยงกันทุกส่วนของสังคมที่มีคนมาอยู่ร่วมกัน จากโรงเรียนแพร่ระบาดมาสู่กลุ่มเพื่อนในหมู่บ้าน จากหมู่บ้านสวนผัก ไปยังกลุ่มเพื่อนในหมู่บ้านอื่นหรือแพร่ระบาดไปยังหน่วยอื่น ๆ

สภาพปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในชุมชนบ้านสวนผัก จัดว่าเป็นหมู่บ้านที่มีปัญหาเบาบาง คือมีผู้เสพ 9 คน ในจำนวนนี้สองคนเป็นทั้งผู้เสพและผู้ค้ารายย่อย ปัญหาเสพติดเข้ามาในหมู่บ้านหลายทางด้วยกันคือ ส่วนมากมาจากกลุ่มผู้เสพที่เข้าไปเรียนหนังสือที่โรงเรียนใน

เมือง ถูกเพื่อนในโรงเรียนชักชวนให้ใช้ หลังจากนั้นก็นำมาแพร่ให้กับคนในชุมชน หรือ หน่วยอื่น ๆ ที่เข้าไปเกี่ยวข้อง บ้านสวนผักจึงเป็นแหล่งที่แพร่ยาเสพติดไปยังที่อื่น ๆ ด้วย

จากการศึกษากลุ่มที่ใช้ยาเสพติด สามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยที่ทำให้ใช้ยาเสพติดมีดังนี้

1. กลุ่มเพื่อน เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ใช้ยาเสพติด เมื่ออยู่กับกลุ่มเพื่อนแล้วเพื่อนเสพกันหมดทุกคน ก็ต้องเสพด้วย ประโยคที่ต้นบอกคือ “เพื่อนเล่นก็ต้องเล่น เขาเล่นกันหมดเราก็ต้องเล่น มันบอกไม่ถูก เหมือนวัยรุ่นต้องมีมอเตอร์ไซด์ มันอธิบายไม่ได้” เมื่ออยู่กับกลุ่มเพื่อนจะไม่คิดถึงอะไรทั้งนั้น แม้จะรู้ว่าการใช้ยาเสพติดมีอันตราย รู้โทษทุกอย่าง พ่อแม่ห้าม หรือพ่อแม่จะเสียใจก็ไม่คำนึงถึง ต้มก็เช่นกัน เพื่อนที่โรงเรียนที่เป็นชาย ทั้ง 13 คน เสพกันทุกคน ตนเองก็ต้องเสพด้วย การไม่เสพก็เหมือนไม่ใช่พวกเดียวกัน เอก เริ่มเสพด้วยการไปคลุกคลีอยู่กับกลุ่มคนงานของอุ้งษ์มรดก ศักดิ์ ทอม และ ก้อง ก็ล้วนถูกชักชวนจากเพื่อนที่โรงเรียน ทุกคนเรียนอยู่คนละโรงเรียนกัน ยกเว้น ทอมและก้องที่เคยเรียนอยู่โรงเรียนเดียวกัน แต่อยู่คนละชั้นเรียน ทั้ง 7 คน ล้วนถูกเพื่อนชักชวนให้ทดลองเสพ และเมื่อลองครั้งแรกแล้วเมื่อมีครั้งต่อไปก็ไม่ปฏิเสธ ส่วนชัย แม้จะเสพเพราะต้องการให้ตัวเองสามารถทำงานได้อย่างอดทน ไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย แต่การเริ่มเสพก็เพราะเพื่อนที่ทำงานด้วยกันพูดให้เห็นถึงประโยชน์ว่า จะช่วยให้ทำงานได้ไม่เหน็ดเหนื่อย พร้อมทั้งแบ่ง “ยาขยัน” มาให้ทดลอง เมื่อชัยเห็นว่า สามารถทำให้ตนทำงานได้มากกว่าเดิมจริง ชัยก็ใช้เรื่อยมา เมื่อต้องการจะทำให้ยาขยันหมดฤทธิ์ ชัยก็จะดื่มเหล้าเพื่อแก้ฤทธิ์ยา ทำให้นอนหลับได้ง่ายขึ้น ส่วนวิภา ก็เช่นเดียวกับชัย ใช้ยาเสพติดเพื่อให้ตนเองได้บริการแขกได้อย่างไม่อาย แต่ก็มีเพื่อนเป็นผู้ชักชวนและนำมาให้ใช้เช่นกัน นอกจากนี้ ด้อย เพื่อนของศักดิ์ที่มีบ้านอยู่ใกล้กันเคยถูกศักดิ์และกลุ่มเพื่อนชักชวนให้เสพ ด้อยได้ร่วมสูบบุหรี่ด้วย 1 ครั้ง จะเห็นว่าเพื่อนมีส่วนสำคัญมากที่มีส่วนให้ใช้ยาเสพติด

2. ครอบครัว ผู้ที่ใช้ยาเสพติดทุกคนครอบครัวไม่สมบูรณ์ ซึ่งแบ่งออกเป็นสองแบบ คือ ครอบครัวแตกแยก พ่อแม่ไม่ได้อยู่ด้วยกัน เช่น ต้น ศักดิ์ พ่อแม่เลิกกัน แล้วมีครอบครัวใหม่ ต้นมีน้องชายต่างแม่ ศักดิ์ มีน้องสาวต่างพ่อ ทั้งสองครอบครัว มีปัญหาเรื่องความรู้สึกว่าพ่อแม่รักลูกไม่เท่ากันเข้ามาเกี่ยวข้อง ศักดิ์มีความรู้สึกที่พ่อแม่รักน้องมากกว่าตน ศักดิ์บอกว่า “พ่อรักน้องสาวมาก ไปรับไปส่งทุกวันเวลาไปเรียน และทำให้ทุกอย่าง จนน้องสาวเกือบจะทำอะไรไปเป็น ส่วนผม พ่อคัดทางปล่อยวัด ไม่สนใจ ผมจะทำอะไร หรือไปไหนมาไหนก็ได้” ส่วน ต้นเมื่อพ่อมีภรรยาใหม่ มีลูกติด 1 คน คือ ด้อย ต้นมีความคิดว่า พ่อรักด้อยมากกว่าตนที่เป็น

ลูกแท้ ๆ ส่วนพ่อเอง มักจะใช้งานด้อยมากกว่า ดันด้วยเห็นว่าด้อยเป็นเด็กง่าย ใช้งานง่ายกว่า ดัน ทำให้ด้อยเองไม่ชอบพ่อเลี้ยง ดันและด้อยจึงไม่ถูกกันเลย ต่างคนต่างอยู่ ในหลังคาบ้านเดียวกัน ดันใช้ยาเสพติด แต่ด้อยไม่ใช่ ด้อยบอกว่า ด้อยรักแม่ และรู้ว่าแม่รักตน ไม่กล้าใช้ยาเสพติดเพราะกลัวแม่จะเสียใจ ส่วนดันนั้น มีความรู้สึกที่พ่อไม่รักและยังไปรักด้อยมากกว่า “ผมอยู่ของผมนคนเดียว ไม่ได้ยุ่งกับเขา ผมใช้ยาเพราะตัวผมเอง พ่อแม่ไม่เกี่ยว เขาไม่รู้ด้วยว่าผมใช้ ผมลึ้มในห้องน้ำไม่รู้ตัว เขาจึงได้รู้” ทอม พ่อแม่เลิกกัน ทอมอยู่กับแม่ตามลำพัง นาน ๆ พ่อแะมาเยี่ยมครั้งหนึ่ง แต่ทุกครั้งที่มาจะมาและพูดคุยกันไม่รู้เรื่อง แม่เองก็ติดเหล้า ต้องดื่มทุกเย็น ส่วน เอกและชาย พ่อตาย อยู่กับแม่ตามลำพัง แม่ไม่ได้ประกอบอาชีพและไม่สามารถจะหาเลี้ยงครอบครัวได้ ทำให้ครอบครัวประสบกับความลำบาก ทั้งเอกและชายต้องออกจากโรงเรียนเพื่อมาหาเลี้ยงครอบครัว แม่ของเอกมาเริ่มทำตุ๊กตาของที่ระลึก หลังจากที่เอกและชายถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุมแล้ว ส่วน วิภา แม่พ่อแม่จะอยู่ด้วยกัน แต่พ่อของวิภา ติดเหล้า ส่วนสามีเลิกไป ทั้งลูกไว้ให้วิภาเลี้ยง 2 คน วิภาฝากลูกให้แม่เลี้ยง ทั้ง 5 ครอบครัว ล้วนเป็นครอบครัวที่แตกแยก ทำให้การทำหน้าที่ในบทบาทของการเป็นพ่อแม่ในด้านต่างๆ ไม่สมบูรณ์ครบถ้วน ทั้งด้านการเลี้ยงดูหาปัจจัยพื้นฐานและการอบรมสั่งสอน ให้แก่สมาชิกของครอบครัว

ครอบครัวที่พ่อแม่อยู่ด้วยกัน แต่ปฏิสัมพันธ์ในครอบครัวไม่ดี ได้แก่ ครอบครัวของ ก้อง ต้ม และ ชัย ก้อง พ่อแม่อยู่ด้วยกัน แต่ปฏิสัมพันธ์ในครอบครัวไม่ดี พ่อแม่ของก้องไม่ได้ทะเลาะกันแต่อยู่กันแบบเฉยเมย ไม่ใส่ใจซึ่งกันและกัน แม่น้อย ผู้ที่คุ้นเคยกับครอบครัวนี้ กล่าวถึงครอบครัวของก้องว่า “คนใหญ่ บ่เอาใจใส่ดูแล ลูกเป็นจะไปดั่งใดเป็นก็บ่ว่า ป้อมันก็เป็นคนดี แม่มันก็เป็นคนดี แต่เสียมันบ่ใคร่ปากควนไผ ปีน้องเป็นก็ยังบ่ใคร่ปาก” และเมื่อได้ไปพูดคุยกับครอบครัวนี้ก็พบว่า เป็นเช่นนั้นจริง ๆ ทั้งพ่อและแม่ เป็นคนที่ถามคำตอบคำ หรือไม่กี่นึ่งเงิบเฉย ๆ ครอบครัวนี้มักไม่ค่อยไปมาหาสู่ใคร แม้แต่บ้านย่าของก้องที่อยู่ปากทางเข้าบ้าน เมื่อครอบครัวนี้เดินผ่านก็ยังมิได้หยุดทักทายแะมาพูดคุยเหมือนครอบครัวอื่น ๆ ต้มเป็นอีกครอบครัวหนึ่งที่พ่อแม่อยู่ด้วยกัน พ่อของต้มมีอาชีพเป็นนายหน้าซื้อขายรถเก่า คือ เมื่อมีผู้บอกขายรถเก่า พ่อของต้มจะทำหน้าที่ไปหาคนมาซื้อ โดยอาจได้ค่านายหน้า หรือได้กำไรจากคนซื้อ ดังนั้นจึงไม่ค่อยอยู่บ้าน ไปบ้านนี้ 3 ครั้ง ไม่เคยพบพ่อของต้มอยู่บ้านเลย ชาวบ้านบอกว่า พ่อต้มติดหญิงอื่น และมีอยู่ช่วงหนึ่งที่แม่ของต้มก็คบกับชายอื่นเช่นกัน น้องสาวของต้มก็มีปัญหาเพราะเคยขังตัวเองในห้องน้ำเพื่อประท้วงพ่อแม่ ต้มเองบอกว่า ตนเองใช้ยาเสพติดเพราะเพื่อน ครอบครัวไม่มีส่วนรู้เห็นด้วย ชัย มีพ่อติดเหล้าและมีแม่ที่ขี้บ่น ร้องไห้ง่าย ไปเยี่ยมบ้านนี้ทุกครั้งแม่ก็มักจะมาร้องให้

น้อยใจเรื่องลูกสาวหนีจากบ้านไปทำงานที่อื่นแล้วไม่ส่งข่าวกลับมา 3 ปี เพราะทะเลาะกับแม่ ชัยจะดูแม่เมื่อเห็นแม่ร้องไห้ ส่วนแม่ก็จะขึ้นเสียงแหวกเสียงชัย เมื่อถูกชัยดู พ่อแน่นมาแล้วพูดไม่รู้เรื่อง เปล่งเสียงรืนรัวจนฟังไม่เป็นภาษา

ครอบครัวที่มีปฏิสัมพันธ์ในครอบครัวไม่ดี ก็มีผลให้การทำหน้าที่ของครอบครัวสูญเสียไปด้วย เช่น พ่อที่เมาหรือ ไม่มีเวลาในการพูดคุยกับคนในครอบครัว เมื่อมีสมาชิกในครอบครัวใช้ยาเสพติดผู้ที่ทำหน้าที่ในการอบรมหรือควบคุมสมาชิกก็มีได้ทำหน้าที่นั้นอย่างที่ควรจะทำ

3. การอบรมเลี้ยงดู ครอบครัวผู้ใช้ยาเสพติด มีการอบรมสมาชิก 2 แบบคือ ครอบครัวที่ปล่อยปละละเลย ไม่เอาใจใส่ ได้แก่ ครอบครัวของ ศักดิ์ เอก ทอม และ ก้อง แม่ของเอก และ ทอม มีความคาดหวังในตัวลูกเหมือน ๆ กัน คือ ต้องการให้ลูกได้เรียนหนังสือ และทำงานที่มีเงินเดือน เป็นงานที่ไม่ลำบากเหมือนที่ตนทำ วิธีที่จะทำให้ลูกได้มีเงินเดือนนั้นคือการส่งให้ลูกได้เรียนหนังสือ พ่อแม่มีหน้าที่หาเงินให้ลูกเรียน แม่ของเอกบอกว่า “บ่มีป้อแล้ว แม่ก็บ่ฮู้จะชะการอะฮยัง ป้อมันเป็นคนเซาเงิน ได้ส่งลูกเรียนตั้งสอง สิ้นมันไปแล้วลูกต้องออกจากโรงเรียน ชะการบ่จ้าง ให้เรียนหนังสือ บ่เคยชะการ ปักมาจากเรียนมันก็เหนื่อยแล้ว” ทั้งสองครอบครัวนี้ ไม่ฝึกฝนให้ลูกช่วยงานหรือแบ่งความรับผิดชอบในครอบครัว เพราะเห็นว่า เรียนมาเหนื่อยมาแล้ว กลับมาบ้านจึงไม่อยากให้ทำงานอีก อีกทั้งที่บ้านก็ไม่มีงานอื่นที่จะให้ลูกช่วยทำได้ งานบ้านเป็นหน้าที่ของแม่ ไม่ใช่หน้าที่ของลูกผู้ชายที่จะมาทำงานบ้าน ครอบครัวของศักดิ์ แม่ไม่ได้ทำงานอะไร พ่อเป็นคนหาเลี้ยงครอบครัวคนเดียว แรก ๆ พ่อแม่ก็ให้ความสนใจในตัวศักดิ์ พยายามส่งให้เรียนหนังสือ แต่ด้วยศักดิ์มักน้อยใจที่ตนเองมักจะถูกเปรียบเทียบกับน้องเสมอ โดยศักดิ์จะถูกมองว่า ไม่ดี ทั้งเรื่องการเรียน การเที่ยวเตร่ คบเพื่อน ในขณะที่น้องสาวจะได้รับคำชมจากพ่อแม่และคนอื่น ๆ ถ้าพูดที่ศักดิ์จำได้ฝังใจคือคำที่พ่อพูดกับแม่ว่า “มันจะไปทำอะไรที่ไหนก็ช่าง ลูกคนนี้ตัดหางปล่อยวัด ไม่ต้องไปสนใจมัน” ศักดิ์ไม่ได้ทำอะไร มีพ่อทำหน้าที่หาเลี้ยงครอบครัว ส่วนก้อง อยู่ในวัยเรียน พ่อแม่มีอาชีพรับจ้างและเช่าที่ทำไมมัน และไม่ค่อยสนใจว่าลูกจะไปไหนมาไหน ทั้ง 4 ครอบครัว พ่อแม่ มีความรู้เพียงระดับประถมศึกษา หน้าที่ที่ทุกคนรู้คือการต้องเลี้ยงดูลูก ส่งลูกเรียนหนังสือ และต้อง อบรมสั่งสอนให้ลูกเป็นคนดี ด้วยการพูด หรือบอกกับลูก แต่ไม่ได้ลงโทษเมื่อลูกไม่ได้ทำตาม แต่ละ ครอบครัวมีเหตุผลของการไม่ลงโทษลูกต่าง ๆ กัน แม่ของเอก บอกว่า ลูกของตนเป็นคนดี ไม่มีให้ต้องว่ากล่าวตักเตือน จึงไม่ต้องลงโทษ แม้ว่าเธอจะนอนตื่นสายมากและ ออกไปเที่ยวกับเพื่อนเป็นประจำ แม่ถือว่าเป็นเรื่องปกติ พ่อแม่ของศักดิ์ เองเบื่อหน่ายต่อการอบรมศักดิ์ จนเลิกใส่ใจ พ่อแม่ของ ก้องไม่รู้อะไร

อบรมลูกอย่างไร เห็นว่าเด็กผู้ชายก็เที่ยวเตร่เป็นธรรมดา ส่วนแม่ของทอม เย็นลงก็มา ไม่ได้สติ บางวันอะอะอาละวาด เพราะคิดเหล้า โอกาสที่จะคุยกันรู้เรื่องเป็นไปได้ยาก ทั้ง 4 คนนี้จึงสามารถทำอะไรได้ตามใจ ศักดิ์ และ เอก เคยไปรับจ้างทำงานเป็นลูกจ้างรายวันนอกหมู่บ้าน แต่ทั้งสองไปทำงานบ้างหยุดบ้าง บางทีก็ไปทำงานสายมาก ไม่เป็นที่พอใจของนายจ้าง ทำให้ต้องเปลี่ยนงานอยู่บ่อย ๆ ไม่อดทนที่จะทำงานที่ใดที่หนึ่งได้นาน ๆ เขาไม่เคยต้องเหน็ดเหนื่อยหรือทำงานหนักเช่นที่พ่อแม่ของตนเคยเหนื่อยมาก่อน จึงพบกับภาวะว่างงานอยู่บ่อย ๆ เอกหลังจากออกจากสถานพินิจมาแล้ว ได้ไปรับจ้างเป็นคณงานที่สวนดอกไม้ แต่ผ่านไปที่บ้านเอกช่วง สาย ๆ ราวสิบโมง ก็พบว่าเอกยังไม่ออกจากบ้านไปทำงาน แม่ของเอกจะแก้ตัวให้ทุกครั้งว่า เอกปวดหัว วันนี้พักวันหนึ่ง อีกวันไปพบเอกยังนอนอยู่ แม่ก็บอกว่า วันนี้ที่สวนไม่มีงานมากนัก ก็เลยหยุดไปบ้านเอกก็ครั้งภาพที่เห็นจนเดาเหตุการณ์ได้คือ เอกจะออกจากห้องนอน อาบน้ำแต่งตัวง่าย ๆ ด้วยเสื้อยืดแขนสั้น กางเกงขาสั้น แล้วก็ออกจากบ้านไป โดยมีเพื่อนจี้รถจักรยานยนต์มารับไป เอกไม่มีรถ จึงต้องพึ่งพาเพื่อน เช่น ให้ศักดิ์ หรือ ก้อง เป็นผู้รับส่งให้ ทอมเป็นอีกคนที่ครอบครัวยากจนมาก และไม่มีรถจักรยานยนต์ จึงต้องอาศัยเพื่อนเมื่อจะต้องไปที่อื่น ๆ เช่นกัน การที่พ่อแม่อบรมเลี้ยงดู แบบไม่ใส่ใจ ทำให้พวกเขาใช้ยาเสพติดโดยไม่ต้องคำนึงถึงว่า พ่อแม่จะคิดอย่างไร ผู้อาวโส ผู้นำชุมชน และชาวบ้าน ต่างมีความเห็นที่สอดคล้องกัน ว่าผู้ที่ใช้ยาเสพติดมักเป็นคนที่พ่อแม่ไม่สนใจ ปลอมยให้ทำอะไรได้ตามใจโดยไม่ดูไม่ว่ากล่าวตักเตือน บางทีก็ปล่อยให้เด็กไปคบเพื่อนที่ไม่ดี และพากันเสพยา หากครอบครัวเหล่านี้เอาใจใส่และไม่ตามใจลูกหลานจนเกินไปก็คงจะไม่เป็นเช่นนี้

ครอบครัวที่มีการเอาใจใส่ลูกแต่มีการปฏิบัติต่อกันอย่างไม่พอดี คือ มีการตามใจลูกมากเกินไป ไม่มีการควบคุมให้ปฏิบัติตามการอบรมสั่งสอน เมื่อกระทำความผิด ก็ไม่มีการลงโทษ เช่นครอบครัวของตั้ม แม่ตามใจมาก มีความชื่นชมและเอาอกเอาใจตั้มมาก จนดูเป็นเรื่องน่ารำคาญสำหรับตั้ม ระหว่างที่คุยกันสังเกตได้ว่า แม่จะถูกตั้มดุเมื่อแม่พูดอะไรที่ตั้มไม่เห็นด้วย เช่นการพูดชื่นชมตั้มบ่อย ๆ หรือเล่าเรื่องอะไรที่ตั้มไม่ยอมให้พูดถึง แม่ไม่เคยดุว่าตั้มเลย อีกทั้งไม่ใช้งาน ตั้มมีหน้าที่เรียนหนังสือเพียงอย่างเดียว แต่ตั้มไม่เกร และแสดงความรักน้องแม่ก็ชื่นชมมากแล้ว ส่วนต้นพ่อและแม่ใหม่ของต้น เอาใจใส่ต้นดี ฝ่ายแม่ใหม่ไม่ค่อยกล้าที่จะใช้งานต้นด้วยเกรงใจสามี เวลาใช้งานก็ใช้แต่ลูกของตัวเอง แต่ในทางตรงกันข้าม พ่อกลับใช้งานตั้ม ซึ่งเป็นลูกติดแม่มากกว่า ด้วยเหตุที่ตั้มเป็นเด็กว่าง่าย ต้นมีความรู้สึกที่ พ่อและแม่ต่างให้ความเอาใจใส่ตั้มมากกว่าตน เมื่อกลับจากโรงเรียนมา ต้นมักจะแยกตัวอยู่ในห้องตามลำพังโดยที่ทั้งพ่อแม่

ไม่รู้เลยว่าต้นไช้ยาเสพติด ครอบครัวของชัย และวิภา พ่อแม่มีลักษณะคล้ายกัน คือ พ่อของ ทั้งสองคน ดิดเหล้า ดื่มทุกเย็นและมีแม่ที่ใจน้อย ขี้บ่น เวลาถูกทำอะไรไม่ถูกใจใช้การบ่น หรือ คำตวาดเสียงแหว บางทีแม่ก็ร้องไห้แสดงความน้อยใจออกมา ปฏิกริยาที่แม่ของชัยแสดงออกรวมถึงการบ่นและคำเป็นการแสดงอารมณ์ซึ่งชัยเองรู้ดีว่าเป็นเรื่องน่ารำคาญ และไม่นำคำพูดนั้นมาเป็นสาระให้คิดหรือถือเอามาปฏิบัติ เมื่อแม่บ่นรำพึงรำพันเรื่องลูกพร้อมกับร้องไห้ไปด้วยนั้น ชัยก็ส่ายหน้าแสดงความเบื่อหน่าย ส่วนวิภาเมื่อแม่บ่นขึ้นมา วิภา ก็แสดงท่าทีหงุดหงิด และกล่าวว่า “เอาอีกแล้ว บ่นแล้วมันได้อะไรขึ้นมา” แม้วิภาและชัยจะเป็นผู้ใหญ่แล้ว แต่แม่ก็ยังคงปฏิบัติต่อลูกเช่นเดิม การเลี้ยงดูทั้งแบบปล่อยปละละเลย หรือการตามใจลูกมากเกินไปมีส่วนทำให้ดิดยาเสพติดได้

4. การประกอบอาชีพ ชัย และวิภา เป็นผู้ใช้ยาเสพติดเพื่อการประกอบอาชีพโดยตรง นั่นคือ วิภาแม้ว่าเธอจะใช้ยาเสพติดด้วยการชักนำของเพื่อน แต่การดิดยาเกิดจากเมื่อใช้แล้วเกิดความพึงพอใจ ให้บริการแขกได้โดยไม่เบื่อหน่าย วิภาบอกว่าเมื่อใช้ยาเสพติดแล้วทำให้หายทุกข์และไม่คิดอะไรมาก เพื่อน ๆ ส่วนมากก็ใช้กัน ส่วนชัยใช้ยาบ้าด้วยเหตุผลที่ต้องการให้ทำงานได้ โดยไม่รู้สึกรำคาญเหนื่อย หลังจากที่ใช้ถูกจับแล้วถูกตัดสินจำคุก แต่เนื่องจากชัยเพิ่งถูกจับครั้งแรก และใช้ยาบ้า ด้วยเหตุผลในการประกอบอาชีพ จึงถูกตัดสินให้รอลงอาญา ถ้าชัยใช้ยาเสพติดแล้วถูกเจ้าหน้าที่จับได้อีก ชัยจะต้องถูกจำคุก ปัจจุบันชัยไม่แตกต่างจากคนตกงาน จะออกไปรับจ้างเมื่อมีผู้ต้องการแรงงาน ถ้าไม่มีงานชัยก็อยู่บ้านเฉย ๆ เ็นลงก็ดื่มเหล้า

นอกจากการประกอบอาชีพจะเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ใช้ยาเสพติดแล้ว การประกอบอาชีพของพ่อแม่ที่ต้องใช้เวลามากจนมีเวลาให้ครอบครัวน้อย ก็มีผลให้คนในครอบครัวไปใช้ยาเสพติด เช่นครอบครัวของศักดิ์ พ่อทำงานทั้งกลางวันและกลางคืน นั่นคือ เข้าทำงานประจำอยู่แห่งหนึ่ง เมื่อเลิกจากงานประจำแล้ว ก็ไปเป็นยามอีกแห่งหนึ่งกลับถึงบ้านเที่ยงคืน เช้าขึ้นก็ต้องรีบออกจากบ้านไปทำงานอีก ส่วนแม่แม่ไม่ได้ทำงานแต่เป็นคนที่ชอบเที่ยวเตร่ และใช้เงินเปลือง ชาวบ้านจะพูดถึงครอบครัวนี้แบบคำหนิสมือว่า แม่ของศักดิ์เป็นผู้หญิงไม่ดี ไม่สงสารพ่อ หาเงินมาได้เท่าไรก็เอาไปเที่ยวหมด มีครั้งหนึ่งที่แม่ของศักดิ์ขอแยกทางไปอยู่กับชายอื่น ขอเงินจากพ่อของศักดิ์ไปแสนบาท พ่อศักดิ์ก็ยอมจ่ายให้ หลังจากนั้นสองสามเดือนก็กลับมาอยู่กับพ่อของศักดิ์อีกในสภาพที่หมดตัว ชาวบ้านบอกว่าพ่อของศักดิ์ก็มีส่วนที่ทำให้เป็นเช่นนี้ เพราะมัวแต่ทำงานไม่มีเวลาให้เมีย จึงต้องไปหาความสุขที่อื่น

5. ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว แม้ว่าการใช้ยาเสพติดครั้งแรกจะมีสาเหตุมาจากเพื่อนเป็นส่วนมาก แต่ฐานะทางเศรษฐกิจก็มีส่วน เช่นกัน นั่นคือความที่ฐานะครอบครัวจน ทำให้พ่อแม่ของผู้ใช้ยาเสพติดเหล่านี้มีโอกาสในการศึกษาน้อย ไม่รู้ถึงวิธีการที่จะอบรมเลี้ยงดูลูก ดังเช่นพ่อแม่ของก้อง เอก และทอม อีกทั้งยังต้องทุ่มเทเวลาในการทำงาน จะเห็นว่า ครอบครัวผู้ใช้ยาเสพติดส่วนมากมีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี มีครอบครัวที่ยากจนมาก 3 ครอบครัว คือ ครอบครัวของเอก ทอม และ ชัย ครอบครัวของเอก หลังจากที่พ่อตายแล้ว ลูกต้องออกจากโรงเรียน แม่ป่วยเป็นโรคหัวใจในอุ้งน้ำดี เมื่อเอกและชายเป็นผู้ขายยาเสพติด ทำให้สามารถนำเงินมารักษาแม่ได้จนอาการหายเป็นปกติ เมื่อเอกและชายถูกตำรวจจับ ทำให้ฐานะของครอบครัวจวนลง แม่จึงได้รับตุ๊กตาของที่ระลึกจากเพื่อนบ้านมาทำ มีรายได้เดือนละ ประมาณ 1,500 บาท เมื่อเริ่มทำ จะได้ประมาณเดือนละ 1,000 บาท เท่านั้น ส่วนเอก เมื่อออกจากสถานพินิจมา ได้รับจ้างทำงานที่สวนดอกไม้เป็นบางวัน ส่วนมากจะอาศัยกินอยู่กับรายได้ของแม่ เงินที่เอกรับจ้างได้มา เอกก็ใช้จ่ายส่วนตัว บางวันก็ซื้อกล้วยเตี๋ยมาฝากแม่ แต่ไม่เคยให้เงิน บางวันเอกเอาเงินมาฝากไว้ 20 - 50 บาท แต่พอจะออกไปเที่ยวก็จะมาเอาคืนไป บ้านของเอกนอกจากตัวบ้านแล้ว มีสิ่งของที่มีค่าเพียงโทรทัศน์สี 14 นิ้ว 1 เครื่อง และพัดลมตั้งโต๊ะ 1 ตัวเท่านั้น ครอบครัวของทอม เป็นครอบครัวที่ผู้มีสภาพที่แย่ที่สุดในชุมชน ปลูกอยู่ในที่ดินดั้งเดิมของตายาย มีลักษณะเป็นบ้านเดี่ยว ยกพื้นสูงจากดินขึ้นมาราว 1 เมตร อยู่บนพื้นที่ไม่เกิน 8 ตารางวา บ้านทอม ต่อไฟฟ้าจากบ้านป่า พี่สาวของแม่ที่อยู่ติด ๆ กันมาใช้ 1 ดวง เหมารายค่าไฟกันเดือนละ 20 บาท แม่ของทอมยังหุงข้าว ทำกับข้าวด้วยเตาพื้น ไม่มีห้องน้ำ อาศัยเข้าห้องน้ำของบ้านพี่น้องที่อยู่ใกล้ ๆ แม่ทอมหาเลี้ยงครอบครัวด้วยอาชีพรับจ้างเพียงคนเดียว งานที่รับจ้างไม่ใช่เป็นงานประจำแต่จะเป็นงานอย่างผู้ขายทำ เช่น เมื่อมีใครต้องการซ่อมตู้ ซ่อมโต๊ะก็จะมาตามไปช่วยซ่อม หรือไปช่วยยกของหนัก ๆ มีรายได้ไม่แน่นอน และรายได้ส่วนหนึ่งยังต้องจ่ายเป็นค่าเช่า อีกวันละ 20 - 40 บาท ถ้าบ้านที่จ้างไปเลี้ยงเหล้าด้วย ก็จะไม่เสียเงินในส่วนนี้ ชัย เป็นอีกครอบครัวหนึ่งที่มีอาชีพรับจ้าง แต่มีแรงงานถึง 2 คน คือชัยและพ่อ จึงมีฐานะดีกว่าทั้ง 2 ครอบครัวที่กล่าวมา อีกทั้งบริเวณบ้านมีที่ดินให้แม่ของชัยปลูก ผัก พริก มะเขือ และพืชสวนครัวอื่น ๆ ไว้กิน เมื่อมีเหลือก็เก็บขายได้ ที่ดินแปลงนี้เกือบถูกขายไป เมื่อปี พ.ศ. 2539 เช่นกัน เพราะน้องสาวของชัยอยากได้เงินมาใช้จ่าย แต่แม่ไม่ยอมขายจึงเป็นเหตุให้น้องสาวของชัยโกรธแล้วหนีออกจากบ้านไป ไม่กลับมาจนถึงทุกวันนี้ ครอบครัวของวิภา เดิมก็มีฐานะยากจนเช่นกัน แต่เมื่อน้องของวิภา มีสามีเป็นชาวต่างชาติ ทำให้สามารถส่งเสียเงินให้ครอบครัวได้ มีฐานะดีขึ้น และ เป็นผู้จ่ายเงินไถ่ตัววิภา

จากสถานบริการที่พื้ยา หากขาดน้องของวิภาเสียแล้ว ก็คงจะมีสภาพไม่แตกต่างครอบครัวของ เอกและทอม ทั้ง 4 ครอบครัวที่กล่าวมา เป็นครอบครัวที่ไม่มีที่ดินทำกิน และมีอาชีพที่ไม่มั่นคง มีแต่ที่ดินที่ปลูกบ้านอยู่เท่านั้น ครอบครัวของ ศักดิ์ ต้ม และ ก้อง เป็นครอบครัวที่มีพอกินพอ ไร่ ด้วยมีอาชีพที่มีรายได้สม่ำเสมอ ส่วนครอบครัวที่มีฐานะดีที่สุดคือ ครอบครัวของดัน ที่บ้าน เป็นศูนย์รวมให้แม่บ้านหลายคนมาเย็บผ้าสำเร็จรูปส่ง มีจักรเย็บผ้า 7 หลัง นอกจากนี้มีที่ดินทำ สวนดอกไม้นายส่งด้วย

จากที่กล่าวมาปัจจัยที่ทำให้ใช้ยาเสพติดที่สำคัญมากที่สุดคือกลุ่มเพื่อน ถ้ามีกลุ่มเพื่อน ที่ใช้ยาเสพติดแล้วมาชักชวนให้ทดลองใช้ก็อยากลอง ทุกคนรู้ว่ายาเสพติดมีอันตรายและผิด กฎหมาย แต่ในขณะที่เพื่อนชวนใช้ก็จะลองเพราะแต่ละคนมีประสบการณ์ ว่าเพื่อนใช้อยู่ก็ไม่ได้ เห็นเป็นอะไร การลองใช้ครั้งแรกก็คงจะไม่เป็นอะไร ความอยากลอง และอยากรู้ว่าเมื่อใช้ แล้วจะเกิดอะไรขึ้นมีผลต่อจิตใจมากกว่า สิ่งที่ทำให้ ใช้่อีกอย่างหนึ่งคือไม่กล้าที่จะปฏิเสธเพื่อน กลัวว่าเพื่อนจะว่าไม่กล้า ไม่แท้จริง คนอื่น ๆ ใช้กันก็ต้องใช้บ้าง แค่อลองก็อยากรู้ อยากเห็นอยู่ แล้วเมื่อได้แรงยุยงชวนเชื่อว่าใช้แล้วดีอย่างไร ก็ทำให้อยากลองไปด้วย นอกจากนี้ความรู้สึกของ ความเป็นพวกเดียวกันซึ่งมีอยู่สูงในกลุ่มของวัยรุ่นเป็นแรงเสริมให้ใช้ได้ง่ายขึ้น ปัจจัยอื่น ๆ เป็น เสริมปัจจัยเสริม ที่จูงใจให้กลับมาใช้อีก เช่นครอบครัวของศักดิ์ ก้อง ที่ภายในครอบครัวไม่มีความสุข ผู้ใช้ยา ก็จะออกมาหาเพื่อนที่พูดคุยกันรู้เรื่องและมีโอกาสก็เสพยาอีก มีผู้ที่ลองดูรู้ส ชาติแล้วไม่เสพยาอีกก็มี ด้วยเห็นคุณค่าของความรักความห่วงใยที่พ่อแม่มีต่อตนเอง เห็นคุณค่า ของเงินที่พ่อแม่หามาด้วยความเหน็ดเหนื่อย และประการสุดท้ายคือเห็นคุณค่าของตัวเอง ไม่อยาก เป็นอย่างที่เป็น เช่นถูกตำราวจับ หรือกลายเป็นผู้ติดยาเสพติดที่สังคมไม่ยอมรับ

ลักษณะของปัญหาที่เกิดขึ้นมีผลต่อผู้ใช้ยาเสพติดครอบครัวและชุมชนดังนี้

1. ด้านการศึกษา ผู้ที่ใช้ยาเสพติดหลายคนมีปัญหาด้านการเรียน ได้แก่ ดัน ต้ม ก้อง ทอม และศักดิ์ คือ ดัน ตั้งแต่ใช้ยาเสพติดผลการเรียนไม่ดี เพียงแค่สอบผ่านไปได้เท่านั้น เมื่อ ดันล้มป่วยลง ได้ขาดโรงเรียนอยู่หลายวัน ดันเรียนไม่ทันเพื่อน ทำให้เมื่อและไม่อยากเรียน จึง ได้หยุดพักการเรียนจนเปิดเทอมใหม่ ดันขอย้ายไปเรียนอีกโรงเรียนหนึ่ง แต่ผลการเรียนก็ยังไม่ดี ส่วนต้มใช้ยาเสพติดเมื่อเรียนอยู่ในโรงเรียนมีชื่อเสียง และมีโอกาสที่จะสอบเข้ามหาวิทยาลัยได้ แต่ปรากฏว่าต้มสอบเข้ามหาวิทยาลัยไม่ได้ และไม่อยากเรียนต่อ ได้พักการเรียนและไปสมัคร ทำงานกับบริษัทเอกชนแห่งหนึ่ง ต้มทำได้ราว 3 เดือน ก็ออกเพราะเบื่อกับที่นั่นแล้ว หลังจากนั้น

ดื่มได้ไปสมัครเรียนต่อในระดับปริญญาตรี ของสถาบันแห่งหนึ่งในเชียงใหม่ อีกคนหนึ่งที่ได้รับผลกระทบทางการศึกษา คือ ก้อง ก้องได้ใช้ยาเสพติดและควบคุมอารมณ์ไม่ได้ มีเรื่องชกต่อยกับครูที่โรงเรียน ครูลงโทษให้ออกจากโรงเรียน ต่อมาญาติพาไปฝากเข้าเรียนอีกโรงเรียนหนึ่ง ก้องได้ชักชวนให้เพื่อนที่โรงเรียนใหม่ใช้ยาเสพติดด้วยสองคน ทางโรงเรียนรู้เข้าจึงลงโทษให้ออกจากโรงเรียนทั้งสามคน ก้องต้องออกจากโรงเรียนตั้งแต่นั้นมา ปัจจุบันก้องอยู่บ้าน เทียวเตร่กับเพื่อนไปวัน ๆ นอกจากนี้ยังพาเพื่อนหญิงวัยเดียวกันมานอนค้างอยู่ด้วยที่บ้าน สร้างความหนักใจให้แก่พ่อแม่และพี่น้องมาก คนสุดท้ายที่มีปัญหาด้านการเรียน คือ ทอม ทอม จบ ประถมศึกษาปีที่ 6 ในปี 2544 จากนั้นไม่ได้เรียนต่ออีก เพราะครอบครัวของทอมไม่สามารถจะส่งทอมให้เรียนหนังสือได้ ญาติ ๆ ของทอมก็ไม่มีใครช่วยได้ เพราะไม่ชอบที่ทอมใช้ยาเสพติด ปัจจุบันทอมมักอาศัยนอนอยู่ที่วัดบ้านปากกล้วย หรือไม่ก็อาศัยนอนกับเพื่อน ๆ ผู้ใช้ยาเสพติดที่บ้านปากกล้วย ไม่ค่อยได้กลับมาที่บ้านของตน ปลอมให้แม่อยู่บ้านตามลำพังคนเดียว

2. ด้านการประกอบอาชีพ หลายคนที่ใช้ยาเสพติดมีปัญหาเรื่องการประกอบอาชีพ โดยเฉพาะคนที่ถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุม ได้แก่ เอก ชาย ชัย ทำให้เสียอนาคตและโอกาสที่จะได้รับการจ้างงานในชุมชนลดน้อยลง ต้องออกไปรับจ้างทำงานนอกหมู่บ้านที่นายจ้างไม่รู้เรื่องการใช้ยาเสพติด เช่น เอก ต้องออกไปรับจ้างทำงานสวนดอกไม้้นอกหมู่บ้าน งานรับจ้างทำสวนดอกไม้้นอกหมู่บ้านก็มีแต่เอกก็ไม่ได้ไปทำ ชาวบ้านไม่คิดว่าเอกจะทำงานประเภทนี้ได้ เพราะไม่เคยเห็นว่าเอกเป็นคนเองงานเอการ ชาย ต้องเลิกทำงานบริษัทที่ทำประจำ เพราะยังอยู่ในระหว่างต้องโทษ ชัย เองงานรับจ้างที่เคยทำอยู่เป็นประจำก็ต้องเลิกทำตั้งแต่ถูกจับ กลับมาทำงานรับจ้างรายวันเป็นครั้งคราวแทน วิชาเองไม่มีงานทำแม้จะไปขายของที่ตลาดก็ยังไม่มีคนอุดหนุน แต่ละคนเสมือนคนตกงาน ที่ต้องพึ่งพิงครอบครัว

3. ด้านปฏิสัมพันธ์กับคนในครอบครัวและเครือญาติ พบว่าปฏิสัมพันธ์ของครอบครัวและเครือญาติเสื่อมลง ครอบครัวที่มีสมาชิกของครอบครัวใช้ยาเสพติดจะถือว่าเป็นเรื่องน่าอับอาย เป็นเรื่องที่ต้องปกปิด เป็นเรื่องที่ทำให้ครอบครัวและเครือญาติเสื่อมเสีย ไม่ได้รับการยอมรับในชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติจะห่างเหินไป ไม่มีครอบครัวใดบอกว่ามีคนในครอบครัวใช้ยาเสพติด แต่เมื่อได้พูดคุยกับผู้ที่ใช้ยาเสพติดแล้ว ผู้ใช้ยาส่วนมากยอมรับว่าใช้ยาเสพติด เช่น ครอบครัวของชายและเอก ที่คนในชุมชนให้ข้อมูลว่ามีสมาชิกในครอบครัวใช้ยาเสพติดและขายยาเสพติด เมื่อเข้าไปสัมภาษณ์แม่ แม่ก็ปฏิเสธเรื่องการใช้ยาเสพติดของลูกชาย แต่เอก ยอมรับว่าตนเองค้าขายยาเสพติดเพราะต้องการเงินเพื่อมาใช้จ่ายในครอบครัว เพราะพ่อได้เสียชีวิตลง แม่ป่วย

ตนเองต้องการเงินเพื่อมาใช้เป็นค่ารักษาแม่ และเมื่อถามแม่ถึงญาติพี่น้องที่พอจะพึ่งพิงได้ ทั้งญาติของตนและญาติฝ่ายสามี คำตอบที่ได้จากแม่ของเอกคือ “ญาติพี่น้องไม่มีใครให้พึ่งพาได้ เคยขอความช่วยเหลือเรื่องเงินจากญาติทางสามีที่อยู่บ้านติด ๆ กัน แต่ก็ไม่ได้ได้รับความช่วยเหลือ ตั้งแต่นั้นก็ไม่คิดที่จะพึ่งพาเขาอีก ทุกวันนี้ไม่ได้พูดกัน แม้ว่าบ้านจะอยู่ในบริเวณเดียวกัน ส่วนครอบครัวของตน หลังจากที่พ่อแม่ทราบว่าต้นใช้ยาเสพติด พ่อและแม่ก็มักจะทะเลาะกันบ่อย ด้วยแม่กลัวว่าต้นจะนำยาเสพติดมาให้ด้อยเสพ ในที่สุดพ่อแม่ก็เลิกกัน โดยที่ต้นอยู่กับพ่อ ด้อยอยู่กับแม่ ครอบครัวนี้จึงกลายเป็นครอบครัวแตกแยกอีกครั้งหนึ่ง นอกจากนี้ ครอบครัวของผู้ใช้ยาเสพติดมักจะไม่ได้ไปร่วมงานพิธี งานประเพณีหรือแม้แต่งานศพของคนที่มีความสำคัญในหมู่บ้าน ผู้วิจัยเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนหลายกิจกรรมด้วยกัน แต่ไม่พบคนในครอบครัวของผู้ใช้ยาเสพติดไปร่วมงานด้วย ให้เหตุผลของการไม่ร่วมกิจกรรมหลากหลายกันไปคือ เช่นแม่ของเอก และแม่ของศักดิ์ บอกว่ามีงานที่ต้องเร่งรีบทำ ได้ช่วยด้วยการทำบุญ หรือ บริจาคเงินแล้วหรือเสียค่าสมาชิกงานศพแล้ว แม่ของต้น ให้เหตุผลว่าไม่สนิทสนมคุ้นเคยกัน แต่จากมุมมองของคนในชุมชนจะบอกว่าครอบครัวนี้เขาไม่ค่อยสมาคมกับใคร และมักจะมาร่วมกิจกรรมของชุมชนแทบทุกกิจกรรม ยกเว้นครอบครัวของทอม ที่แม่มักจะไปร่วมงานแทบทุกงาน เพราะการไปช่วยงานจะช่วยให้มีรายได้ มีอาหารกิน และมีเหล้าดื่มโดยไม่ต้องซื้อ แม่ของทอมจะทำงานทุกชนิดตั้งแต่ยกของหนัก งานทำความสะอาด ซ่อมแซมของชำรุด หรืองานตามที่สั่ง อาจเรียกได้ว่าทำงานเหมือนคนงาน ไม่ใช่แขกที่มาร่วมงาน

4. ด้านการเงิน ปัญหาที่ครอบครัวผู้ใช้ยาเสพติดทุกครอบครัวบอกเหมือน ๆ กันคือ ลูกหลานของตนใช้เงินเปลือง ค่าใช้จ่ายในครอบครัวเพิ่มมากขึ้น ซึ่งเกิดจากการใช้จ่ายของผู้เสพยา โดยมีการขอเงินจากผู้ปกครองเพิ่มมากขึ้น หากเป็นนักเรียนนักศึกษา เช่น ก้อง จะขอเงินโดยให้เหตุผลว่าจะนำไปใช้ในการกิจกรรมการเรียน อุปกรณ์การเรียน เครื่องคิดเลข หนังสือเรียน ฯลฯ เมื่อผู้ปกครองถามถึงของที่ซื้อมา ก็จะบอกว่า อยู่ที่เพื่อน ให้เพื่อนยืมหรือถูกลักขโมยไป ส่วนผู้ใช้ยาเสพติดที่ไม่ได้เรียนหนังสือ นั้น มักจะมีอาชีพรับจ้างรายวัน เช่นทำงานโรงงานในหมู่บ้าน รับจ้างทำไร่มันฝรั่ง รับจ้างทำงานที่สวนดอกไม้ กลุ่มนี้มักจะเปลี่ยนงานบ่อย หยุ่งงานบ่อย ไม่ค่อยมีความอดทนที่จะทำงานได้นาน ๆ ทำงานเพื่อให้มีเงินเสพยา หรือใช้จ่ายในเรื่องที่จำเป็น ไม่มีเงินเหลือเก็บหรือช่วยค่าใช้จ่ายในครอบครัว เช่น เอก มักจะขอเงินแม่ โดยให้เหตุผลว่า ไม่อยากกินข้าวที่บ้านจะเอาไปซื้อก๋วยเตี๋ยว ครั้งหนึ่ง แม่มีเงินเพียง 20 บาท เมื่อเอกขอ แม่ก็ให้เงินเอกไปอย่างไม่เต็มใจนักพร้อมกับบ่นให้ฟังว่า “มีอยู่เท่านี้เอง แม่จะเอาไปซื้อกับข้าว” และเมื่อ

ผู้วิจัยถามต่อว่าแล้วเย็นนี้จะเอาเงินที่ไหนไปซื้อกับข้าว แม่ของเอกบอกว่า “มีอะไรก็กินไป แต่ก็เอาตุ๊กตาที่ทำไปส่งให้ผู้ที่มาว่าจ้างทำก็จะได้เงินมา” กลุ่มของเอก มีกันหลายคนหากมีเงินน้อยก็จะนำเงินมารวมกันแล้วเอาไปซื้อยาเสพติด ยาบ้าที่หาซื้อได้มีราคาเม็ดละ 50 บาท หากรวมเงินกันแล้วซื้อได้ 1 เม็ด ทุกคนก็มีโอกาสได้ร่วมเสพ โดยใช้กรวยกระดาษพอยด์ใส่ยาแล้วถนให้เกิดควัน จากนั้นก็ผลัดเปลี่ยนกันดูดหากว่าคนใดคนหนึ่งไม่มีเงิน เพื่อน ๆ ก็จะแบ่งปันให้ เพราะไม่มีใครที่สามารถจะหาเงินมาได้ทุกวัน คนที่พอจะมีเงินหน่อยในกลุ่มของเอกได้แก่ศักดิ์ เพราะแม่จะแอบเอาเงินให้ศักดิ์ด้วยความสงสารลูกอยู่เสมอ อีกคนหนึ่งที่มีเงินบ้างเช่นกันก็คือ ก้อง ส่วนทอมและเอก นั้นฐานะไม่ค่อยดีนัก นอกจากนี้ยังพบว่าครอบครัว ของสมพงษ์ วิทยุที่ใช้ในครอบครัวหายไปในวิทยุ สมพงษ์เข้าใจว่าเพื่อนของลูกซึ่งเป็นผู้เสพยาขโมยไป สมพงษ์ไม่ได้เอาเรื่องเห็นว่าเป็นเพื่อนของลูก และวิทยุก็มีราคาไม่แพง จากการมีค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้น ทำให้ผู้ปกครองต้องเร่งทำงานหนักมากขึ้นด้วย เช่นครอบครัวที่มีอาชีพทำตุ๊กตาของชำร่วย หรือเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูป จะต้องเพิ่มจำนวนการผลิตมากขึ้น บางครอบครัวต้องคร่ำเคร่งอยู่กับงานตลอดวันและเลิกงานเมื่อคิดค้นเที่ยงคืน เวลาที่จะเอาใจใส่ดูแลครอบครัวก็ลดลง

5. ด้านสุขภาพ ด้วยกลุ่มผู้เสพยาเสพติดส่วนมากเป็นกลุ่มที่อยู่ในวัยรุ่นเป็นส่วนมาก และยังสุขภาพร่างกายแข็งแรง มีผู้เสพยาเสพติดเพียง สองคนที่มีปัญหาด้านนี้ คือ ต้น และวิภา ต้นนั้นเสพยาเสพติดแล้วล้มในห้องน้ำ มีเลือดไหลออกทางจมูกและปาก หลังได้รับการรักษาจากโรงพยาบาลแล้วก็มีหายเป็นปกติ ส่วนวิภา นั้นการติดยาทำให้วิภาต้องออกนอกบ้านไปหายาเสพติดหรือหาเหล้าดื่มให้ตนเองมีเมามา ทำให้ร่างกายทรุดโทรม ส่วนการติดยาของวิภาไม่ใช่โรคที่เป็นผลมาจากการเสพยาเสพติด แต่อย่างไรก็ตาม หากกลุ่มวัยรุ่นเหล่านี้ยังคงเสพยาเสพติดต่อไปเรื่อยๆ ก็จะมีผลอย่างมากต่อสุขภาพกายและสุขภาพจิต

ชุมชนเมื่อเผชิญปัญหาต่าง ๆ เมื่อถึงจุดหนึ่งก็จะอยู่เฉยไม่ได้ และจำเป็นต้องดำเนินการอย่างใด ในกรณียาเสพติด เมื่อมีคนเสพยามากขึ้น ทำให้เกิดปฏิกิริยาที่จะแก้ไข ดังนั้นปัญหายาเสพติดจึงมีผลด้านคืออยู่ด้วย คือทำให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเกิดความตระหนักถึงปัญหา และมีความต้องการที่จะแก้ไขปัญหา ผลของปัญหายาเสพติดจึงไม่ได้มีแต่เพียงด้านลบเพียงด้านเดียว แต่ยังมีผลด้านดีด้วยดังนี้

ตัวผู้เสพยา เกิดความต้องการอยากเลิกเสพยา เช่นศักดิ์ บอกว่า ตนเองอยากเลิกยาเสพติด ถ้าหากพ่อพูดคุยกับศักดิ์ดี ๆ ศักดิ์รู้ว่าการเสพยามีผลเสียต่อสุขภาพ นอกจากนี้เวลาที่ไม่มียาเสพก็รู้สึกกระวนกระวายใจ ไม่เป็นสุข จะต้องไปหาขายยาให้ได้ ถ้าเลิกได้ศักดิ์ก็อยากเลิก

เช่นเดียวกับต้นที่บอกว่าตนต้องการเลิกใช้ยาเสพติด เพราะเจ็ดกลัวที่เคยป่วยมากจนต้องเข้ารักษาตัวที่โรงพยาบาล ปัจจุบันนี้ ศักดิ์ก็ไม่ได้ใช้ยาเสพติดมากเหมือนเมื่อก่อนนี้ เหตุผลที่ทุกคนอยากเลิก คือ กลัวเจ้าหน้าที่ตำรวจจะตรวจจับ แม้ว่าหลายคนบอกว่า อยากที่จะเลิกใช้ แต่มีหลายอย่างที่ทำให้ต้องกลับไปใช้ยาเสพติดอีก เช่นเมื่อรู้สึกที่ไม่สบายใจ เมื่อเพื่อนชวนเสพ และอยู่กับเพื่อนที่กำลังใช้ยาเสพติด จะทำให้ต้องเสพอีก หากไม่คบเพื่อนกลุ่มที่คบกันอยู่ เขาก็ไม่รู้ว่าจะไปคบใคร เพราะเพื่อนกลุ่มนี้รู้ใจกันดี

ครอบครัวและ เครือญาติ ของผู้ที่ใช้ยาเสพติด เมื่อรู้ว่าลูกหลานของตนใช้ยาเสพติด ทุกคนคิดเหมือน ๆ กัน คือ อยากให้ลูกหลานเลิกใช้ยาเสพติดเสีย แต่วิธีการของแต่ละครอบครัวใช้มีความแตกต่างกันไป ครอบครัวของก้องพยายามเอาใจก้อง เพื่อให้ก้องอยู่บ้าน ไม่ออกไปข้างนอก แม้ว่าก้องพาเด็กหญิงวัยเดียวกันมาอยู่ด้วยทางบ้านก็มีได้ทุกอย่างไว้ กลัวก้องจะหนีออกจากบ้าน หรือหายไปจากบ้านอีกคน เพราะทุกคนมีประสบการณ์เรื่องญาติคนหนึ่งหายไป และอีกคนหนึ่งเสียชีวิตคาเหม็นฉิบหาย พ่อแม่ของก้องมีก้องเป็นบุตรชายเพียงคนเดียวเท่านั้น ครอบครัวของเอก ก็เช่นกัน แม่ก็ตามใจเอกมาก ไม่เคยดุว่าเอกเลย ทั้งนี้เพราะแม่ได้รับการรักษาน้ำใจในถุงน้ำดีจนอาการหายดี ก็เพราะเงินที่เอกหามาได้ แม้ทุกวันนี้แม่ของเอกก็ยังพูดถึงเอกแต่ในด้านดี และชื่นชมลูกของตนมาก ส่วนแม่ของวิภาและชัยจะใช้วิธีการด่า ว่า เมื่อชัยและวิภา มินเมา สองครอบครัวนี้แม่ลูกจะเถียงกันเสมอ ส่วนพ่อก็มาเหมือน ๆ กัน ครอบครัวของต้นได้พาต้นไปรักษาเมื่อต้นป่วยลง และสั่งสอนไม่ให้ต้นใช้ยาเสพติดอีก แต่ต้นก็ยังคงกลับไปใช้เหมือนเดิม

หลายครอบครัวที่มีความพยายามที่จะให้คนในครอบครัวของตนเลิกใช้ยาเสพติด แม้ว่าความพยายามนั้นจะยังไม่ประสบความสำเร็จสมหวัง เนื่องจากการเลิกยาเสพติดมิได้ทำได้ง่าย ๆ เพราะมีหลายปัจจัยเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย

ชุมชน ปัญหายาเสพติดทำให้ชุมชนมีการรวมตัวกันเพื่อจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการป้องกันปัญหายาเสพติด หลายด้านคือ

1. มีการจัดอบรมความรู้เรื่องยาเสพติดให้แก่เยาวชนให้แก่เยาวชนที่วัด ปีละ 1 รุ่น ทุกปี โดยได้งบประมาณสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบล และมีเจ้าหน้าที่จากสถานีอนามัยเป็นแกนนำสำคัญในการจัดอบรม ในการจัดอบรมแต่ละครั้งจะมีกลุ่มเด็กวัยรุ่นและเด็กนักเรียนที่อยู่ในวัยประถมศึกษา รวมทั้งผู้ปกครองเข้าร่วมกิจกรรมประมาณ 30 คน ส่วนผู้ที่ใช้ยาเสพติดและครอบครัวของผู้ใช้ยาเสพติดไม่มีใครมาเข้าร่วมกิจกรรม

2. มีการรณรงค์ ทำแผ่นป้ายต่อต้านยาเสพติดในหมู่บ้านในวันสำคัญ เช่นวันเฉลิมพระชนมพรรษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว วันที่ 5 ธันวาคม ของทุกปี โดยมีเจ้าหน้าที่จากสถานีอนามัย และอาสาสมัครสาธารณสุขเป็นแกนนำในการทำกิจกรรมนี้ ผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมส่วนมากเป็นอาสาสมัครสาธารณสุข และ เพื่อนฝูงของเขาที่ชักชวนกันมาช่วยกัน รวสััก 20 คน และในปี พ.ศ. 2544 ได้มีกิจกรรมรณรงค์ ที่สำคัญอีกเรื่องหนึ่งคือ การประกาศให้หมู่บ้านนี้เป็นหมู่บ้านปลอดยาเสพติด นำโดยผู้ใหญ่บ้านโดยกำหนดนโยบายให้ครอบครัวที่ไม่มีผู้ใช้ยาเสพติด ติดธงปลอดยาเสพติด ไว้ที่หน้าบ้าน หรือที่ประตูบ้านที่คนจะสามารถมองเห็นได้ แต่เราก็จะเห็นมีบ้านที่ไม่ได้ติดธงมีอยู่มากพอ ๆ กัน เมื่อสอบถามจากเจ้าของบ้านที่ไม่ได้ติดธงและก็ได้ไม่มีผู้ใช้ยาเสพติดในครอบครัว เช่นครอบครัวของวิชัยก็มีคำตอบง่าย ๆ ว่า หมู่บ้านเรายังไม่ได้ปลอดยาเสพติดจริงจึงยังไม่อยากติดธงนี้ ส่วนครอบครัวของยุพินบอกว่าที่ไม่ได้ติดธงเพราะใคร ๆ ก็รู้กันอยู่แล้วว่าบ้านใครมีคนใช้ยาเสพติดหรือไม่ใช้ยาเสพติด ไม่ต้องติดก็ได้ ส่วนครอบครัวของวันเพ็ญ บอกแต่เพียงว่ายังไม่มีความคิด นอกจากนั้นครอบครัวของ แสงหล้า ที่อยู่บ้านคนเดียว ได้ติดธงไว้ถึงสองอัน บอกว่า บ้านโน้น เขาไม่ติดก็เลยยกมาให้ติดที่นี้ถึง สองอัน

3. มีการขอเจ้าหน้าที่ตำรวจ ให้ขับรถเข้าไปตรวจดูในหมู่บ้านอยู่เสมอ เจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจจะขี่จักรยานยนต์วนตรวจตรารอบ ๆ หมู่บ้านทุกวัน

4. เมื่อชาวบ้านรู้แหล่งที่เป็นที่รวมกลุ่มของวัยรุ่นที่เสพยาจะส่งข่าวให้เจ้าหน้าที่ตำรวจทราบ แม้ว่าจะไม่ทราบว่าผู้ที่แจ้งข่าวสารให้กับตำรวจเป็นผู้ใด เพราะการเปิดเผยตนเองอาจทำให้เกิดความไม่พอใจแก่ผู้ที่ถูกจับกุม หรือ เครือญาติของผู้ที่ใช้ยาเสพติด อย่างเช่น กรณีของเอก ที่ถูกจับได้ แม่ของเอกเชื่อว่าเพื่อนเอกคนหนึ่งหมู่บ้านกลั่นแกล้งเอก ด้วยการหลอกให้เอกเอายาเสพติดไปให้เพื่อนแล้วแจ้งตำรวจจับ แม่ของเอกไม่พูดกับเพื่อนของเอกจนถึงทุกวันนี้ เพื่อนของเอกคนนั้นไม่สามารถจะเข้ามาที่บ้านเอกได้อีก นอกจากนี้ พร ยังพลอยโกรธครอบครัวของเขาด้วยการที่มีชาวบ้านแจ้งเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทำให้ตำรวจสามารถล่อซื้อยาเสพติดจากผู้ค้ารายย่อยในหมู่บ้านได้ และสามารถตรวจจับผู้เสพนในชุมชนได้หลายราย ในปี พ.ศ. 2541-2542 ส่วน ในปี พ.ศ. 2543 ตั้งแต่ต้นปีจนถึงเดือนตุลาคม เจ้าหน้าที่ตำรวจมีคดียาเสพติดในหมู่บ้านนี้เพียงคดีเดียว และผู้ที่ถูกจับเป็นคนนอกหมู่บ้านมาแะเดิมน้ำมันที่ปั้มในหมู่บ้านเจ้าหน้าที่ได้หลักฐานยาบ้าเม็ดเดียว ในปี พ.ศ. 2544 ไม่มีคดียาเสพติดในหมู่บ้านเลย และในปลายปี พ.ศ. 2544 หมู่บ้านนี้ได้ประกาศเป็นหมู่บ้านปลอดยาเสพติด

ปฏิกิริยาของชุมชนที่มีต่อปัญหายาเสพติด

คนในชุมชนที่ไม่มีลูกอยู่ในช่วงวัยรุ่น และเครือข่ายของผู้ใช้ยาเสพติด ส่วนมากมองว่า เรื่องของยาเสพติดไม่ใช่ปัญหาของชุมชน ด้วยเหตุผลว่า เป็นเรื่องของครอบครัวมากกว่าและชุมชน บ้านสวนผักก็ยังไม่ได้ผลกระทบจากเรื่องนี้แต่อย่างใด แม้ว่าจะมีผู้ใช้ยาเสพติดในชุมชนบ้างก็ ถือว่ามีจำนวนไม่มากและคนเหล่านี้ก็ไม่ได้สร้างปัญหาอะไรให้กับหมู่บ้าน ไม่เคยมีการลักขโมย ในหมู่บ้าน ไม่เคยมีคดีร้ายแรงที่เกิดจากผู้เสพยาในหมู่บ้าน แต่เพื่อนบ้านก็ไม่ได้ให้ความสนิทสนมคุ้นเคยกับครอบครัวของผู้ใช้ยาอย่างแน่นแฟ้น มีปฏิสัมพันธ์กันแบบห่างเหินตามความจำเป็น ในฐานะที่ยังคงมีสายใยของความเป็นเครือญาติอยู่ในชุมชน มีน้อยครอบครัวที่กล้าวิพากษ์วิจารณ์ ครอบครัวผู้ติดยาจนบ่งบอกทัศนคติด้านลบที่มีต่อกัน เช่น ญาติของ เอก เล่าเรื่องของเอกว่าแม่ของ เอกรู้เห็นเป็นใจด้วยการขายยาเสพติดของเอกว่า “ยายพรมันรู้ดีว่าลูกมันค้ายา เจ้ายังเห็นยายพรพกเบงก์ห้าร้อยเป็นปีๆ ถ้ามันบู้บ่อหันมันจะมีสตางค์ได้อย่างไร แม่มันละตัวดีส่งเสริมให้ลูกมันขาย...” ป้าลอย เป็นอีกคนหนึ่งแสดงทัศนคติด้านลบอย่างชัดเจนต่อพิม ญาติของก้อง ที่เป็นอาสาสมัครสาธารณสุข ว่า “คนที่ใช้ยาเสพติดในหมู่บ้านนี้เป็นญาติของอิมพิมทั้งนั้น มันไม่ต้องมาทำตัวต่อต้านยาเสพติด ขอให้มันทำให้พี่น้องมันเลิกใช้ยาเสพติดให้ได้ก่อนเถิดแล้วค่อยมาบอกคนอื่น”

ผู้สูงอายุ ผู้นำชุมชน และผู้ปกครองที่มีลูกวัยรุ่นที่ไม่ใช้ยาเสพติด ส่วนมากยอมรับว่ามีผู้ใช้ยาเสพติดในชุมชนแต่ว่ามีไม่มากนักเมื่อเปรียบเทียบกับหมู่บ้านใกล้เคียงที่มีมากกว่า เห็นว่าปัญหาเสพติดเป็นเรื่องของครอบครัวที่มีผู้ใช้ยาเสพติดจะต้องควบคุมดูแลลูกหลานของตนไม่ให้ไปใช้ยาเสพติด กลุ่มนี้ให้ความเห็นว่า ครอบครัวที่มีคนใช้ยาเสพติดนั้นมักไม่เอาใจใส่ในการอบรมเลี้ยงดูลูกหลานของตน และเป็นหน้าที่ของผู้นำชุมชนจะต้องช่วยกันปราบปรามให้หมดไป กลุ่มผู้สูงอายุและผู้ที่มีลูกวัยรุ่นที่ไม่ใช้ยาเสพติด เห็นว่าผู้ใช้ยาเสพติดเป็นพวกไม่เอางานเอาการ ได้แต่ชวนกันขึ้น ๆ ล่อง ๆ หรือเที่ยวเตร่ไปวันหนึ่งๆ นั่นคือกลุ่มผู้ใช้ยาเหล่านี้จะรวมกันแล้วพากันซื้อรถจักรยานยนต์เป็นคู่ๆ เวียนไปตามบ้านสมาชิกกลุ่ม วันนี้พบกันที่บ้านนี้ตอนสายๆ ค่ำลงก็จะย้ายไปที่บ้านเพื่อนอีกคนหนึ่ง เป็นเช่นนี้ กลับเข้ามาบ้านดึกดื่น หรืออาจนอนบ้านเพื่อน ซื้อสังเกตุประการหนึ่งจากการไปเก็บข้อมูลภาคสนามคือ คนกลุ่มนี้จะตื่นสายมาก มีห้องนอนที่แยกเป็นอิสระจากสมาชิกคนอื่นๆ ในครอบครัว เช่นกันห้องเพิ่มได้ดูบ้าน หรือมีห้องแยกติดกับตัวบ้านเดิมแต่มีประตูเข้าออกแยกเป็นอิสระ สะดวกที่จะเข้าออกจากบ้านเวลาใดก็ได้ ชุมชนมองคนเหล่านี้ว่ามักเป็นคนที่ครอบครัวมีปัญหา พ่อแม่ไม่เอาใจใส่ ปล่อยลูกเกินไป ตามใจลูกเกินไป

ไป ไม่บังคับลูก ชาวบ้านจะไม่ให้ความสนิทสนมกับคนกลุ่มนี้ ในขณะที่เดียวกันคนกลุ่มนี้ก็มีพวกของตน และก็ไม่ค่อยยุ่งเกี่ยวกับกิจกรรมหรือคนในชุมชนเช่นกัน เช่นเวลาจะไปทำงานรับจ้างก็จะไปรับจ้างทำงานต่างหมู่บ้านทั้งที่ภายในหมู่บ้านเองก็มีงานให้เลือกทำหลากหลาย

กลุ่มวัยรุ่นที่ไม่ใช่ยาเสพติด ไม่ได้แสดงปฏิกิริยาอะไรต่อผู้ใช่ยาเสพติดและครอบครัว มีบางคนที่แสดงความเห็นใจผู้ใช่ยาเสพติด เช่น ฝน และด้อย มีความเห็น เพื่อน ๆ ที่ใช่ยาเสพติด เพราะครอบครัวเขาไม่ค่อยเข้าใจกัน ลูกอยู่กับพ่อแม่ไม่ได้และอีกอย่างหนึ่งในชุมชนก็ไม่มีสถานที่ให้วัยรุ่นได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ที่หมู่บ้านอื่น ๆ ยังมีลานกีฬา หรือสนามฟุตบอลที่ให้วัยรุ่นได้เล่นกัน ส่วนอีกหลายคนปฏิเสธง่าย ๆ ว่า ไม่ค่อยได้สนิทสนมกับกลุ่มที่ใช่ยาเสพติด

ผู้ปกครองที่มีลูกวัยรุ่นใช่ยาเสพติด เป็นกลุ่มแสดงความคิดเห็นในเรื่องนี้น้อยที่สุด เมื่อถูกถามว่า “มีความเห็นอย่างไรกับครอบครัวที่มีลูกหลานใช่ยาเสพติด คำตอบที่ได้มีหลากหลาย แม่ของเอกตอบว่า “ก็จะชื้ออะไรก็ได้ มันเป็นไปแล้ว” หมายถึง ก็แล้วจะให้ทำอะไร ก็ในเมื่อเขาใช่ยาเสพติดแล้ว” แม่ของทอม ยังไม่ยอมรับว่าลูกของตนเองใช่ยาเสพติด และมีความเห็นว่า “คนติดยาก็เหมือนคนติดเหล้า แต่ติดยามันผิดกฎหมาย ติดเหล้าไม่ผิดกฎหมาย คนไหนใช่ยาเสพติดก็เป็นเรื่องของคนนั้น ไม่ถูกจับก็ดีไป ถูกจับก็ช่วยไป” แม่ของตั้ม ซึ่งแต่แรกปฏิเสธเรื่องลูกติดยา แต่เมื่อตั้มบอกกับผู้วิจัยต่อหน้าแม่ว่าตนเองใช่ยาเสพติด แม่ก็ได้แต่ยิ้ม ๆ เมื่อถามว่า “เมื่อเห็นเด็กในหมู่บ้านติดยาเสพติดรู้สึกอย่างไร” ได้คำตอบว่า “ก็ไม่อยากให้ใครใช่ยาเสพติดทั้งนั้น พ่อแม่ทุกคนไม่มีใครอยากให้ลูกหลานใช่ยาเสพติด แต่เราก็ควบคุมเขาไม่ได้ พวกที่ใช่ยาเสพติด เขาก็อยู่ในกลุ่มของเขา ไม่ได้มายุ่งอะไรกับเรา บ้านเราไม่ค่อยยุ่งกับใคร” ครอบครัวของตั้ม คนในชุมชนเกือบจะไม่มีใครรู้ว่าตั้มใช่ยาเสพติด นอกจากวัยรุ่นที่คุ้นเคยกับตั้มบางคนเท่านั้น ส่วนครอบครัวของตัน เป็นครอบครัวที่มีฐานะดีและเป็นศูนย์กลางของผู้ที่เย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูป ทั้งผู้ที่มาเย็บเป็นประจำ และผู้ที่เย็บที่บ้านแล้วนำมาส่ง แม่ของตั้มเป็นคนที่มีความสัมพันธ์ดี การใช้ยาเสพติดของตั้มจึงมิได้ก่อให้เกิดปฏิกิริยาจากคนในหมู่บ้านแต่อย่างใด แต่แม่ของตั้มเองเกลียดผู้ที่ใช้ยาเสพติดมาก จนห้ามด้อยซึ่งเป็นลูกชายอีกคนหนึ่งไม่ให้คบเพื่อนที่ใช่ยาเสพติด ส่วนตั้มนั้นเมื่อพ่อแม่เลิกกันตั้มก็แยกไปอยู่กับพ่อ ส่วนวิภาซึ่งเป็นผู้หญิงคนเดียวในหมู่บ้านที่ใช่ยาเสพติด จะมีเสียงนินทาจากคนในหมู่บ้านมากกว่าพวกผู้ชาย วิภาไปทำอะไร ที่ไหน ก็จะมีคนนำมาเล่าสู่กันฟัง แม่ของวิภาเอง ก็มีท่าทีไม่อยากที่จะพูดถึงเรื่องนี้ส่วนพ่อของวิภาไม่ยอมพูดอะไรเลยถ้าพูดคุยเรื่องอื่นๆ พ่อแม่ของวิภาก็จะพูดคุยด้วยดี

ปฏิกิริยาของชาวบ้านต่อครอบครัวที่มีผู้เฒ่าเสพติด นั้น ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวยังดีกันเหมือนเดิม โดยเหตุผลว่า แม้ลูกเขาจะใช้ยาเสพติดแต่พ่อแม่เขาเป็นคนดีไม่ได้สร้างความเดือนร้อนอะไรให้กับผู้อื่น เช่นครอบครัวของศักดิ์ พ่อของศักดิ์ ยังเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน และมีตำแหน่งหลายตำแหน่งในหมู่บ้าน แม่ของศักดิ์แม้จะเป็นคนที่ชอบเที่ยวเตร่ แต่คนในชุมชนก็ยังคงให้ความสนิทสนมพูดคุยด้วยดี หรือแม้แต่ครอบครัวของหอมที่ยากจนมาก แม่ของหอมที่ติดเหล้าก็ยังถูกเรียกใช้ และขอให้ไปช่วยงานอยู่เสมอ ครอบครัวที่แยกตัวเองออกมาค่อนข้างชัดเจนคือ ครอบครัวของเอกและชาย ครอบครัวของก้อง และครอบครัวของต๋ม ที่ชาวบ้านไม่ค่อยกล่าวถึงและพวกเขาก็ไม่ค่อยจะไปสังคมกับใคร เหตุที่ชาวบ้านมิได้แสดงปฏิกิริยาอะไร เพราะความผูกพันในฐานะเพื่อนบ้านและเครือญาติที่มีมาแต่เดิมยังมีความสำคัญ นอกจากนี้กิจกรรมในชุมชนก็ยังเป็นสิ่งที่ผูกโยงความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันไว้ อย่างไรก็ตามครอบครัวผู้เฒ่าเสพติดจะหลีกเลี่ยงการไปงานสังคมจะเลือกไปเฉพาะงานที่หลีกเลี่ยงไม่ได้จริงๆ เช่นงานศพคนใกล้ชิด หากเป็นงานที่เสียสละเช่นการช่วยเหลือกิจกรรมผ้าป่าของวัด การจัดกิจกรรมให้ชมรมผู้สูงอายุ เช่น ประเพณีรดน้ำคำหัวผู้อาวุโสในหมู่บ้าน เราจะไม่ได้เห็นครอบครัวของคนเหล่านี้เข้าร่วมกิจกรรมด้วย

ปฏิกิริยาของชุมชนที่มีต่อครอบครัวและผู้เฒ่าเสพติดสรุปได้เป็น 2 กลุ่ม คือ คนส่วนมากเห็นว่าเป็นเรื่องภายในครอบครัว ที่ไม่มีผลกระทบต่อคนในชุมชน และไม่แสดงปฏิกิริยาอย่างไร ซึ่งมีข้อมูลที่ยืนยันในเรื่องนี้ได้คือพ่อของผู้เฒ่าเสพติดรายหนึ่งได้รับเลือกเป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล กลุ่มคนส่วนน้อยที่แสดงปฏิกิริยาต่อต้านให้ผู้วิจัยได้รับรู้แต่ก็ยังพูดคุยกับครอบครัวผู้เฒ่าเสพติดตามปกติ ส่วนผู้เฒ่าเสพติดที่เป็นหญิงรายเดียวในหมู่บ้าน จะถูกคนนินทามากที่สุดถึงพฤติกรรมของเธอ แต่เมื่อพบปะกันพวกเขาก็ยังคงทักทายกันเช่นคนอื่น

สรุปได้ว่าสภาพปัญหาเสพติดของหมู่บ้านสวนผักจัดอยู่ในประเภทสถานการณ์เบาบาง มีผู้เสพ 9 คนแบ่งเป็นสองกลุ่ม กลุ่มหนึ่งเป็นผู้เสพกับเพื่อนๆ ในหมู่บ้าน อีกกลุ่มหนึ่งใช้ยาเสพติดกับเพื่อนๆ นอกหมู่บ้าน การแพร่ระบาดของยาเสพติดเข้ามาสู่หมู่บ้านได้หลายทาง คือจากผู้ที่ไม่เรียนหนังสือที่โรงเรียนในเมือง จากผู้ที่ไม่ทำงานก่อนสร้าง หรืองานบริการนำมาใช้ในหมู่บ้าน นอกจากหมู่บ้านสวนผักจะมีผู้นำยาเสพติดเข้ามาเผยแพร่แล้ว ผู้เฒ่าเสพติดของบ้านสวนผักยังแพร่ยาเสพติดไปยังกลุ่มอื่นๆ ด้วย สภาพปัญหาเสพติดก่อให้เกิดปัญหาแก่ผู้เฒ่าเสพติดหลาย

ด้าน ทำให้ผลการศึกษาลดลง หรือต้องออกจากโรงเรียน ด้านการประกอบอาชีพทำให้หางานยาก หรือต้องออกจากงาน ด้านการเงิน ครอบครัวต้องใช้เงินมากต้องยากจนลงและบางคนต้องเจ็บป่วย เพราะใช้ยาเสพติด

ส่วนที่ 3 กลไกทางสังคมที่มีศักยภาพในการป้องกันปัญหาเสพติด

การใช้ยาเสพติด เป็นเรื่องที่ผิดกฎหมายและเป็นที่ยอมรับกันของสังคมทั่วไปว่าเป็นปัญหาที่มีความรุนแรงอยู่ในปัจจุบัน บ้านสวนผักเองก็ถือว่าปัญหานี้อยู่บ้างแม้จะไม่ใช่ความรุนแรงเท่าหมู่บ้านอื่น ๆ ก็ตาม แต่สิ่งที่หมู่บ้านนี้มีความแตกต่างจากหมู่บ้านอื่น คือ จำนวนผู้ใช้ยาเสพติด ในปี พ.ศ. 2543 ไม่ได้เพิ่มจำนวนขึ้น และ ในปี พ.ศ. 2544 ไม่มีคดียาเสพติดในหมู่บ้านเลย และไม่มีข่าวว่ามีผู้ใช้ยาเสพติดเพิ่มมากขึ้น มีการประกาศเป็นหมู่บ้านปลอดยาเสพติดในปลายปี พ.ศ. 2544 ในปัจจุบัน เป็นที่ทราบกันดีของชุมชนว่ายังมีผู้ใช้ยาเสพติดในหมู่บ้าน แต่ก็เป็นผู้ใช้ยารายเก่าที่ใช้มานาน การที่บ้านสวนผักมีผู้ใช้ยาเสพติดน้อยกว่าหมู่บ้านอื่น ๆ และเมื่อมีปัญหาเสพติดเกิดขึ้น ก็สามารถป้องกันคนในชุมชนไม่ให้ใช้ยาเสพติดเพิ่มมากขึ้นได้ หมู่บ้านสวนผักทำอะไร มีกลไกทางสังคมใด ที่ทำให้การป้องกันปัญหาเสพติดประสบความสำเร็จ ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษากลไกทางสังคมทุกกลไกที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ ครอบครัวและเครือญาติ เพื่อน องค์การต่าง ๆ ผู้นำชุมชน วิธีชีวิตวัฒนธรรมประเพณี ว่าแต่ละกลไกทำอะไร กลไกทางสังคมใดที่ได้นำมาใช้ได้ผล และกลไกใดที่ยังไม่ได้ถูกนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการป้องกันปัญหาเสพติดจากการศึกษาสามารถอธิบายได้ดังนี้

กลไกทางสังคมที่นำมาใช้ในการป้องกันปัญหาเสพติด

วิถีชีวิตของชาวบ้าน เป็นกลไกที่มีบทบาทในการป้องกันปัญหาเสพติดมาโดยตลอด เมื่อได้ศึกษาย้อนหลังถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ก่อนปี พ.ศ. 2516 สมัยที่ชุมชนอยู่ในความดูแลของสหกรณ์นิคมกสิกรรม อำเภอสันทรายนั้น เมื่อมีผู้กระทำความผิด ชุมชนจะมีการปกครองดูแลกันเอง เช่น หากมีการลักขโมยของก็จะถูกนำเรื่องเข้าพิจารณากันในกลุ่มหัวหน้าครอบครัว และให้สมาชิกตัดสินว่าจะพิจารณาโทษอย่างไร คนที่ลักขโมยจะถูกจับไล่ ไม่ให้อยู่ในชุมชน ส่วนเรื่องยาเสพติดนั้น ไม่เคยมีการพิจารณากันเพราะไม่ปรากฏว่ามีผู้ใดใช้ สอน ซึ่งเป็นผู้ให้ยา

เสพติดรายแรก เริ่มใช้ยาเสพติดในสมัยที่มีการปกครองโดยผู้ใหญ่นบ้านคนแรก สอนไม่เคยได้ทำ ความเดือดร้อนให้คนในชุมชน แต่สอนก็ถูกผู้ใหญ่นบ้านดักเตือนให้เลิกใช้ ชาวบ้านอยู่กันด้วยความสงบสุขตลอดมา ทุกครอบครัวขยันทำมาหากิน ยกฐานะฐานะของครอบครัวด้วยการแข่งขันกันประกอบอาชีพ ผู้ที่อยู่ในหมู่บ้านนี้จึงมีอาชีพที่หลากหลาย ตามความสนใจและความถนัดของตน ชาวบ้านมีการช่วยเหลือเกื้อกูลทั้งด้านการประกอบอาชีพ และชีวิตความเป็นอยู่ เมื่อใครต้องการความช่วยเหลือด้านแรงงานก็จะขอแรงเพื่อนบ้านให้มาช่วยกัน เช่น ในการขุดมันฝรั่ง เจ้าของไร่ไม่สามารถจะทำตามลำพังได้ เพราะหว่านทั้งหนักและการขุดแต่ละครั้งก็มีปริมาณมาก เป็นหลายร้อยกิโลกรัม การพึ่งพากัน การช่วยเหลือเกื้อกูลกันเกิดเป็นความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นของคนในชุมชนด้วยกันเอง หากชุมชนมีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้น อย่างมีคนแปลกหน้าเข้าไปในหมู่บ้าน ก็จะเป็นเรื่องที่ไม่ปกติของชุมชน จะมีการพูดถึงกันว่าเป็นใครมาทำอะไร กลับออกไปเมื่อไร การทำเช่นนี้เป็นการเฝ้าระวังสอดส่องดูแลชุมชนของตนให้พ้นภัยต่าง ๆ รวมถึงภัยที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด

นอกจากนี้การมีอาชีพที่หลากหลายในชุมชน ทำให้มีผู้คนสลับเปลี่ยนกันตื่นขึ้นมาทำงานตลอดคืน ดังเช่นคำกล่าวของเจริญ หัวหน้าครอบครัวที่มีอาชีพขับรถสองแถว ที่ให้เหตุผลเรื่องหมู่บ้านนี้ไม่มีขโมยว่า “หมู่บ้านเราเป็นหมู่บ้านที่ตื่นตลอดคืน พอคนส่วนใหญ่เข้านอนกันก็จะมีผู้ทำสวนดอกเบญจมาศเตรียมตัดดอกไม้มัดเป็นกำส่งตลาดในช่วงตีสี่ตีห้า ต่อจากนั้นแม่ค้าในตลาดเริ่มทยอยขนของมาวางขายที่ตลาดเช้าปากทางเข้าหมู่บ้าน” การประกอบอาชีพที่หลากหลายทำให้มีการเคลื่อนไหวในหมู่บ้านอยู่ตลอดคืน เป็นเสมือนยาม ที่ผลัดเปลี่ยนกันเฝ้าหมู่บ้านของตนให้ปลอดภัยจากอาชญากรรมต่าง ๆ ด้วยเช่นกัน

ในปี พ.ศ. 2533 เกิดเหตุการณ์เกี่ยวกับยาเสพติดที่เป็นที่เล่าลือไปทั้งหมู่บ้าน คือป้อมหลานชายของสอน ผู้ใช้ยาเสพติดคนแรก ป้อมติดยาเสพติด และได้หายไปจากบ้าน ชาวบ้านเชื่อว่าป้อมถูกตำรวจเก็บ ด้วยเหตุผลที่ว่า รถของป้อมยังคงจอดทิ้งอยู่ที่ศาลากลางจังหวัด หากเป็นการกระทำของคนร้าย ก็ไม่น่าจะมีหลักฐานคือรถเหลืออยู่ และตัวป้อมเองก็ไม่น่าจะมีเรื่องขัดผลประโยชน์กับใครด้วยเหตุว่าป้อมยังอยู่ในช่วงวัยรุ่น การจะถูกคนร้ายทำร้ายด้วยเหตุอื่นก็น่าจะพบศพหรือมีร่องรอยให้เห็นบ้าง ชาวบ้านแตกกันไปต่าง ๆ นานา ว่าในหมู่บ้านจะต้องมีสายลับของตำรวจแอบแฝงอยู่ และคอยแจ้งข่าวให้ตำรวจรู้ ในปี พ.ศ. 2537 เป้ วัยรุ่นชาย อายุ 16 ปี เป็นลูกน้องของป้อม และเป็นหลานของสอนอีกคนหนึ่ง ถีดผงขาวเข้าตัวเอง แล้วเสียชีวิตคาเข็มฉีดยา จากเหตุการณ์สองครั้งนี้ทำให้ชาวบ้านเล่าขานต่อกันมาถึงอันตรายที่เกิดจากการเข้าไปเกี่ยว

ข้องกับปัญหายาเสพติด ชาวบ้านได้เรียนรู้ว่าผู้ที่ใช้ยาเสพติดอาจต้องจบชีวิตลงเช่นเดียวกับทั้งสองคน เมื่อมีข่าวการรวมกลุ่มของวัยรุ่นเพื่อใช้ยาเสพติดในหมู่บ้าน ที่บริเวณบ่อปลาหรือบริเวณสะพานข้ามคลองชลประทาน และมีผู้ค้ายาเสพติด คือ เอก และ ชาย ก็มีการแจ้งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุม ครั้งหนึ่งได้ไปจับกุมกลุ่มวัยรุ่นที่ใช้ยาเสพติดบริเวณบ่อปลา มีเอก เพื่อนของเอกที่เป็นคนนอกหมู่บ้านอยู่ด้วย ครั้งนั้นเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่ได้ลงโทษเอกเพราะเห็นว่าเอกยังเป็นเด็กและมีครอบครัวที่น่าสงสาร อีกครั้งหนึ่ง เอกถูกจับขณะที่นำยาบ้าไปส่งให้ลูกค้าบริเวณถนนเข้าหมู่บ้านใกล้คลองชลประทาน เจ้าหน้าที่ตำรวจเล่าว่า สายลับของตนสืบทราบมาว่า เอก เป็นผู้ค้ายาเสพติดจึงได้ส่งคนไปล่อซื้อ และจับกุมได้ เอกเคยถูกจับมาแล้วในข้อหาใช้ยาเสพติด เจ้าหน้าที่ได้ว่ากล่าวตักเตือน แต่เอกก็ยังไม่เลิก และนำมาขายให้แก่ผู้ค้าคนอื่น ๆ ด้วย แล้วในปี 2541 อีก 1 เดือนต่อมา หลังจากที่เอกถูกจับกุม พี่ชายของเอก ชื่อชาย ก็ถูกจับกุมอีกคนหนึ่งด้วยข้อหาค้ายาเสพติดเช่นเดียวกัน หลายครอบครัวมีความเห็นว่า สายลับ หรือ สายลับของตำรวจเป็นคนที่จะนำข่าวหรือข้อมูล เกี่ยวกับผู้ค้ายาเสพติดหรือผู้ค้ายาเสพติดไปแจ้งตำรวจ เมื่อถามว่าสงสัยใครก็ไม่ไม่มีใครตอบได้

นอกจากนี้ยังมีเรื่องที่แสดงให้เห็นถึงความต้องการของชาวบ้านที่อยากให้ร้านค้ารายโอเคที่ชาวบ้านเห็นว่าจะเป็นแหล่งแพร่เชื้อเอดส์ และยาเสพติด เลิกกิจการไป ชาวบ้านก็จะหาทางกำจัดออกด้วยวิธีการของตนเอง เริ่มด้วยการวิพากวิจารณ์ ตีฉันทินทา ถึงความไม่ดีและความไม่เหมาะสมที่อยู่หน้าวัด การสร้างความเดือดร้อนให้ผู้ที่อยู่บ้านใกล้เคียงที่ทำให้ผู้คนนอนไม่หลับ เพื่อให้ขายหุ้น ญาติของเจ้าของร้าน ได้รับรู้ในความเดือดร้อนของชาวบ้าน และเลิกให้เช่าที่ เมื่อใช้วิธีการนี้ไม่เป็นผล ชาวบ้านก็ได้เข้าซื้อกันร้องเรียน ผู้ใหญ่บ้านให้ช่วยเจรจา ผู้ใหญ่บ้านก็ได้ไปบอกให้ร้านเบาเสียงลงแต่ก็ทำไม่สำเร็จ เพราะเมื่อผู้มาใช้บริการมีเมาก็จะเร่งเสียงดังรบกวนชาวบ้านอีก ในที่สุดชาวบ้านก็ใช้วิธีการของตน คือใช้ดิน หิน หรือหนังสือตึกยิงเข้าไปในร้าน ขณะที่ผู้มาใช้บริการ ทำให้ผู้ที่เคยมาก็ไม่กล้ามาใช้บริการอีก ในที่สุดร้านก็ต้องปิดตัวลง

ชาวบ้านยังใช้วิธีการอื่นต่อครอบครัวของผู้ที่ใช้หรือขายยาเสพติดด้วย เอกและแม่ของเอกก็ถูกนิทว่า แม่รู้เห็นเป็นใจกับการขายยาเสพติดของเอก เคยพกสติกเป็นจำนวนมาก ให้เพื่อนบ้านเห็น หลังจากเอกและชายถูกจับแล้ว แม่ต้องอยู่ตามลำพังคนเดียวในสภาพที่ลำบาก ชาวบ้านไม่สนใจ ดังคำกล่าวของแม่เอกที่พูดกับผู้วิจัยว่า “คนที่นี้พึ่งไม่ได้ ไม่ต้องไปพึ่งใคร” แม่ของเอกเป็นผู้ที่มาอยู่ที่หมู่บ้านนี้หลังจากที่มีครอบครัวแล้ว ญาติที่อยู่ในหมู่บ้านจึงเป็นญาติฝ่ายสามีซึ่งไม่ค่อยถูกกัน เราจึงไม่เคยเห็นแม่ของเอกไปร่วมกิจกรรมของชุมชนเลย พิมแม่ของก็ เป็น

น้ำ ของ ก้อง เป็นป่าของศักดิ์ พิมพ์เป็นอาสาสมัครสาธารณสุขในหมู่บ้าน มีญาติพี่น้องใช้ยาเสพติดหลายคนที่มีบ้านเรือนอยู่ในกลุ่มเดียวกัน เมื่อพิมพ์จัดกิจกรรมต่อต้านหรือป้องกันปัญหาเสพติด ก็จะมีคนพูดว่า “บอกพี่น้องของตัวเองก่อนเถิดแล้วค่อยมาบอกคนอื่น” ซึ่งทำให้พิมพ์ทำงานได้ลำบาก แต่พิมพ์ก็ไม่ว่าจะจัดการอย่างไรกับญาติพี่น้องของตน นอกจากนี้ยังมีผู้ต่อต้านการติดยาเสพติด ที่หน้าบ้านของพิมพ์ด้วยการนำอุจจาระไปปาดใส่ที่ป้าย กรณีของวิภาผู้หญิงที่ใช้ยาเสพติดคนเดียวของหมู่บ้าน เมื่อไปมาอยู่ที่ตลาดแม่โจ้ ชาวบ้านก็สนิทกันมาก การสนิทกันนี้ผู้หญิงคนใดได้ยื่นเข้า เขาก็จะรับรู้ถึงปฏิกิริยาของชุมชนที่ไม่ยอมรับผู้หญิงที่ใช้ยาเสพติด และมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม คนที่ยังต้องการเป็นที่ยอมรับของชุมชนก็ไม่กล้าที่จะไปใช้ยาเสพติดให้ชาวบ้านได้สนิท ก่อนที่วิภาจะกลับมาจากพญา จึงไม่มีข่าวของผู้หญิงในหมู่บ้านนี้ใช้ยาเสพติดเลย

ตามวิถีชีวิตของชาวบ้านมีกลไกหลายอย่างที่ชาวบ้านใช้เพื่อรักษาความสงบสุขของสังคมไว้ กลไกที่ถูกนำมาใช้เป็นสิ่งแรกก็คือ การนิเทศ หากใช้การนิเทศแล้วยังไม่ได้ผล ก็จะร้องขอให้ผู้ที่มีหน้าที่เข้ามาจัดการ อย่างการขอให้ผู้ใหญ่บ้านช่วยไล่วรรณการโอเค หรือการแจ้งเจ้าหน้าที่ตำรวจให้ไปจับกุมกลุ่มผู้เสพยา ปัญหาบางอย่างเมื่อเจ้าหน้าที่จัดการแล้วปัญหาอาจสิ้นสุดหรือหมดไป แต่กรณีปัญหาเสพติด ผู้ใช้ยาเสพติดในชุมชนบางคนแม้จะต้องโทษแล้วก็ยังกลับมาใช้ยาเสพติดอีก ชาวบ้านจึงใช้วิธีการต่อต้านหลายรูปแบบด้วยกัน เช่นการไม่ซื้อของที่วิภานำไปขาย หรือการปาดดินหินเข้าไปในร้านการโอเค หรือการที่ครอบครัวของเอกต้องอยู่อย่างโดดเดี่ยว ไม่ได้ได้รับการยอมรับจากคนในสังคม สิ่งเหล่านี้ ทำให้คนในชุมชนเกิดการเรียนรู้ว่า สิ่งใดควรทำ สิ่งใดไม่ควรทำ คนที่ยังมีความรัก ความผูกพันต่อคนในชุมชน ก็จะไม่กล้าทำอะไรให้ผิดไปจากความคาดหวังของชุมชน รวมถึงการไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดด้วย

การอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว และเครือญาติ

ครอบครัว และเครือญาติ มีบทบาทหน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดูสมาชิกของครอบครัว และเป็นสังคมแรกที่ทุกคนเป็นสมาชิกอยู่ ในหมู่บ้านสวนผัก มีทั้งครอบครัวที่มีสมาชิกใช้ยาเสพติด และครอบครัวที่ไม่ใช้ยาเสพติด ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวทั้งสองประเภทว่ามีการอบรมสั่งสอนเพื่อไม่ให้ลูกหลานใช้ยาเสพติดแตกต่างกันอย่างไร

จากการศึกษาพบว่าครอบครัวของผู้ใช้ยาเสพติด พ่อแม่หรือผู้ปกครองไม่ได้อบรมสั่งสอนลูกเรื่องห้ามไม่ให้ใช้ยาเสพติดก่อนหน้าที่ลูก ๆ จะเริ่มใช้ยาเสพติดหรือมีการอบรมสั่งสอน

แต่ไม่ได้มีการควบคุมอย่างจริงจัง เช่น ครอบครัวของศักดิ์ แม่เพียงแต่บอกว่าอย่าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด แต่ก็ไม่ได้มีการควบคุมดูแลอย่างจริงจัง เพราะแม่ชอบเที่ยวเตร่ไม่สนใจบ้านหรือการอบรมสั่งสอนลูกเพื่อนบ้านของศักดิ์บอกว่า แม่ของศักดิ์ไม่สามารถจะอบรมสั่งสอนลูกได้ เพราะตัวเขาเองก็ปฏิบัติตนไม่เหมาะสม เช่นมีสามีอยู่แล้วก็ยังไปเที่ยวกับชายอื่น เป็นตัวอย่างที่ไม่ดีแก่ลูก ส่วนพ่อของศักดิ์ไม่มีเวลาอบรมสั่งสอน เพราะต้องทำงานทั้งกลางวันและกลางคืน ไม่มีโอกาสที่จะได้นั่งพูดคุยกันบ่อยนัก ครอบครัวของเอก แม่บอกว่าไม่รู้จะสอนอย่างไร และคิดว่าเป็นหน้าที่ของโรงเรียนเป็นผู้สอน ส่วนชัย แม่ไม่คิดว่า จะต้องพบกับปัญหานี้เพราะชัยเป็นผู้ใหญ่แล้วจึงไม่ได้สั่งสอนลูก ครอบครัวของก้อง พ่อแม่เป็นคนที่พูดน้อยและไม่รู้ว่าควรจะต้องอบรมสั่งสอนลูกอย่างไร เมื่อลูกเสพยาแล้วก็ได้แต่บ่นว่ากล่าวตักเตือน แล้วก็ปล่อยให้เสพต่อไป เพื่อนบ้านและญาติของก้องก็บอกเช่นเดียวกันว่า เมื่อพ่อแม่ของก้องรู้ว่าก้องใช้ยาเสพติดก็ไม่เคยลงโทษด้วยการทุบตีลูกเลย น้ำของก้อง ยังให้ความเอาใจใส่ คว้า ก้อง มากกว่าพ่อแม่ ก้องมีน้ำสาวเป็นแกนนำคนสำคัญของอาสาสมัครสาธารณสุข ชื่อว่าพิม เป็นคนร่วมกิจกรรมของกลุ่มป้องกันปัญหาเสพติด และเป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญในการจัดอบรมเรื่องยาเสพติดให้แก่กลุ่มวัยรุ่น เมื่อก้องถูกให้ออกจากโรงเรียนเดิม พิมก็เป็นผู้พาก้องไปฝากเรียนที่โรงเรียนในตำบล แต่ก้องไปเรียนได้ไม่นานก็ถูกให้ออก ญาติ ๆ บอกว่าพ่อแม่ของก้องไม่ค่อยรู้เรื่องต้องให้พิมเป็นธุระแทน ส่วนครอบครัวของวิภาพ่อแม่ไม่เคยอบรมสั่งสอนเรื่องไม่ให้วิภาใช้ยาเสพติดเช่นกัน เพราะเห็นว่าเป็นผู้หญิง และมีครอบครัว มีลูกแล้ว วิภาใช้ยาเสพติดเมื่อไปเป็นหญิงบริการอยู่ต่างจังหวัด เมื่อกลับมาว่ากล่าวตักเตือนแล้วไม่เชื่อฟังจึงไม่รู้จะทำอย่างไร

ครอบครัวของวัยรุ่นที่ไม่ใช้ยาเสพติด พ่อแม่ได้อบรมสั่งสอนลูกไม่ให้ใช้ยาเสพติด บางครอบครัวตั้งกฎเกณฑ์ขึ้นมาภายในครอบครัวเพื่อให้ ป้องกันไม่ให้ลูกไปเกี่ยวข้องกับปัญหาเสพติด ผู้วิจัยขอนำมากล่าวเพียงสามครอบครัวโดยเลือกครอบครัวที่น่าจะเสี่ยงต่อการใช้ยาเสพติด เพราะอยู่ในกลุ่มเพื่อนที่ใช้ยาเสพติดและมีครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ เช่นครอบครัวแตกแยก ไม่มีพ่อหรือไม่มีทั้งพ่อและแม่ แต่พ่อแม่หรือผู้ที่ทำหน้าที่เลี้ยงดูแทนพ่อแม่ได้อบรมเขาให้เขาพ้นจากปัญหาเสพติดได้ ได้แก่ครอบครัวของ ด้อย จ้อน และก๊ี้ ทั้งสามครอบครัวนี้เป็นครอบครัวมีสภาพที่เสี่ยงต่อการใช้ยาเสพติดเพราะด้อยขาดพ่อ อยู่ในครอบครัวเดียวกับต้น ผู้ใช้ยาเสพติดรายหนึ่งที่ได้นำมาเล่า และยังเป็นเพื่อนกับศักดิ์ เอก และ ก้องผู้ใช้ยาเสพติด ก็อยู่กับพ่อแม่ เป็นญาติกับก้องและอยู่บ้านติดกัน มีญาติติดยาเสพติดหลายคน ส่วนจ้อน กำพร้าพ่อ เป็นเพื่อนนักเรียนโรงเรียนเดียวกับก้องและทอม ทั้งด้อย จ้อน และ ก๊ี้ ไม่มีใครใช้ยาเสพติดครอบครัวของ

ด้อย แม่เป็นคนเข้มงวดมาก เรื่องการคบเพื่อน มีกฎหรือข้อห้ามที่แม่ตั้งไว้ คือ ห้ามไปนอนค้างที่บ้านเพื่อน ห้ามไปคบเพื่อนที่ใช่ยาเสพติด แต่อนุญาตให้เพื่อนมาหาที่บ้านได้ทุกคน จะออกไปกับเพื่อนต้องขออนุญาตแม่ก่อน และแม่จะอนุญาต ให้ออกไปเที่ยวกับเพื่อนที่แม่แน่ใจว่าไม่ใช่ยาเสพติดเท่านั้น สัปดาห์หนึ่ง จะได้รับอนุญาตให้ไปเที่ยวกับเพื่อนได้หนึ่งวัน ด้อยเคยอยากไปเที่ยวกับเพื่อนที่สนิทสนมกันแต่แม่ไม่ยอมให้ไป เพราะเป็นคนที่ไม่รู้จักมาก่อน มีครั้งหนึ่งที่ด้อยหนีไปเที่ยวกับเพื่อนและค้างคืนกับเพื่อนด้วย เมื่อกลับมาบ้านก็ถูกแม่ลงโทษ ใช้นายางฟาดแรง ๆ ในขณะที่แม่ฟาดแม่ก็ร้องไห้ด้วย ด้อยจำเหตุการณ์ ครั้งนั้นได้ดี ด้อยเสียใจที่ทำให้แม่ร้องไห้ ตั้งแต่นั้นด้อยก็ไม่กล้าทำให้แม่เสียใจอีก

นอกจากการอบรมเรื่องไม่ให้ลูกไปใช้ยาเสพติดแล้ว แม่ของด้อยยังอบรมสั่งสอนในเรื่องอื่น ๆ ด้วย เช่นสอนให้ประหยัดใช้จ่าย แม้ว่าครอบครัวของด้อยจะมีเงิน แต่เมื่อด้อยขอให้แม่ซื้อวิดีโอเกมส์ ให้ แม่ก็ไม่ซื้อให้เพราะเห็นว่าเป็นสิ่งที่ไม่จำเป็น นอกจากนี้ยังสอนในเรื่องมารยาททางสังคม สอนไม่ให้กระทำในสิ่งที่ไม่ดี หรือทำผิด โดยให้เหตุผลในการสั่งสอนว่า เพราะแม่รักลูก ถ้าลูกทำผิดแล้วต้องจากแม่ไปแม่จะอยู่ได้อย่างไร แม่มีลูกเพียงคนเดียว

ด้อยมีเพื่อนในหมู่บ้านที่ใช้ยาเสพติดหลายคน เช่น ศักดิ์ ที่มีบ้านอยู่ใกล้กัน เมื่อศักดิ์ไม่สบายใจก็จะมาคุยให้ฟังเสมอ นอกจากนี้ยังคุ้นเคยกันดี กับ เอก ทอม ด้อยเคยถูกเพื่อนชักชวนให้ใช้ยาเสพติด ด้อยได้ทดลองใช้ยาบ้า เพราะอยากรู้ว่าใช้แล้วจะเป็นอย่างไร ด้อยใช้แล้วบอกว่าไม่เห็นที่ใช้แล้วจะดีอย่างไร และไม่มีความคิดที่จะใช้อีก

ครอบครัวของจ๊อน แม่ของจ๊อนเคยสั่งสอนจ๊อนเมื่อเห็นข่าวยาเสพติดทางโทรทัศน์ บอกจ๊อนว่าอย่าไปใช้ยาเสพติด อย่าไปกินน้ำที่เพื่อนเอามาให้กินเขาใส่ยามาเราจะไม่รู้ ให้ดื่มน้ำที่โรงเรียนเตรียมไว้ให้ ไม่ให้รับฝากของจากคนอื่น ถ้าไม่เห็นว่าเป็นอะไร แม่บอกว่าเมื่อใครใช้ยาเสพติดแล้วจะตกเป็นทาสของมัน เลิกไม่ได้ ต้องหาวิธีอยู่เรื่อย ๆ ส่วนตายายไม่เคยสั่งสอนก้องเรื่องยาเสพติด ตายายบอกว่าก้องเป็นเด็กดี คงจะไม่ใช้ยาเสพติดแน่นอน แต่ในเรื่องการอบรมด้านอื่น ๆ ตายายได้มอบหมายหน้าที่ให้จ๊อนเป็นผู้ดูแลน้อง ให้เป็นผู้ไปนอนค้างคืนเฝ้าแม่ที่โรงพยาบาล เมื่อแม่ไม่สบาย หรือหากจ๊อนมีภาระเรื่องเรียน จ๊อนก็ทำหน้าที่ไปส่งข้าวให้แม่ แล้วก็กลับมาอนที่บ้านตายาย จ๊อน ทำหน้าที่ทุกอย่างตามที่ตายายสั่งสอน เมื่อถามถึงความรู้สึกของจ๊อนที่มีต่อแม่จ๊อนบอกว่าตนไม่อยากจะให้แม่ป่วย เมื่อป่วยแล้วก็ไม่รู้ว่าจะทำอย่างไร จ๊อนดูแลแม่อย่างไม่รังเกียจ ทำหน้าที่เช็ดตัว ป้อนข้าว และสัมผัสร่างกายของแม่เหมือนเมื่อแม่ยังปกติ จ๊อนมีความรู้เรื่องโรคเอดส์จากที่โรงเรียน และจากเจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาล รู้ว่าจะติดต่อได้ก็เมื่อใช้

เข้มงวดมาร่วมกันหรือติดต่อทางเพศสัมพันธ์เท่านั้น จ๊อนจึงไม่คิดว่าจะติดเอดส์ได้ จึงปฏิบัติต่อแม่อย่างไม่รังเกียจ ที่โรงเรียนจ๊อนเป็นเด็กที่ได้รับรางวัลความประพฤติ ครูมักจะเรียกใช้สอยเสมอ เช่น ให้จ๊อนไปซื้ออาหารให้ หรือ ให้จ๊อนช่วยไปหยิบสิ่งของ จ๊อนก็ทำด้วยความเต็มใจ แม้จ๊อนจะเรียนโรงเรียนเดียวกับก๊อง และทอม ผู้ใช้ยาเสพติดในหมู่บ้าน แต่จ๊อนไม่สนิทสนมกับสองคนนั้น เพราะอยู่คนละชั้นเรียน ก๊องและทอม ไม่เคยมาชักชวนให้จ๊อนใช้ยาเสพติด และเพื่อนในโรงเรียนก็ไม่มีใครมาชวนจ๊อนเช่นกัน จ๊อนคิดว่าที่เป็นเช่นนี้เพราะตนเป็นนักเรียนที่ใกล้ชิดกับครู จึงไม่มีใครกล้ามาชักชวน ในโรงเรียนมีเพื่อนที่ใช้ยาเสพติดอยู่บ้าง แต่มีไม่มากนัก จ๊อนคิดว่าถ้าเพื่อนมาชักชวนให้ใช้ยาเสพติดตนเองก็คงจะไม่ใช้ เพราะมีแต่โทษ

ครอบครัวของก๊อง เมื่อถามแม่ของก๊องว่ามีวิธีอบรมเลี้ยงดูก็อย่างไร ก็จึงไม่ใช้ยาเสพติดเหมือนคนอื่น ๆ แม่ของก๊องเล่าให้ฟังว่า “ยอมรับว่าเป็นห่วงลูกในเรื่องนี้ ได้สั่งสอนโดยให้คนที่ใช้ยาเสพติดเป็นตัวอย่าง ว่าถ้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดจะหมดอนาคต ตัวอย่างญาติพี่น้องมีหลายคน เช่น ป๊อง ต้องหายสาบสูญไป เป่ต้องตายคาเข็มฉีดยา และก๊องเองก็เสียนาคต ไม่มีโรงเรียนใกล้บ้านให้เข้าเรียนในที่สุดก็ต้องออกมาอยู่บ้านเฉย ๆ” แม่ของก๊องไม่ได้ตั้งกฎเกณฑ์อะไรในครอบครัว แต่สอนให้มีความรับผิดชอบ เรื่องการเรียน การดูแลตนเองเรื่องซักเสื้อผ้า ถูเท้า จะไปไหนให้บอกกับคนในบ้านก่อน ที่ผ่านมาก็ยังไม่เคยทำอะไรให้พ่อแม่ต้องหนักใจ ตนเองจะให้ความสำคัญกับการเรียนของลูกมาก หากลูกต้องการอะไรที่เกี่ยวกับการเรียนก็จะหาให้ เมื่อโรงเรียนเชิญประชุม หรือมีกิจกรรมที่ต้องการให้ผู้ปกครองไปร่วมด้วยก็จะไปทุกครั้ง ที่ทำเช่นนี้เพราะเห็นว่าการศึกษเป็นสิ่งสำคัญ ถ้าลูกเรียนเก่ง ตั้งใจเรียนแล้ว อนาคตของเขาก็จะดี ก็ไม่ต้องช่วยงานบ้านอื่น ๆ เพราะแม่ทำหน้าที่เป็นคนดูแลบ้าน ทำอาหารสำหรับทุกคนอยู่แล้ว หน้าที่สำคัญที่สุดคือการตั้งใจเรียนหนังสือ ก็เองไม่มีความคิดที่จะใช้ยาเสพติด เพราะรู้ว่าเป็นสิ่งไม่ดี ไม่เคยมีใครมาชวนให้ก็ใช้ เพื่อนๆ ของก๊องก็ไม่มีใครใช้กัน เมื่อถามถึงก๊องลูกผู้ที่ใช้ยาเสพติด ก๊องบอกว่าไม่รู้ว่าเขาใช้ได้อย่างไรและเขาก็ไม่เคยชักชวนให้ก็ใช้ ก๊องบอกว่าตนและก๊องพูดคุยกันน้อย ต่างคนต่างอยู่ และมีเพื่อนคนละกลุ่มกัน บางที่เดินผ่านกันก็ไม่ได้ทักทายกันก็มี ก็มีความเห็นว่าการจะป้องกันปัญหาเสพติดให้ได้ผล พ่อแม่ต้องเข้าใจลูก พูดคุยกับลูกเป็น ทำให้ลูกกลัวและเชื่อฟัง ก๊องบอกว่าพ่อแม่ของก๊องสามารถพูดคุยก๊องได้ทั้งพ่อและแม่ใจดี เมื่อก๊องต้องการอะไรก็มักจะหาให้เสมอ ก็มีความประทับใจ ที่แม่ได้ไปดูที่แข่งดุริยางค์ที่สนามสุกขาสัย กรุงเทพ ก๊องบอกว่าพ่อแม่ของเพื่อนคนอื่นไม่มีใครไป มีแต่แม่ของตนไปเท่านั้น รู้สึกว่าแม่รักและห่วงเรา อยากเป็นกำลังใจให้เรา

การอบรมสั่งสอนลูกไม่ให้ไปใช้ยาเสพติดแสดงถึงความห่วงใยที่พ่อแม่มีให้ ความห่วงใยที่พ่อแม่มีให้นั้นยอมทำให้ลูกเห็นว่าตนเองมีความสำคัญ มีคุณค่า แม้บางครั้งจะทดลองใช้ยาเสพติดตามที่เพื่อนชักชวน แต่ก็มิได้ทำงานคิดเป็นนิสัยด้วยกลัวว่าถ้าพ่อแม่รู้เข้าจะเสียใจ

พ่อแม่ผู้ปกครองของวัยรุ่นที่ไม่ใช้ยาเสพติดนอกจากจะ อบรมสั่งสอนลูกเรื่องไม่ให้ใช้ยาเสพติดแล้ว ยังอบรมสั่งสอนลูกในเรื่องอื่น ๆ ที่มีความจำเป็นในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วย สิ่งที่พ่อแม่อบรมสั่งสอนลูกก็คือ การฝึกระเบียบวินัยขั้นพื้นฐาน การสร้างแรงบันดาลใจให้ลูกมีความตั้งใจที่จะเรียนให้จบการศึกษาสูง การสอนให้ลูกรู้จักการประกอบอาชีพ และการฝึกให้ลูกมีความรับผิดชอบต่อสังคม ดังนี้

การฝึกให้ลูกปฏิบัติตามระเบียบวินัยที่สังคมยอมรับว่าดีหรือเหมาะสม เช่น การตรงต่อเวลา ตื่นนอนแต่เช้า ทำการบ้านส่งครูตามที่กำหนด ความซื่อสัตย์ เป็นต้น ครอบครัวผู้ใช้สารเสพติด เลี่ยงดูแลลูกแบบไม่ให้ความสำคัญกับความเป็นระเบียบวินัยขั้นพื้นฐาน เด็กสามารถทำอะไรได้ตามใจ เช่นจะนอนตื่นสายก็ไม่ว่าก็ได้ เช่น เอก ก้อง หรือ จะช่วยงานบ้านหรือไม่ช่วยงานบ้านก็ได้ เพราะพ่อแม่ไม่เคยมอบหมายให้รับผิดชอบในหน้าที่การงาน ผู้ใช้ยาเสพติดแต่ละคนจะมีวิถีชีวิตคล้าย ๆ กัน คือ กลับบ้านดึก และนอนตื่นสายมาก โดยที่ผู้เป็นพ่อแม่หรือผู้ปกครองมิได้ว่ากล่าวแต่อย่างใด เมื่อตื่นนอนแล้วก็จะขึ้นรถจักรยานยนต์ออกจากบ้านไป หากไม่มีรถก็มีเพื่อนมารับออกจากบ้านไปพร้อม ๆ กัน กลับบ้านดึกไม่เป็นเวลา หรือ เมื่อคนในบ้านนอนแล้ว

ครอบครัวผู้ไม่ใช้ยาเสพติดจะสอนลูกให้มีความรับผิดชอบอย่างใดอย่างหนึ่งตั้งแต่ยังเด็ก ซึ่งแต่ละครอบครัวจะมีแนวทางการอบรมที่แตกต่างกัน เช่น แม่ตั้งกฎไว้หลายข้อ ที่ด้อยต้องปฏิบัติตาม และเมื่อด้อยไม่ปฏิบัติตาม เช่นหนีเที่ยว ก็ถูกแม่ลงโทษ นอกจากนี้ ด้อยมีหน้าที่ตรวจและตัดเล็มผ้าเช็ดตัวที่แม่และคนอื่นหยิบมาส่งให้ที่บ้าน และซักผ้ารีดผ้าด้วยตนเอง กำหนดให้ไปเที่ยวกับเพื่อนได้หนึ่งวันในหนึ่งสัปดาห์ คือวันเสาร์ จ้องทำหน้าที่ในการเลี้ยงน้องและดูแลแม่ที่เจ็บป่วย ก็ แม่ให้ดูแลเรื่องเสื้อผ้าของตนเอง ซัก รีดด้วยตนเอง และต้องให้ความสำคัญกับเรื่องเรียนให้มากที่สุด แม่จะคอยติดตามและเตือนเรื่องทำการบ้าน การทำกิจกรรมของโรงเรียนอย่างเข้มงวด

การฝึกระเบียบวินัยให้แก่ลูกหลานเป็นสิ่งจำเป็นสิ่งจำเป็นในชีวิต พ่อแม่ต้องสอนให้เขารู้ว่าอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ โดยเริ่มสั่งสอนตั้งแต่เด็กจนเกิดเป็นนิสัย เมื่อเด็กโตขึ้นเขาจะสามารถควบคุมตนเองได้โดยไม่ต้องมีกฎเกณฑ์อื่น หรือผู้อื่นมาคอยควบคุมและจะมีผลต่อความมี

วินัยในเรื่องอื่น ๆ ด้วย เช่นการฝึกให้กลับบ้านตรงเวลา จะทำให้เด็กได้มีเวลาที่จะทำการบ้าน ช่วยงานอื่น ๆ ในบ้านด้วย โอกาสที่ไปใช้ยาเสพติดกับเพื่อนก็จะน้อยลง หรือเมื่อเพื่อนชวนไปเที่ยวต่อเด็กก็ไม่สามารถจะกระทำได้

การสร้างแรงบันดาลใจให้อยากทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดจนประสบความสำเร็จ ครอบครัวของผู้ไม่ใช่ยาเสพติดหลายครอบครัวมีวิธีที่จะสร้างแรงบันดาลใจให้แก่ลูกหลาน เช่น ครอบครัวของตั๋ย แม่จะพูดเสมอว่า ทุกอย่างที่ผมทำนั้นทำเพื่อลูก ของทุกอย่างของผมก็คือของของลูก เช่น การใช้ลูกช่วยงานตัดเย็บเสื้อผ้าของแม่ ก็เพื่อให้รู้ว่า การได้เงินมานั้น มิใช่ได้มาโดยง่าย ลูกจะได้รู้ว่ากว่าจะได้เงินมานั้นมีความยากลำบาก เพื่อลูกจะได้รู้คุณค่าของเงินไม่ใช่จ่ายฟุ่มเฟือย การสอนให้ลูกซักผ้าด้วยตนเองด้วยมือทั้งๆ ที่มีเครื่องซักผ้าใช้ ก็เพื่อต้องการให้ฝึกทำไว้ เมื่อต้องไปอยู่ที่อื่นจะได้ทำเองได้ และไม่รู้สึกลำบาก การไม่ให้ลูกคบเพื่อนที่แม่เห็นว่า ไม่น่าไว้วางใจก็เพราะแม่รักและเป็นห่วงกลัวว่าเขาจะชักชวนไปในทางที่ไม่ดี สิ่งที่แม่สั่งสอน หรือปฏิบัติต่อตั๋ย ๆ นั้นแม่ทำเพื่อตั๋ย เพราะอยากเห็นตั๋ยสุขสบายในวันหน้า ไม่ลำบากเช่นที่แม่เป็นอยู่ตั๋ยเองไม่ค่อยพอใจนักเพราะรู้สึกทำให้ตนมีเพื่อนน้อย และไม่มีอิสระเช่นวัยรุ่นคนอื่น การเที่ยวเตร่ก็สามารถทำได้เพียงสัปดาห์ละวันเดียวคือวันเสาร์ โดยต้องไปกับคนที่แม่อนุญาตเท่านั้น แต่ที่ตั๋ยยอมปฏิบัติตามแม่ได้ทั้งที่ขัดกับความรู้สึกอยากคบเพื่อนอยากเที่ยวเตร่เช่นคนอื่น เพราะรู้ว่าแม่รักและห่วงจริง ไม่อยากเห็นแม่เสียใจ ตั๋ยยังตอบไม่ได้ว่าอนาคตของตนเองอยากจะเป็นอย่างไร แต่จะตั้งใจเรียนเพราะไม่อยากมีชีวิตเหมือนอีกหลายคนในหมู่บ้าน ส่วนครอบครัวของก๊ี้ แม่ได้พยายามให้ลูกตั้งใจเรียนโดยบอกว่าถ้าขยันเรียนโตขึ้นจะได้ไม่ต้องทำงานที่ลำบากอย่างพ่อแม่ เพราะครอบครัวของก๊ี้ไม่มีที่ดินให้ทำกิน ก็เองตั้งใจเรียน โดยมีแม่ที่ให้ความสำคัญเรื่องการเรียนและให้การสนับสนุนโดยมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมที่โรงเรียนขอความร่วมมือมาเพื่อนบ้านก็ชื่นชมว่าก๊ี้เป็นเด็กดี เมื่อเปรียบเทียบกับลูกผู้พี่ผู้น้องที่อยู่ในระแวกบ้านเดียวกันที่ใช้ยาเสพติดหลายคน ครอบครัวของผู้ที่เสี่ยงต่อการใช้ยาเสพติดคนอื่น ๆ สิ่งอื่นไม่พบความชัดเจนในเรื่องการสร้างแรงบันดาลใจ แต่หลายครอบครัว จะบอกกับลูกหลานว่า เมื่อเขาทำดี พ่อแม่ก็จะตามใจ เมื่ออยากได้อะไรก็จะซื้อให้ ถ้าไม่ทำตามที่พ่อแม่บอกเมื่ออยากได้อะไรก็จะไม่ซื้อให้

ครอบครัวของผู้ใช้ยาเสพติดทุกครอบครัว ตั้งความหวังไว้ว่า อยากให้ลูกสบายมีอาชีพที่ไม่ลำบากทำงานที่มีเงินเดือนกิน และวิธีเดียวที่ทุกครอบครัวทำคือการส่งลูกเรียนหนังสือ เพราะเชื่อว่าการเรียนจบสูง ๆ ออกมาจะช่วยให้งานที่มีเงินเดือนประจำ โดยไม่สอนถึงเรื่องหน้าที่ความรับผิดชอบ พ่อแม่จึงมักจะสอนลูกเรื่องให้ตั้งใจเรียนหนังสือ ขยันเรียนหนังสือ ส่วนการ

สนับสนุนด้านการเรียนนั้นพ่อแม่พยายามหาเงินส่งลูกเรียน และในบางครั้งก็ขัดสน เช่นเมื่อลูกต้องการเงินเพื่อจ่ายค่าเทอม ก็ไม่สามารถจะหาให้ได้ เช่น ครอบครัวของทอมที่ยากจนมาก เมื่อเรียนจบชั้นประถมปีที่ 6 แล้วแม่ก็ไม่สามารถจะส่งให้เรียนต่อได้ ด้วยไม่สามารถจะหาเงินมาเป็นค่าใช้จ่ายในการเรียน ครอบครัวของเอกและชาย หลังจากพ่อตายแล้วแม่ซึ่งป่วยก็ไม่สามารถจะหาเงินมาส่งให้เอกเรียนต่อได้เช่นกัน ต้องออกจากโรงเรียนทั้งสองคน ผู้ใช้ยาเสพติดทุกคนเห็นว่าการเรียนสูงเป็นสิ่งที่ช่วยให้หางานทำง่าย แต่บางครั้งก็ท้อ และเบื่อ ด้วยเหตุผลที่ตนเองสติปัญญาไม่ดี และทางครอบครัวไม่มีเงินที่จะส่งเรียน ทำให้ไม่อยากเรียน พ่อแม่ก็ไม่เข้มงวดในเรื่องเรียนบางวันไม่ไปเรียนแม่ก็ไม่ว่าอะไร และไม่เคยพูดให้กำลังใจในเรื่องเรียน พ่อแม่มักจะเฉย ๆ ผู้ใช้ยาเสพติดเข้าใจว่าเป็นเพราะพ่อแม่ของตนไม่ค่อยมีความรู้ ส่วนมากเรียนจบเพียงชั้นประถมเท่านั้น พูดกับลูกไม่เป็น มีครอบครัวของตั้ม ที่พ่อแม่พูดคุยด้วยดี และคอยให้กำลังใจ และเมื่อตั้มเรียนต่อ พ่อแม่ก็ให้การสนับสนุนอย่างดี ปัจจุบันตั้มยังคงเรียนต่อในระดับอุดมศึกษาของสถาบันแห่งหนึ่ง

ครอบครัวของผู้ใช้ยาเสพติดไม่ได้ให้ความสำคัญในเรื่องการสร้างแรงบันดาลใจ มีแต่เพียงการพูดเพื่อให้ลูกหลานอยากเรียน หรือมีความขยันหมั่นเพียร เพื่อนำไปสู่การมีงานทำ มีเงินเดือนประจำ แต่พ่อแม่ผู้ปกครองไม่ได้ลงมือทำอย่างจริงจังเช่นครอบครัวของกิ๊ หรือครอบครัวของตั๋ย ที่พ่อแม่ผู้ปกครอง พยายามสร้างแรงบันดาลใจให้ลูกกระทำตามด้วยการพูดให้เหตุผลว่าที่พ่อแม่อบรมสั่งสอนให้ทำเพื่อตัวเอง โดยแม่เป็นผู้ทำให้ดูเป็นตัวอย่าง ไม่ใช่เพื่อความสุขของพ่อแม่หรือเพื่อความต้องการของพ่อแม่ ส่วนครอบครัวอื่นเป็นเพียงการบอกกล่าวให้ขยันเรียน หรือทำความดีเพื่ออนาคตของตนเอง การสอนให้ลูกเกิดแรงบันดาลใจที่จะทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้สำเร็จ เช่น ด้านการเรียน ถ้าเรียนมาก จะทำให้ไม่ต้องลำบากในอนาคต โดยมีตัวอย่างจากพ่อแม่ผู้ปกครองที่ตนเองได้พบเห็นอยู่ทุกวัน ก็เป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้ ลูกหลานพยายามเรียนหนังสือเพื่อจะได้ไม่ต้องทำงานหนักอย่างที่พ่อแม่ของตนประสบอยู่ การตั้งใจเรียนอย่างนี้ จ๊อน และตั๋ย จึงทำให้เขาให้ความสำคัญต่อการเที่ยวเตร่น้อยกว่ากลุ่มวัยรุ่นที่ใช้ยาเสพติด ทำให้โอกาสที่เขาจะไปใช้ยาเสพติดก็มีน้อยลง

การสอนให้บุคคลรู้จักบทบาทหน้าที่ทางสังคม หรือการอบรมสั่งสอนให้รู้ว่ เมื่อเขาเป็นลูก เขามีหน้าที่ต้องทำอะไรบ้าง หรือเมื่อเป็นนักเรียนจะต้องปฏิบัติตนอย่างไร และเมื่อเข้าสังคมเขาจะต้องปฏิบัติตัวอย่างไร บทบาททางสังคมที่ครอบครัวผู้ใช้ยาเสพติดและครอบครัวของผู้ไม่ใช่ยาเสพติดให้ความสำคัญเหมือน ๆ กัน คือ สอนให้เป็นนักเรียนที่ดี ให้ตั้งใจเรียนและ

ทำตามทีครุสอน และการเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ ด้วยการปฏิบัติตามคำอบรมสั่งสอนของพ่อแม่ ส่วนบทบาทอื่นๆ มีการสั่งสอนให้เคารพและเชื่อฟังญาติผู้ใหญ่ คนที่พ่อแม่เคารพนับถือ สอนให้ทำความดี เพราะการทำไม่ดีจะทำให้พ่อแม่ขายหน้า อายุคนอื่นเขา ส่วนการสอนให้เป็นคนดีของชุมชนหรือสังคม นั้นครอบคลุมส่วนมากไม่เข้าใจ อย่างไรก็ตามทั้งครอบครัว และตัวผู้ใช้ยาเสพติดและผู้ไม่ใช่ยาเสพติดรู้ว่า การใช้ยาเสพติดหรือการเกี่ยวข้องกับยาเสพติดเป็นเรื่องที่ผิดกฎหมาย ทุกคนไม่ควรเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย ครอบครัวของผู้ไม่ใช่ยาเสพติด มีการอบรมสั่งสอนให้รู้บทบาททางสังคมไม่แตกต่างจากครอบครัวของผู้ใช้ยาเสพติด เพียงแต่ครอบครัวของผู้ไม่ใช่ยาเสพติดนั้นไม่เพียงแต่การอบรมอย่างเดียว แต่ได้ให้การส่งเสริม สนับสนุน ในบทบาททางด้านการเรียน การเป็นลูกที่ดี โดยมีคำชม หรือการซื้อของให้เมื่อกระทำความดี และพ่อแม่ได้ทำตัวเป็นตัวอย่างด้วย เช่นการร่วมกิจกรรมงานทำบุญที่วัด การไปช่วยงานศพญาติ และการไปร่วมงานฉลอง พ่อแม่หรือผู้ปกครอง จะพาลูกไปด้วย โดยอาจให้ทำหน้าที่ถือของให้ หรือไปช่วยรับส่ง อย่างไรก็ตาม เมื่อเป็นเรื่องพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระเทศ พระสวด เด็กวัยรุ่นก็จะอยู่ห่างๆ ไม่ได้ไปร่วมกิจกรรมด้วย

การสอนเด็กให้รู้จักบทบาทของตนเองในสังคม จะทำให้เด็กรู้สึว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ต้องการให้สังคมยอมรับและพยายามปฏิบัติตนให้อยู่ในบรรทัดฐานของสังคม การไม่ใช่ยาเสพติด ก็แสดงให้เห็นถึงการปฏิบัติตนตามบรรทัดฐานหรือตามความต้องการของสังคม

การสอนให้บุคคลมีความชำนาญและทักษะด้านต่าง ๆ ผู้วิจัยนำเสนอเฉพาะทักษะด้านการประกอบอาชีพ หรือการฝึกให้บุคคลได้ทำงานเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่จะประกอบอาชีพได้ในอนาคต เนื่องจากทักษะอื่นๆ นั้นพ่อแม่ผู้ปกครองส่วนมากยังไม่มีความรู้ความเข้าใจและให้การศึกษาอบรมไปตามธรรมชาติที่พ่อแม่เห็นว่าเป็นสิ่งที่ดี และจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ลูกหลานในวันหน้า โดยมีได้มีความเข้าใจว่า การที่เด็กจะเติบโตเป็นคนที่สมบูรณ์นั้นเขาควรจะได้รับการเรียนรู้ในเรื่องใดบ้าง การสอนให้บุคคลมีความชำนาญด้านการประกอบอาชีพ ในครอบครัวของผู้ไม่ใช่ยาเสพติด พ่อแม่หรือผู้ปกครอง จะฝึกให้ลูกได้ทำงานเกือบทุกอย่างไปพร้อม ๆ กับตนด้วย เช่น ต้องตรวจสอบความเรียบร้อยของเสื้อผ้าที่ผู้อื่นหยิบมาส่ง จ้อนไม่ได้ฝึกอาชีพอย่างที่ตาข่ายทำ เพราะตาข่ายทำแก้อี๊พับและหมอนหนุนที่ทำด้วยไม้เป็นงานที่ต้องใช้ฝีมือมาก วางขายหน้าบ้าน แต่จ้อนจะช่วยหยิบอุปกรณ์ต่าง ๆ ตามที่ตาบอก นอกจากนี้ยังช่วยดูแลความสะอาดบ้านและเลี้ยงน้องที่ยังเล็กอยู่ ส่วนครอบครัวของผู้ใช้ยาเสพติด พ่อแม่ผู้ปกครอง ที่มีความคาดหวังที่จะให้ลูกมีเงินเดือน จึงไม่คิดที่จะฝึกทักษะด้านการประกอบอาชีพเกษตรกรรมที่มีมาตั้งแต่ดั้งเดิมให้ลูกหลาน

ของคุณ ด้วยเหตุผลที่ว่า การทำเกษตรกรรมเป็นเรื่องลำบาก ต้องทำงานกลางแจ้ง รายได้ไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับปริมาณผลผลิตที่ได้และราคาตลาด ประกอบกับหลายครอบครัวได้ขายที่ดินไปหมด เหลือแต่ที่ปลูกบ้านอยู่เท่านั้น เช่นครอบครัวเอกและชาย ครอบครัวของก้องเช่าที่เขาทำแต่พ่อแม่ก็ไม่เคยพาก้องไปไร่ด้วย ส่วนครอบครัวที่ยังคงมีที่ทำกินอยู่ ก็มักจะให้เขาเช่าที่ดินแล้วเปลี่ยนมาทำงานฝีมือ เช่นทำตุ๊กตา หรือเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูปเหมือนครอบครัวของต้ม และงานเหล่านี้ผู้ขายยาเสพติดและพ่อแม่มองว่า เป็นงานของผู้หญิง ไม่ใช่งานผู้ชาย โอกาสที่จะได้ฝึกความชำนาญด้านการประกอบอาชีพจึงไม่ได้กระทำ เมื่อไปรับจ้างทำงานจึงขาดความชำนาญและไม่สามารถจะอดทนทำได้นาน ๆ ความแตกต่างที่เห็นได้ชัดเจนเมื่อไปเยี่ยมครอบครัวของผู้ขายยาเสพติดและผู้ไม่ขายยาเสพติดก็คือ จะพบผู้ขายยาเสพติดยังคงนอนอยู่ในห้องส่วนตัว หรือไม่ก็ไม่พบเลย เนื่องจากออกจากบ้านไปแล้ว ยังไม่เคยพบว่าผู้ขายยาเสพติดคนใดที่ใส่ใจช่วยงานที่พ่อแม่กำลังนั่งทำอยู่ ในขณะที่เมื่อเราไปเยี่ยมบ้านผู้ไม่ขายยาเสพติด จะเห็นบุคคลเหล่านี้ช่วยงานพ่อแม่หรือมีกิจกรรมอื่น ๆ ที่ไม่ใช่การแยกตัวอยู่แต่ในห้องนอน

การอบรมสั่งสอนให้เด็กช่วยงานอาชีพของครอบครัวทำให้เด็กได้เรียนรู้ ถึงความยากลำบากเพื่อที่จะให้ได้เงินมาใช้จ่ายในครอบครัว ช่วยให้เกิดได้เห็นคุณค่าของเงิน การจะใช้จ่ายเงินออกไปจึงต้องคิดถึงคุณค่า กับความยากลำบากในการหาเงินมา

ครอบครัวจึงเป็นกลไกที่มีความสำคัญ เป็นสังคมแรกที่คนเราเป็นสมาชิกอยู่ พบว่าครอบครัวที่ทำหน้าที่ในการเลี้ยงดูและอบรมสั่งสอนลูกเรื่องไม่ให้ขายยาเสพติด เรื่องการคบเพื่อน มีการมอบหมายหน้าที่เรื่องใดเรื่องหนึ่งให้รับผิดชอบ มีการควบคุมลงโทษเมื่อไม่ปฏิบัติตาม ลูกหลานจะไม่ขายยาเสพติด

องค์กรชุมชน

บ้านสวนผัก มีองค์กรอยู่หลายองค์กร บางองค์กรยังคงมีบทบาทในการป้องกันปัญหา ยาเสพติดบ้าง แต่บางองค์กรก็มีแต่เพียงชื่ออยู่เท่านั้น ในส่วนนี้จะขอนำเฉพาะองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการป้องกันปัญหา ยาเสพติดมากกล่าวถึงเท่านั้น

กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข การทำงานของอาสาสมัคร สาธารณ สุขที่ช่วยให้ชาวบ้านได้รับข้อมูลข่าวสาร ด้านยาเสพติด และเป็นตัวกระตุ้นให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการป้องกันปัญหา ยาเสพติด เป็นการสร้างความตระหนักให้เกิดขึ้นกับคนในชุมชน เป็นการช่วยป้องกันปัญหา ยาเสพติดอีกวิธีหนึ่ง

กิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข ที่ได้ดำเนินการ ป้องกัน
ปัญหายาเสพติดในมีดังนี้

การรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดในวันสำคัญเช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษา 5
ธันวาคม วันงดสูบบุหรี่ วันป้องกันยาเสพติดโลก กิจกรรมที่ทำคือ สถานีอนามัยประจำตำบล
จะเรียกประชุม อาสาสมัครสาธารณสุขทุกหมู่บ้านในตำบล รวมทั้ง อาสาสมัครสาธารณสุขของ
บ้านสวนผักด้วยคนผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้ง และเป็นกำลังสำคัญคือ พิม ผู้เป็นแม่ ของกี เป็น
น้ำ ของกองและศักดิ์ นอกจากนี้มี อาสาสมัครสาธารณสุขในหมู่บ้านอีก 3- 4 คน พิม จะร่วม
แสดงความคิดเห็นในการจัดกิจกรรมว่าจะทำอะไร และใครจะทำบ้าง กิจกรรมที่ทำก็คือ การทำ
ป้ายรณรงค์ รักในหลวง ห่วงลูกหลาน ช่วยกันต้านยาเสพติด” หรือ “ยาเสพติดเป็นภัยต่อชีวิต
เป็นพิษต่อสังคม” ซึ่ง อสม. ก็จะนำข่าวจากสถานีอนามัยไปแจ้งให้ชุมชนทราบ ซึ่งพิมก็จะทำ
หน้าที่นี้ ด้วยการนำเอกสาร ป้ายรณรงค์ ไปประชาสัมพันธ์ที่หมู่บ้านของตน และเมื่อถึงวันรณรงค์
จริง ๆ ก็จะมีกลุ่มที่ไปประชุมไปร่วมกิจกรรมเท่านั้น กิจกรรมรณรงค์ เริ่มมีมาตั้งแต่ปี พ.ศ.
2539 จนถึงปี พ.ศ. 2543 พิมบอกว่าชาวบ้านที่นี่ไม่เห็นความสำคัญ และไม่ให้ความร่วมมือใน
กิจกรรมการรณรงค์ คนที่ทำก็มีแต่อาสาสมัครสาธารณสุขเท่านั้น ผู้นำเช่นผู้ใหญ่บ้านหรือ สมาชิก
องค์การบริหารส่วนตำบล ก็ไม่เคยไปร่วมกิจกรรมด้วย สิ่งที่ยังคงเหลือเตือนใจประชาชนคือ ป้าย
รณรงค์ ถาวรที่ยังคงติดอยู่ในบริเวณหมู่บ้าน

บทบาทที่สำคัญอีกประการหนึ่งในการป้องกันปัญหาเสพติดของกลุ่มอาสา
สมัครสาธารณสุข คือ การจัดอบรมเยาวชน เพื่อป้องกันยาเสพติดอีก ในหมู่บ้าน ปีละครั้ง
เริ่มทำตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2543 และปี พ.ศ. 2544 โดย มีสถานีอนามัยประจำตำบลเป็นผู้เสนอแนว
ทางให้พิม และอาสาสมัครสาธารณสุข ในหมู่บ้านเขียนโครงการของงบประมาณสนับสนุนจาก
องค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่ง องค์การบริหารส่วนตำบลก็ได้ให้เงินสนับสนุนทุกปี ปีละ 5,000
บาท เพื่อจ่ายเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดอบรม เช่น ค่าอาหาร ค่าตอบแทนวิทยากร และค่าใช้จ่าย
อื่นๆ ที่จำเป็น เมื่อมีการจัดอบรม พิมจะทำหน้าที่ ทุกอย่าง โดยมี พลอย และ สีน อาสาสมัคร
สาธารณสุขเป็นผู้ช่วย พิม พลอย และ สีน จีระจักรยานยนต์ ไปบอกตามบ้านที่มีลูกวัยรุ่น บอก
ให้วัยรุ่นและผู้ปกครองไปเข้าร่วมอบรมความเรื่องการป้องกันยาเสพติด ตามวันเวลาที่
กำหนดไว้ นอกจากนี้พิมยังมีหน้าที่ติดต่อวิทยากร เตรียมสถานที่โดยใช้ที่ศาลาวัด ซึ่งพิมก็ได้เชิญ
ตำรวจในหมู่บ้าน แพทย์ เจ้าหน้าที่อนามัย มาเป็นผู้ให้ความรู้แก่ผู้ที่มาอบรม นอกจากนี้ ได้เชิญ
สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลผู้อาวุโสมาเป็นประธานในพิธีเปิดการอบรมด้วย มีผู้ปกครองและ

เด็กมาเข้าร่วมอบรมด้วยประมาณ 30 คน ซึ่งเด็กวัยรุ่นที่มาส่วนมากเป็นเด็กผู้หญิง ส่วนเด็กชายก็
ยังอยู่ในวัยประถมศึกษา ไม่มีผู้สูงอายุเสียดิที่ได้กล่าวมาแล้วเข้าร่วมอบรม ผู้ที่มานั่งฟังอย่างเป็น
ระเบียบเรียบร้อย วิทยากรแต่ละคนใช้การบรรยายความรู้ ดำรง บรรยายเรื่อง ปัญหาเสียดิ
กฎหมาย บทลงโทษต่าง ๆ แพทย์ และสาธารณสุขได้พูดถึงฤทธิ์ของยาที่มีผลต่อร่างกาย จิตใจ
และการรักษา แบบ จิตสังคัมบำบัด เสร็จการอบรมบ่ายสามโมง ต่างก็แยกย้ายกันกลับบ้าน ส่วน
พิม และเพื่อน ๆ อาสาสมัครสาธารณสุข กลุ่มแม่บ้านที่มาช่วยทำอาหาร ยังคงต้องอยู่ดูแลจนกว่า
งานจะเรียบร้อย จึงแยกย้ายกันกลับ

การจัดกิจกรรมอบรมความรู้เรื่องการป้องกันปัญหาเสียดิ และการจัด
กิจกรรมรณรงค์เพื่อป้องกันปัญหาเสียดิ แม้จะไม่มีผู้สนใจมากนัก แต่ก็กิจกรรมที่ให้
ครอบครัว หรือวัยรุ่นที่สนใจ ได้ รับรู้ข้อมูลข่าวสาร และรู้ว่าจะต้องดูแลหลานของตนอย่างไร
จะได้พ้นภัยเสียดิ ส่วนโปรแกรมจิตสังคัมบำบัดที่ทางสถานีอนามัยได้เปิดให้บริการอยู่นั้น ไม่
มีผู้สูงอายุเสียดิจากบ้านสวนผัก ไปใช้บริการเลย

ปัญหาและอุปสรรคในการทำงานของพิมมีอยู่บ้าง เพราะพิมมีเครือข่ายที่ใช้
ยาเสียดิหลายคน ทำให้แกนนำคนสำคัญผู้นี้ทำงานได้ลำบาก เพราะสมาชิกส่วนหนึ่งของชุมชน
จะพูดว่า คนที่เสียดิก็คือญาติพี่น้องของเขาทั้งนั้น ก่อนจะไปแก้ไขปัญหาก็ให้คนอื่น แก้ที่
ญาติพี่น้องของตนเองก่อน ด้วยเหตุนี้ ทำให้อาสาสมัครสาธารณสุขผู้นี้ทำอะไรได้ไม่มากนัก
นอกจากนี้ ความกลัว ก็เป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้กลุ่มนี้ไม่กล้าแสดงบทบาทมากนักเพราะ สมาชิก
ของแกนนำอาสาสมัครสาธารณสุขคนหนึ่งได้ถูกกลุ่มของเอกชกต้อยโดยที่ไม่ทราบสาเหตุ เพียงแต่
เดินผ่านกลุ่มของเอกเท่านั้น พิมเป็นกำลังสำคัญ ในการจัดกิจกรรมทุกครั้ง ไม่ว่าจะเป็นการรณรงค์
หรือการจัดอบรมเพื่อป้องกันปัญหาเสียดิ แต่ก็ไม่ได้รับความร่วมมือจากเครือข่ายของตนสัก
เท่าใดนัก และมีบางครอบครัวเล่าว่าในวันที่ขึ้นป้ายต่อต้านยาเสียดิที่หน้าบ้านของพิมนั้น มีใคร
ก็ไม่รู้นำอุจจาระมาปาดใส่ป้ายนั้นด้วย การกระทำของพิมอาจสร้างความไม่พอใจให้กับคนบางกลุ่ม
ในชุมชน บางคนเข้าใจว่าเป็นผู้ที่ขายยาบ้า ซึ่งอยู่ตรงข้ามหน้าบ้านของพิม หรืออาจเป็นหลานชาย
และเพื่อนๆ ของพิมเอง ที่ชอบเสพยา และบางคนก็บอกว่า เป็นเพราะพิมไม่สามารถจะแก้ปัญห
การใช้ยาเสียดิในวงญาติของตนได้ ก็ไม่ควรนำป้ายมาติดไว้ จากการสอบถามถึงบทบาทใน
การป้องกันปัญหาเสียดิ กลุ่ม อาสาสมัครสาธารณสุข ส่วนมากเห็นความสำคัญ และมีบางคน
พูดอย่างติดตลกว่า หากให้อาสาสมัครสาธารณสุขมาขายยาบ้า แทนที่จะขายยาสามัญประจำบ้าน
น่าจะขายได้กำไรดีกว่านี้ โดยเฉพาะในหมู่บ้านใกล้เคียงแทบทุกหมู่บ้านจะมีผู้เสียดิกันมาก ที่

บ้านสวนผักมีปัญหาน้อยกว่าหมู่บ้านอื่น เพราะชาวบ้านเป็นคนทำมาหากิน มีบางครอบครัวที่ไม่ค่อยเอาใจใส่ลูกหลานเท่าที่ผู้เฒ่าเสียด และไม่รู้ว่าจะช่วยได้อย่างไร เพราะกลุ่มเพื่อน ๆ ที่คบหาก็กู้กัน กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขมีความเห็นว่า การจะป้องกันปัญหาเสียดให้ได้ จะต้องช่วยกันหลาย ๆ ฝ่าย ตั้งแต่ครอบครัว ผู้ใหญ่บ้าน ตำรวจ โดยครอบครัวต้องเข้าใจ และห้ามไม่ให้คบเพื่อนที่เสียด ผู้ใหญ่บ้านต้องคอยสอดส่องดูแลไม่ให้มีการขายเสียดในหมู่บ้านได้ ส่วนตำรวจต้องจับและเอาจริงกับผู้เสียด

การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข ช่วยให้ชาวบ้านได้ข้อมูลข่าวสารและบางคนก็ได้มีส่วนร่วมในการป้องกันปัญหาเสียดด้วย เป็นการสร้างความตระหนักให้เกิดขึ้นกับคนในชุมชน นับเป็นการช่วยป้องกันปัญหาเสียดอีกวิธีการหนึ่ง

ผู้นำ ในที่นี้จะขอกล่าวถึงเฉพาะผู้นำที่เป็นทางการเท่านั้น คือผู้ใหญ่บ้านและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล

ผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้นำที่เป็นทางการ มีบทบาทหน้าที่ในการป้องกันแก้ไขปัญหาเสียด ของหมู่บ้านโดยตรง กรมการปกครองได้กำหนดให้ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้นำในระดับชุมชนประสานความร่วมมือกับกลุ่มอื่น ๆ ในชุมชน เพื่อจัดกิจกรรมตามนโยบายรัฐบาล (กรมการปกครอง, 2541, หน้า 15) ผู้ใหญ่บ้านไม่เคยจัดประชุมตามที่ถูกมอบหมายหน้าที่มา สิ่งที่คุณใหญ่ทำอย่างสม่ำเสมอคือ การประกาศตัวว่าจะไม่ให้มีการพนัน และเสียดในหมู่บ้าน ถ้ารู้ว่ามีจะจัดการให้หมดไป ด้วยการแจ้งเจ้าหน้าที่ตำรวจจับ เมื่อถามถึง ก้อง ผู้เสียดคนหนึ่ง ผู้ใหญ่บ้านก็ตอบเสียงเบา ๆ ว่า ตนก็ไม่รู้จะจัดการอย่างไร หลายคนบอกว่าผู้ใหญ่ได้แต่พูด ไม่ทำอย่างที่ได้พูดไว้ ผู้ใหญ่บ้านได้รับตำแหน่งมา 5 ปี ไม่ปรากฏว่าผู้ใหญ่มีการเรียกประชุมชาวบ้านเครื่องมือที่ใช้ในการแจ้งข่าวสารหลังจากไปร่วมประชุมที่อำเภอมา คือ การประกาศเสียงตามสาย ผู้ใหญ่บ้านคนที่ สองครบวาระในปี 2544 ได้มีการเลือกตั้งผู้ใหญ่คนใหม่ คนเดิมไม่ได้รับการเลือกตั้ง ผู้ใหญ่บ้านคนใหม่ ได้ให้ความสำคัญของปัญหาเสียดมากกว่าคนก่อน ได้ประกาศให้หมู่บ้านสวนผักเป็นหมู่บ้านปลอดเสียด ขอให้ครอบครัวที่ไม่มีผู้เสียดประดับธงปลอดเสียดไว้ที่หน้าบ้านหรือที่บริเวณประตูบ้านมีบ้านที่ติดธงและไม่ติดธงจำนวนพอ ๆ กัน กิจกรรมนี้มีทั้งผู้เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย และบางคนก็ซุบซิบกันว่า ผู้ใหญ่บ้านใจร้อนเกินไป หมู่บ้านเรายังไม่ได้ปลอดเสียดจริงยังไม่ควรประกาศเช่นนั้น จากการสัมภาษณ์ผู้ถูก

กับผู้ใหญ่บ้านคนใหม่ ผู้ใหญ่ให้ความเห็นเรื่องการประกาศเป็นหมู่บ้านปลอดยาเสพติดว่า “ผมอยากให้หมู่บ้านนี้เป็นหมู่บ้านปลอดยาเสพติดจริง ๆ ที่ประกาศออกไปนั้นผมรู้ว่ายังมีเด็กใช้ยาบ้าอยู่ในหมู่บ้าน เมื่อผมประกาศแล้วมันจะได้สบายใจ ไม่ไปใช้ยาเสพติดอีก หรือถ้ามันอยากใช้จริง ๆ มันก็ต้องไปอยู่ที่อื่น ถ้าเขาไม่ไปผมก็ทำอะไรเขาไม่ได้ แต่อย่าให้ผมรู้ว่าในหมู่บ้านมีพวกที่ไหน ผมจะให้ตำรวจจับ”

บทบาทของผู้ใหญ่บ้านในสองสมัยนี้จึงมีความแตกต่างกัน ผู้ใหญ่ที่ดำรงตำแหน่งในระหว่างปี พ.ศ. 2539 ถึง พ.ศ. 2544 ให้ความสนใจในปัญหาเสพติดน้อย ส่วนผู้ใหญ่บ้านที่เพิ่งได้รับการเลือกตั้งเมื่อปลายปี พ.ศ. 2544 จะให้ความสนใจในปัญหาเสพติดมากกว่า และหากผู้ใหญ่บ้านคนใหม่ยังเอาจริงเอาจังกับเรื่องนี้ การจะเป็นหมู่บ้านปลอดยาเสพติดอย่างแท้จริงก็น่าจะเป็นไปได้

สมาชิก องค์การบริหารส่วนตำบล ตามนโยบาย ของรัฐ องค์การบริหารส่วนตำบล ถูกกำหนดบทบาทให้มีส่วนร่วมใน ประชาคมหมู่บ้านต่อต้านยาเสพติด โดยมีหน้าที่เป็นแกนนำในกลุ่มคณะกรรมการและยังมีบทบาทหน้าที่ ที่สำคัญมากอย่างหนึ่งคือการสนับสนุนงบประมาณที่จะใช้ในกิจกรรมนี้ ในปี พ.ศ. 2543 และ พ.ศ. 2544 อบต. ได้สนับสนุนงบประมาณในการจัดอบรมเยาวชนของตำบลเรื่องยาเสพติด มีเยาวชนเข้าร่วมอบรมด้วยจำนวน 20 คน ส่วนมากเป็นเด็กผู้หญิง และเด็กผู้ชายที่อยู่ในวัยประถมศึกษา และมีผู้ปกครองมาร่วมอบรมด้วยราว 10 คน กลุ่มที่อยู่ในวัยรุ่นไม่นิยมมากนักทั้งที่เป็นวันหยุดราชการ ในการอบรมสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ของหมู่บ้านได้ช่วยเป็นกำลังสนับสนุนในเรื่องนี้เป็นอย่างดี รวมถึงไปร่วมเป็นประธานในการเปิดงานด้วย นอกจากนี้สิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความสนใจของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลต่อปัญหาเสพติดคือ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้นำที่ตอบจำนวนผู้ใช้ยาเสพติดในชุมชนได้ใกล้เคียงกับกลุ่มเพื่อนของผู้ใช้ยาเสพติด ในขณะที่เมื่อเราสอบถามจากผู้ใหญ่บ้านหรือคนอื่น ๆ จะไม่สามารถบอกจำนวนผู้ใช้ยาเสพติดได้ชัดเจน ในด้านการป้องกันปัญหาเสพติดสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลมีความเห็นว่า ทุกส่วนต้องร่วมกันแก้ไข โดยเฉพาะครอบครัวของผู้ใช้ยาเสพติด จะต้องสอนลูกให้เห็นคุณค่าของเงิน ต้องสอนให้ทำงาน เพราะตนเองเคยเลี้ยงลูกเลี้ยงหลานมาก่อน เห็นว่า การตามใจมากเกินไป เป็นสิ่งที่ไม่ดี เด็กจะไม่รู้ว่าพ่อแม่ต้องเหน็ดเหนื่อยอย่างไรกว่าจะได้เงินมา เด็กที่ไปใช้ยาเสพติดส่วนมากพ่อแม่ไม่ค่อยสนใจ หรือบางที่ครอบครัวมีปัญหา แต่บางครอบครัวเห็นว่าครอบครัวก็ไม่มีปัญหา แต่ลูกก็ยังคิดยาตนเอง

จะให้ความช่วยเหลือชาวบ้านแทบทุกเรื่อง แม้ว่าบางเรื่องจะไม่ใช่น้ำที่ของ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล

บทบาทของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลที่ได้ให้การสนับสนุนกิจกรรมการป้องกันปัญหาเสพติดในชุมชนคือการสนับสนุนงบประมาณในการจัดอบรม และไปร่วมเป็นประธานในพิธีเปิดการอบรม การสนับสนุนงบประมาณ มีความสำคัญ เพราะหากไม่มีงบประมาณ ก็ไม่สามารถจะจัดการอบรมให้วัยรุ่น และผู้ปกครองเกิดความตระหนัก ในการป้องกันปัญหาเสพติดได้ นอกจากนี้การไปร่วมเป็นประธานในพิธีเปิดการอบรม ก็แสดงให้เห็นว่าผู้นำชุมชนให้ความสำคัญต่อการป้องกันปัญหาเสพติด บทบาทอื่นของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในการป้องกันปัญหาเสพติดยังไม่พบ

สถาบันต่าง ๆ เช่น วัด โรงเรียน

วัดสวนผัก พระที่วัดมิได้มีบทบาทโดยตรงในการป้องกันปัญหาเสพติด เพียงแต่ได้ให้ใช้สถานที่ในการจัดอบรมกลุ่มวัยรุ่นและผู้ปกครองเป็นประจำทุกปี

พระวัดนี้เป็นพระในนิกายธรรมยุติ ซึ่งให้ความสำคัญในเรื่องการปฏิบัติธรรม เจ้าอาวาสที่มาอยู่ที่วัดนี้จึงมักเป็นพระปฏิบัติธรรมเป็นส่วนมาก ชาวบ้านเล่าว่า แต่ก่อนเคยมีวัยรุ่นมาจับกลุ่มกันเล่นกีฬาที่วัด เช่นเตะ ตะกร้อ และฟุตบอล แต่ถูกทางวัดห้ามมิให้เล่น เนื่องจากส่งเสียงดังรบกวนพระที่ทำหน้าที่ปฏิบัติธรรม ตั้งแต่นั้นกลุ่มวัยรุ่นก็มีได้ไปใช้บริเวณนั้นเล่นกีฬาอีก อย่างไรก็ตาม วัดก็ได้ให้การสนับสนุนกิจกรรมที่มีได้ทำให้เกิดเสียงดัง มาก เช่นการใช้สถานที่ทำกิจกรรมฝึกอาชีพ ของชมรมผู้สูงอายุ การจัดอบรมวัยรุ่นเรื่อง ยาเสพติด การอบรมเรื่องกฎจราจร หรือการจัดประชุมต่าง ๆ ที่จะเกิดประโยชน์ แก่ชุมชน แต่มีผลโดยอ้อมคือเป็นสถานที่ให้ผู้คนได้มาพบปะ แลกเปลี่ยนข่าวสารกัน รวมถึงข่าวสารเรื่องความเคลื่อนไหวของคนในชุมชนและผู้เสพยาเสพติดด้วย

โรงเรียน ดังได้กล่าวมาแล้วว่าในหมู่บ้านนี้ไม่มีโรงเรียน เด็ก ๆ ในหมู่บ้านจะถูกส่งไปเรียนที่โรงเรียนประจำตำบล และโรงเรียนที่อยู่ในหมู่บ้านใกล้เคียงกันแทน โรงเรียนประจำตำบลให้ความสนใจปัญหาเสพติดมาก และพยายามป้องกันมิให้มีการเสพติดในโรงเรียน เมื่อรู้ว่ามีอาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในโรงเรียน ครูได้นำนักเรียนออกจากโรงเรียน และเรียกประชุมผู้ปกครองให้เฝ้าระวังและสังเกตพฤติกรรมของเด็กไม่ให้ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด

ก้องผู้เฒ่าเสพติด ที่มีเรื่องชกต่อยกับครูที่โรงเรียนเดิมแล้วย้ายมาอยู่ที่โรงเรียนนี้ หลังจากมาอยู่ได้ไม่นาน ได้ชักชวนเพื่อนนักเรียน 2 คน ใช้ยาเสพติดด้วย แล้ว ถูกครูที่โรงเรียนจับได้ จึงถูกให้ออกจากโรงเรียนทั้ง 3 คน นอกจากนี้ทางโรงเรียนยังเรียกประชุมผู้ปกครองถึงปัญหาเสพติดที่กำลังแพร่ระบาดอยู่ในขณะนี้ ขอให้ผู้ปกครองช่วยกันอบรม และดูแลลูกหลานของตนไม่ให้ไปยุ่งเกี่ยวกับปัญหาเสพติด หากทราบว่ามีผู้ใดใช้ยาเสพติดขอให้ผู้ปกครองแจ้งให้ทางโรงเรียนรับรู้ด้วยเพื่อที่จะได้ช่วยกันป้องกัน บรรดาผู้ปกครองเมื่อทราบว่ามีผู้เฒ่าเสพติดในโรงเรียนที่ลูกหลานของตนไปเข้าเรียนอยู่ก็กังวลใจ กลัวว่าลูกหลานของตนจะตกเป็นเหยื่อของขบวนการยาเสพติดไปด้วย บางครอบครัวมีความเห็นว่าโรงเรียนไม่น่าจะรับเด็กที่ใช้ยาเสพติดเข้ามาเรียนในโรงเรียน ทำให้นักเรียนอีก 2 คนซึ่งเป็นนักเรียนจากหมู่บ้านอื่นต้องเสียนาคตไปด้วย นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมรณรงค์เพื่อป้องกันปัญหาเสพติด เช่นการจัดแสดงดนตรีเพื่อการป้องกันปัญหาเสพติดซึ่งกลุ่มตำรวจตระเวนชายแดนจะเป็นผู้มาจัดให้ ทางโรงเรียนก็จะช่วยอำนวยความสะดวกเป็นอย่างดี โรงเรียนจึงนับว่าเป็นอีกส่วนหนึ่งที่มีส่วนสำคัญในการป้องกันปัญหาเสพติด เป็นสถานที่ที่ให้ผู้ปกครองได้เรียนรู้และตระหนักว่าปัญหาเสพติดเป็นปัญหาใกล้ตัว ที่จะต้องให้ความสนใจแก่ลูกหลานของตน นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้แจ้งข้อมูลข่าวสารเมื่อทราบว่ามีผู้เฒ่าเสพติด

โรงเรียนจึงเป็นเสมือนแหล่งที่ให้ผู้ปกครองได้รับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับยาเสพติด และกระตุ้นให้ผู้ที่มีลูกวัยรุ่นได้หันมาสนใจ เอาใจใส่ลูกหลานของตนเพิ่มมากขึ้น

องค์กร และ บุคลากร ภาครัฐ

องค์กร ภาครัฐหรือหน่วยงานราชการที่ตั้งอยู่ในเขตบ้านสวนผักไม่มีไม่มีเลข หน่วยงานภาครัฐส่วนมากจะมีที่ตั้งอยู่ห่างจากหมู่บ้าน 2-3 กิโลเมตร บุคลากรภาครัฐ ที่สนใจทุกข์สุขของหมู่บ้านอยู่อย่างสม่ำเสมอและมีความต่อเนื่องยาวนานมาโดยตลอดคือ บุคลากรด้านสาธารณสุขที่ทำหน้าที่เป็นผู้แนะนำว่า อาสาสมัครสาธารณสุข ในหมู่บ้านจะต้องทำอะไรบ้าง ในการป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติด ซึ่งได้กล่าวไว้ ในกลุ่ม อาสาสมัครสาธารณสุขแล้ว

บุคลากรภาครัฐ ที่ให้ความสนใจในทุกข์สุขของราษฎรอีกกลุ่มหนึ่งคือ เจ้าหน้าที่ตำรวจที่คอยแวะเวียนไปตรวจตราความเรียบร้อยในหมู่บ้านอยู่เสมอ เป็นที่ทราบกันดีว่า ในหมู่บ้านนี้ไม่

มีขโมย ไม่เคยมีของหายในหมู่บ้าน เจ้าหน้าที่เข้าไปตรวจก็ด้วยเหตุผลให้ผู้ที่ใช่ยาเสพติด เกรงกลัว ไม่กล้าที่จะรวมกลุ่มกันในที่ที่ตำรวจจะสามารถผ่านไปพบปะได้

นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ตำรวจและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขแล้ว ไม่เห็นว่ามีบุคลากรภาครัฐ หน่วยงานใดที่มีกิจกรรมในชุมชนต่อเนื่องยาวนาน ส่วนมากจะเข้าไปเพื่อกิจกรรมเฉพาะกิจเท่านั้น เมื่อเสร็จสิ้นงานแล้วมิได้เข้าไปอีก

ชาวบ้านที่มีลูกหลานรับราชการเป็นครู หรือทำงานอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ ก็ไม่ได้มีบทบาทอะไรในการป้องกันปัญหายาเสพติด รวมถึงไม่ได้ให้ความสนใจในกิจกรรมอื่นๆ ของ ชุมชนด้วย เว้นแต่งานนั้นจะเป็นงานประเภท งานศพ งานทำบุญขึ้นบ้านใหม่ แต่เราไม่พบว่าคนเหล่านี้ไปช่วยงานที่วัด ไปช่วยกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุดังเช่นที่ชาวบ้านคนอื่น ๆ ได้กระทำ

กลไกทางสังคมแต่ละกลไกต่างก็มีบทบาทและหน้าที่แตกต่างกันไป จากที่กล่าวมา จะเห็นว่าวิถีชีวิตของคนในชุมชนเป็นกลไกที่มีศักยภาพมากที่สุด ชาวบ้านส่วนมากให้ความสำคัญกับการมีชีวิตที่เรียบง่าย ชุมชนมีความสุข และมีความสัมพันธ์กันอย่างเครือญาติเมื่อมีสิ่งใดที่จะนำความไม่สงบสุขมาสู่ชุมชน ชาวบ้านก็พยายามที่จะขจัดออกไป รวมถึงปัญหาเสพติดด้วย เป็นที่ทราบกันดีว่า ปัญหาเสพติดและปัญหาลักขโมยเป็นของคู่กัน เพราะผู้ใช่ยาเสพติด เมื่อขาดเงินที่จะไปซื้อยาเสพติดก็มักจะใช้วิธีลักขโมยเพื่อให้ได้เงินมา แต่ชุมชนนี้กลับไม่มีปัญหาลักขโมย ผู้ที่รู้สึกว่าตัวเองมีความผูกพันต่อชุมชน ก็ไม่กล้าที่จะทำอะไรให้ชุมชนไม่ยอมรับบนการที่ชุมชนไม่มีของหาย ไม่มีการลักขโมยก็เพราะคนในชุมชนยังมีความเคารพในระเบียบ กฎเกณฑ์ ที่เป็นบรรทัดฐานทางสังคมนี้มาตั้งแต่ในอดีต ผู้ใช้ยาเสพติดเอง ส่วนหนึ่งก็ยังมีความรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน การเสพยาแม้จะเป็นเรื่องผิดกฎหมายก็มีผลกับตัวผู้เสพเองเท่านั้น การเสพยามิได้เป็นการละเมิดสิทธิของผู้อื่น ส่วนการลักขโมยเป็นการละเมิดสิทธิผู้อื่น และจะทำให้ผู้ที่ลักขโมยอยู่ในชุมชนได้ลำบาก ผู้ใช้ยาเสพติดจึงไม่กระทำ วิถีชีวิตของคนในชุมชน ที่ให้ความสำคัญกับความสงบสุข การมีชีวิตที่เรียบง่าย ตั้งใจทำมาหากิน มีความสัมพันธ์กันอย่างเครือญาติ และเมื่อมีสิ่งใดจะมาทำลายความสุขของชุมชน ก็จะถูกขจัดให้หมดไป วิถีชีวิตของชาวบ้านจึงเป็นกลไกที่มีศักยภาพในการป้องกันปัญหาเสพติดมากที่สุด

กลไกที่มีความสำคัญรองลงมาได้แก่ การอบรมสั่งสอนของครอบครัวหรือเครือญาติโดยที่ครอบครัวหรือเครือญาติจะต้องอบรมสั่งสอนเรื่องปลูกหลานห้ามไม่ให้ใช้ยาเสพติด ฝึกวินัย ด้านใดด้านหนึ่งให้กับคนในครอบครัวอย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะการมอบหมายหน้าที่ให้มีความ

รับผิดชอบ และการสอนให้รู้ว่าอะไรควรทำ หรืออะไรไม่ควรทำ มีการควบคุมเมื่อไม่ปฏิบัติตาม การอบรมสั่งสอน การอบรมสั่งสอนเช่นนี้ จะทำให้ผู้ที่ถูกอบรมสั่งสอนเรียนรู้ที่จะปฏิบัติตนให้เป็นไปตามที่พ่อแม่หรือผู้ปกครองต้องการ เราจะพบว่าหลายครอบครัวที่มีแม่เป็นผู้เลี้ยงดูตามลำพังหรือไม่มีทั้งพ่อแม่ แต่มีตายายทำหน้าที่แทน ก็สามารถจะป้องกันปัญหาเสพติดให้กับลูกหลานได้ และในทางตรงกันข้าม แม้ว่าครอบครัวนั้นจะมีทั้งพ่อและแม่ แต่ไม่ได้มีอากรอบรมสั่งสอนที่เหมาะสม เช่น การตามใจมากเกินไป จนเด็กไม่มีวินัย หรือเลี้ยงดูแบบไม่ใส่ใจเลย จนเด็กให้ความสำคัญกับเพื่อนมากกว่าครอบครัว ก็มีโอกาที่จะทำให้เด็กไปใช้ยาเสพติดได้ นอกจากนี้ การอบรมของครอบครัวยังมีผลต่อเด็กในด้านอื่น ๆ อีก เช่น การคบเพื่อน การเรียน การเข้าสังคม หากครอบครัวให้ความเอาใจใส่แล้ว การอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวจะเป็นกลไกที่มีศักยภาพอีกกลไกหนึ่ง แต่กลไกนี้จะป้องกันปัญหาเสพติดได้เฉพาะในครอบครัวของตน เท่านั้น การป้องกันในระดับชุมชนวิธีชีวิตจึงเป็นกลไกที่มีศักยภาพมากกว่า

กลไกทางสังคมอื่น ๆ ที่มีส่วนในการป้องกันปัญหาเสพติด ก็เป็นเพียงการทำงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายมา มิได้มีกิจกรรมอื่นเพิ่มเติมที่แสดงให้เห็นถึงเจตนารมณ์ ที่จะป้องกัน หรือแก้ไขปัญหาเสพติดให้หมดไปจากชุมชนอย่างแท้จริง

กลไกทางสังคมที่น่าจะมีศักยภาพในการป้องกันปัญหาเสพติดแต่ยังไม่ได้ถูกนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์

ที่กล่าวมาเป็นกลไกที่ชุมชนได้ใช้เพื่อการป้องกันและปราบปรามปัญหาเสพติดไม่ให้แพร่ระบาดในชุมชน ยังมีกลไกทางสังคมอื่น ๆ ที่มีได้ถูกนำมาใช้ในเรื่องนี้ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า มีศักยภาพที่จะนำมาใช้ได้ คือ

ความร่วมมือของกลุ่มผู้ปกครองที่มีลูกหลานวัยรุ่น คนกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่ให้ความสนใจต่อปัญหาเสพติดมากกว่าคนกลุ่มอื่น เนื่องจากได้เรียนรู้จากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชน รวมถึงการรับข้อมูลข่าวสารจากแหล่งต่าง ๆ ว่าวัยรุ่นซึ่งเป็นวัยเดียวกับบุตรหลานของตนมีโอกาสที่จะใช้ยาเสพติดได้มากกว่ากลุ่มอื่น ดังนั้นเมื่อมีการจัดการอบรมขึ้นในชุมชน คนกลุ่มนี้ก็จะเข้าไปมีส่วนร่วมมากที่สุด ดังนั้น หากชุมชนจะใช้คนกลุ่มนี้ให้มีส่วนร่วมป้องกันปัญหาเสพติด ก็น่าจะได้รับความร่วมมืออย่างดี ด้วยมีความสนใจที่จะป้องกันลูกหลานของตนเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว ตามปกติครอบครัวที่มีลูกวัยรุ่น จะทำหน้าที่ในการป้องกันปัญหาเสพติดในครอบครัวของตนไม่ให้ลูกหลานไปใช้ยาเสพติดโดยการคอยเฝ้าระวังสังเกตพฤติกรรม อบรมสั่งสอนลูกหลานไม่ให้

ใช้ยาเสพติด ชาวบ้านกลุ่มนี้จะแสดงความกังวลใจออกมา ให้ความสำคัญกับการป้องกันปัญหาเสพติด แต่กระนั้นก็มีได้ มีส่วนร่วมในป้องกันปัญหาเสพติด

กลุ่มเพื่อนในชุมชน เป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่น่าจะมีศักยภาพหากได้นำกลุ่มนี้มามีส่วนร่วมในการป้องกันปัญหาเสพติด เหตุที่กล่าวเช่นนี้ก็เพราะหากกลุ่มเพื่อนได้ร่วมกันทำกิจกรรมที่เกิดประโยชน์เพื่อสร้างคุณค่าให้แก่ตนเอง โอกาสที่จะไปใช้ยาเสพติดก็น้อยลง นอกจากนี้ความที่เป็นเพื่อนกันก็สามารถที่จะเข้าใจเพื่อนด้วยกันได้ดีกว่า เมื่อมีข่าวว่าเพื่อนคนไหนใช้ยาเสพติด พวกเขา ก็อาจจะช่วยเป็นกำลังใจและดึงให้เข้าร่วมกิจกรรม

กลุ่มเพื่อนจึงเป็นกลไกที่จะทำให้ใช้ยาเสพติด หรือไม่ใช้ยาเสพติดก็ได้ ผู้ที่คบเพื่อนใช้ยาเสพติดก็ใช้ยาเสพติดตามเพื่อนด้วย ส่วนคนที่ไม่มีเพื่อนที่สนิทสนมใช้ยาเสพติด ก็ไม่มีโอกาสที่จะใช้ยาเสพติดด้วยโดยเฉพาะวัยรุ่นที่ให้ความสำคัญกับกลุ่มเพื่อนมาก ผู้ที่ใช้ยาเสพติดในชุมชนส่วนมากก็เริ่มใช้ยาเสพติดในวัยนี้ และมีเพื่อนเป็นผู้ชักชวน การเลือกคบเพื่อนที่ไม่ใช้ยาเสพติด กลุ่มเพื่อนก็จะชักชวนกันทำกิจกรรมอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด เพื่อนจึงน่าจะเป็น กลไกที่สำคัญในการป้องกันปัญหาเสพติดได้อีกทางหนึ่ง

กลุ่มผู้รู้ อดีตข้าราชการเช่นครูพล ซึ่งเป็นผู้ที่เกิดในชุมชน ใช้ชีวิตอยู่ที่นี่มาโดยตลอดและเป็นผู้ที่ชาวบ้านยอมรับในความสำเร็จ พุดถึงแต่ในทางที่ดี มีคุณสมบัติที่เหมาะสมหลายอย่าง คือ มีความรู้ มีความสามารถ และมีฐานะทางเศรษฐกิจดี อีกทั้งยังได้รับความเชื่อถือศรัทธาจากชาวบ้านหากได้นำศักยภาพตรงนี้ของเขามาใช้ให้เกิดประโยชน์ น่าจะเป็นผู้นำคนสำคัญที่ทำให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการป้องกันปัญหาเสพติดได้มาก นอกจากนี้ยังมีผู้รู้คนอื่น ๆ อีก เช่น สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลผู้อาวุโส หรือข้าราชการที่เข้าไปทำงานในเมือง คนเหล่านี้ล้วนมีความรู้ที่จะนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนได้

สาเหตุที่กลไกที่กล่าวมาข้างไม่ได้ถูกนำมาใช้ เพราะยังขาดผู้นำที่จะเอาจริงกับเรื่องนี้ อาสาสมัครสาธารณสุขผู้ซึ่งมีความกระตือรือร้นมากกว่าคนอื่น ๆ ก็เป็นคนที่บ้านไม่ยอมรับการทำงานของเขามิว่าจะเป็นภาระแรงค์ หรือการจัดอบรม จึงมีผู้มาร่วมกิจกรรมด้วยน้อย ผู้ใหญ่บ้านแม้จะประกาศเจตนารมณ์ที่ชัดเจนว่าจะไม่ปล่อยให้มีปัญหาเสพติดในชุมชนแต่ผู้ใหญ่ก็ไม่เคยทำอะไรให้ลูกบ้านเห็นว่าผู้ใหญ่เอาจริงเอาจัง กิจกรรมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันปัญหาเสพติดจึงยังไม่ได้เกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างแท้จริง

กลไกทางสังคมที่มีศักยภาพในการป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติดมากที่สุด คือ วิถีชีวิตของชาวบ้าน มีกลไกหลายอย่างที่บ้านใช้เพื่อรักษาความสงบสุขของสังคมไว้ กลไกที่

ถูกนำมาใช้เป็นสิ่งแรกก็คือ การนินทา หากใช้การนินทาแล้วยังไม่ได้ผล ก็จะร้องขอให้ผู้ที่มึนหน้าเข้ามาจัดการ อย่างการขอให้ผู้ใหญ่บ้านช่วยไล่วัยรุ่นคาราโอเกะ หรือการแจ้งเจ้าหน้าที่ตำรวจให้ไปจับกุมกลุ่มผู้เสพยา ปัญหาบางอย่างเมื่อเจ้าหน้าที่จัดการแล้วปัญหาอาจสิ้นสุดหรือหมดไป แต่กรณีปัญหาเสพยา ผู้ใช้ยาเสพติดในชุมชนบางคนแม้จะต้องโทษแล้วก็ยังกลับมาใช้ยาเสพติดอีก ชาวบ้านจึงใช้วิธีการต่อต้านหลายรูปแบบด้วยกัน เช่นการไม่ซื้อของที่วิวานาไปขาย หรือการปาดินหินเข้าไปในร้านคาราโอเกะ หรือการที่ครอบครัวของเอดต้องอยู่อย่างโดดเดี่ยว ไม่ได้รับการยอมรับจากคนในสังคม สิ่งเหล่านี้ทำให้คนในชุมชนเกิดการเรียนรู้ว่า สิ่งใดควรทำ สิ่งใดไม่ควรทำ คนที่ยังมีความรัก ความผูกพันต่อคนในชุมชน ก็จะไม่กล้าทำอะไรให้ผิดไปจากความคาดหวังของชุมชน

กลไกที่มีความสำคัญรองลงมาได้แก่ การอบรมสั่งสอนของครอบครัวหรือเครือญาติ โดยที่ครอบครัวหรือเครือญาติจะต้องอบรมสั่งสอนเรื่องบุญหลานห้ามไม่ให้ใช้ยาเสพติด ไม่ให้คบเพื่อนที่ใช้ยาเสพติด มอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างใดอย่างหนึ่งให้ มีการควบคุมลงโทษเมื่อไม่ปฏิบัติตาม การอบรมสั่งสอนเช่นนี้ จะทำให้ผู้ที่ถูกอบรมสั่งสอนเรียนรู้ที่จะปฏิบัติตนให้เป็นไปตามที่พ่อแม่หรือผู้ปกครองต้องการ เราจะพบว่าหลายครอบครัวที่มีแม่เป็นผู้เลี้ยงดูตามลำพังหรือไม่มีทั้งพ่อแม่ แต่มีตายายทำหน้าที่แทน ก็สามารถจะป้องกันปัญหาเสพติดให้กับลูกหลานได้และในทางตรงกันข้าม แม้ว่าครอบครัวนั้นจะมีทั้งพ่อและแม่ แต่ไม่ได้มีอาการอบรมสั่งสอนที่เหมาะสม เช่น การตามใจมากเกินไป จนเด็กไม่มีวินัยหรือเลี้ยงดูแบบไม่ใส่ใจเลยจนเด็กให้ความสำคัญกับเพื่อนมากกว่าครอบครัว ก็มีโอกาที่จะทำให้เด็กไปใช้ยาเสพติดได้ นอกจากนี้การอบรมของครอบครัวยังมีผลต่อเด็กในด้านอื่น ๆ อีก เช่นการคบเพื่อน การเรียน การเข้าสังคม หากครอบครัวให้ความเอาใจใส่แล้ว การอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวจะเป็นกลไกที่มีศักยภาพอีกกลไกหนึ่ง แต่กลไกนี้ก็จะป้องกันปัญหาเสพติดได้เฉพาะในครอบครัวของตนเท่านั้น การป้องกันในระดับชุมชนวิถีชีวิตจึงเป็นกลไกที่มีศักยภาพมากกว่า กลไกทางสังคมอื่น ๆ ที่มีส่วนในการป้องกันปัญหาเสพติด ก็เป็นเพียงการทำงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายมา มิได้มีกิจกรรมอื่นเพิ่มเติมที่แสดงให้เห็นถึงเจตนารมณ์ที่จะป้องกันหรือแก้ไขปัญหาเสพติดให้หมดไปจากชุมชนอย่างแท้จริง ส่วนกลไกทางสังคมที่น่าจะมีศักยภาพแต่ยังไม่ได้ถูกนำมาใช้ในการป้องกันปัญหาเสพติดคือ ความร่วมมือของกลุ่มผู้ปกครองที่มีลูกหลานวัยรุ่น คนกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่ทำให้ความสนใจต่อปัญหาเสพติดมากกว่าคนกลุ่มอื่น เนื่องจากได้เรียนรู้จากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชนและอยากให้ลูกหลานของตนพ้นจากปัญหานี้ อีกกลไกหนึ่งคือกลุ่มเพื่อนในชุมชน หาก

กลุ่มเพื่อนได้ร่วมกันทำกิจกรรมที่เกิดประโยชน์เพื่อสร้างคุณค่าให้แก่ตนเอง และกลุ่ม โอกาสที่จะไปใช้ยาเสพติดก็น้อยลง นอกจากนี้ความเป็นเพื่อนกันก็สามารถที่จะเข้าใจเพื่อนด้วยกันได้ดีกว่าผู้ที่คบเพื่อนใช้ยาเสพติดก็ใช้ยาเสพติดตามเพื่อนด้วย ส่วนคนที่ไม่มีเพื่อนที่สนิทสนมใช้ยาเสพติดก็ไม่มีโอกาสที่จะใช้ยาเสพติดด้วย กลุ่มเพื่อนจึงน่าจะเป็นกลไกที่สำคัญในการป้องกันปัญหาเสพติดได้